

Përmirësimi i ofrimit të arsimit për komunitetet
Rome, Ashkali dhe Egjiptian:
Praktikat më të mira dhe Rekomandimet
Doracak për Zyrtarët Komunal

Financuar nga:

Kontribuuesit

Redaktore: Andrea Najvirtova

Koordinatorë: M. Alejandra Morena

Autorët kontribuues: M. Alejandra Morena, Andrea Najvirtova, Taner Boynik, Etleva Sefaj

Përkthyesit: Biljana Ivančević, Arbën Osmani, Gjergj Filipaj

Redaktimi gjuhësor: Rebecca Darts, Ester Kosova, Sanja Lazarević, Edita Memisi, Ivan D. Shalev

Copyright

© Qendra Evropiane për Çështje të Minoriteteve (ECMI Kosova), Tetor 2012. Të gjitha të drejtat e rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet, të ruhet në sisteme ripërtëritës ose të transmetohet në çfarëdolloj forme ose mjeti, elektronik, mekanik, foto-kopjimi, regjistrimi, ose ndonjë formë tjetër, pa lejen paraprake të ECMI Kosovës.

PARATHËNIE

Ky doracak është përgatitur nga ECMI Kosova si pjesë e projektit Përmirësimi i ofrimit të arsimit për komunitetet rom, ashkanli dhe egjiptian në Komunën e Fushë Kosovës, i realizuar në bashkëpunim me, dhe përkrahur nga, UNICEF-i, midis gushtit 2011 dhe tetorit 2012. Projekti ka synuar të përmirësojë arsimimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian duke forcuar kapacitetet e zyrtarëve komunalë në Fushë Kosovë për tu marrë me arsimimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian dhe për zbatimin e komponentit arsimor Planit komunal të veprimit si pjesë e Strategjia për integrimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian në Kosovë 2009-2015.

RRETH NESH

ECMI Kosova

Qendra Europiane për Çështje të Minoriteteve në Kosovë (ECMI Kosova) avancoi marrëdhëniet në mes të shumicës dhe pakicës përmes mbrojtjes dhe promovimit të komuniteteve minoritare dhe interesave të tyre, me synimin e përgjithshëm për të zhvilluar institucione përfshirëse, përfaqësuese dhe të ndjeshme ndaj komuniteteve të cilat mbështesin një Kosovë shumëetnike të qëndrueshme. ECMI Kosova ka qenë aktive në Kosovë që nga viti 2000 dhe është Organizatë udhëheqëse Jo-qeveritare (OJQ) në fushën e të drejtave të minoriteteve që kontribuon në zhvillimin, forcimin dhe zbatimin e legjislacionit përkatës dhe praktikave më të mira në qeverisje. ECMI Kosova ka vendosur marrëdhënie të fuqishme me të gjitha komunitetet kosovare dhe ngrit kapacitetet e përfaqësuesve të komuniteteve nga shoqëria civile, partitë politike dhe qeveria për të punuar së bashku në mënyrë konstruktive dhe të qëndrueshme.

UNICEF

Fondi i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët (UNICEF) u krijua për të punuar me të tjerët për të kapërcyer pengesat e paraqitura ndaj fëmijëve si pasojë e varfërisë, dhunës, sëmundjeve dhe diskriminimit. UNICEF-i mbron masat për t'u dhënë fëmijëve fillimin më të mirë në jetë, i shtyrë nga përkushtimi i tij ndaj parimit se kujdesi i duhur në moshën më të re përbën bazën më të fortë për të ardhmen e një personi. UNICEF-i ka luajtur një rol të madh në promovimin e të drejtave të fëmijëve dhe të rinjve në Kosovë që përjetojnë krizë të madhe sociale. Ai përqendrohet në katër fusha kryesore programatike - arsimin, shëndetësinë, adoleshencën dhe mbrojtjes së fëmijëve.

MIRËNJOHJE

ECMI Kosova do të donte të falënderonte UNICEF-in për mbështetjen financiare në hartimin e këtij Doracaku. ECMI Kosova gjithashtu do të donte të falënderonte zyrtarët komunalë të Komunës së Fushë Kosovës, në veçanti Drejtorin e Drejtorisë komunale për arsim z. Islam Shabani, zonjën Elmie Graiçevci-Zymberi zyrtarët e DKA-së, dhe z. Halil Qerimi zyrtar i ZKKK-së, për përpjekjet dhe bashkëpunimin e tyre në drejtim të përmirësimit të arsimimit të komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian. ECMI Kosova gjithashtu i falënderon edhe drejtorët dhe arsimtarët e shkollave të cilët në mënyrë aktive morën pjesë në këtë projekt. E fundit por jo më pak e rëndësishmja, ECMI Kosova gjithashtu falënderon organizatat e shoqërisë civile aktive në komunën e Fushë Kosovës: Balkan Sunflowers, Health for All, Terre des Hommes, The Ideas Partnership, dhe Multiethnic Culture of Kosovo për mbështetjen, angazhim dhe bashkëpunimin aktiv të tyre.

Prishtina, Tetor 2012

Adrian Zeqiri, drejtor ekzekutiv

PËRMBAJTJE (VERZIONI SHQIP)

Lista e akronimeve dhe shkurtesave.....	5
1. Hyrje.....	6
2. Sfond: Situata e Fëmijëve të Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Arsim	9
3. Korniza Ligjore dhe Politike: Detyrimet dhe Përgjegjësitë e Zyrtarëve Komunal.....	13
3.1. Ligjet dhe detyrimet përkatëse.....	13
3.2. Strategjia për Integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian.....	16
4. Kuadri Institucional & Aktorët Përkatës	18
4.1. Niveli Qendror.....	18
4.2. Niveli Lokal	20
4.3. Shoqëria Civile.....	23
5. Zhvillimi & Funksionalizimi i Planit Komunal të Veprimit	24
6. Procesi i Zhvillimit të Buxhetit Komunal: Hapat Kyçe dhe Afatet	36
6.1. Procesi i Zhvillimit të Buxhetit në Kosovë: Një Vështrim.....	36
6.2. Zhvillimi i Buxhetit Komunal	37
7. Zbatimi	44
7.1. Mbledhja e të dhënave	44
7.2. Vlerësim i nevojave/Studim	50
7.3. Shtrirje në terren.....	53
7.4. Koordinimi dhe bashkëpunimi	56
8. Monitorimi, Vlerësimi dhe Raportimi	60
8.1. Monitorimi, Raportimi dhe Vlerësimi i Planit komunal të Veprimit.....	60
8.2. Raportimi në Nivel Qendror për Vlerësimin dhe Monitorimin e Planit Qendror të Veprimit	64
SHTOJCA I – Rregullat e Procedurës: Task Forca Komunale për Arsimimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian, Komuna e Fushë Kosovës.....	65
SHTOJCA II – Forma e Raportimit të Aktiviteteve	69
SHTOJCA III – Forma e Mbretërisë së Bashkuar për Mbledhjen e Dhënave.....	70
SHTOJCA IV – Forma e Mbledhjës së Dhënave për Braktisjet e Shkollës	71
SHTOJCA V – Pyetsori për Identifikimin e Nevojave	73
SHTOJCA VI – Forma për Agjendën e Task Force-së	75
SHTOJCA VII – Forma e Shënimeve nga Takimet e Task Force-së	75

LISTA E AKRONIMEVE DHE SHKURTESAVE

BSF	Balkan Sunflowers
DDKA	Drejtori i Drejtorisë komunale për arsim
DKA	Drejtoria komunale e arsimit
ECMI Kosova	Qendra Europiane për Çështje të Minoriteteve në Kosovë
HFA	Health for All
IISC	Komiteti drejtues ndërinstitucional për zbatimin e Planit të veprimit
KK	Kuvendi Komunal
KASH	Korniza afatmesme e shpenzimeve
KDIK	Komisioni për të Drejtat dhe Interesat e Komuniteteve dhe Kthim
KKK	Këshilli konsultativ për komunitete
MASHT	Ministria e arsimit, shkencës dhe teknologjisë
MF	Ministri a financave
MKK	Ministria për komunitete dhe kthim
OJQ	Organizatë jo-qeveritare
OSBE	Organizata për siguri dhe bashkëpunim në europë
OSHC	Organizatat e shoqërisë civile
PKV	Plani komunal i veprimit
Plani i Veprimit	Plani i veprimit i Republikës së Kosovës për zbatimin e Strategjisë për Integrimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian, 2009-2015
PVGTP	Plani i veprimit Grupi teknik punues për zbatimin e Strategjisë për Integrimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian
Strategjia	Strategjia për integrimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian në Republikën e Kosovës, 2009-2015.
TDH	Terre des Hommes
TF	Task Forca
TIP	The Ideas Partnership
UNICEF	Fondi i Emergjencës i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët
ZKF	Zyrtari Kryesor Financiar
ZKKK	Zyra komunale për komunitete dhe kthim
ZKM	Zyra e Kryeministrit
ZKQM	Zyra Këshillëdhënëse për Qeverisje të Mirë, të Drejta të Njeriut, Mundësi të Barabartë dhe Çështje Gjimore (ZQM)

1. HYRJE

Sfond

Sipas legjislacionit të Kosovës, dhe në përputhje me standardet ndërkombëtare, të gjithë individët në Kosovë kanë të drejtë për qasje të barabartë në arsim. Janë miratuar ligje të veçanta, politika dhe strategji për të siguruar që pjesëtarët e komuniteteve jo-shumicë mund të gëzojnë plotësisht të drejtat e tyre, përfshirë të drejtën e tyre për arsimim. Megjithatë, pavarësisht kornizës së gjerë legislative, politike dhe institucionale, fëmijët e komuniteteve jo-shumicë vazhdojnë të përballen me sfida të rëndësishme shtesë në fushën e arsimit. Situata e fëmijëve nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian në Kosovë është veçanërisht alarmante. Ajo karakterizohet, *inter-alia*, me pjesëmarrje të ulët në arsimin e obligueshëm, shkallë të lartë të braktisjes së shkollës, dhe pjesëmarrjes së ulët në arsimin e lartë dhe në universitet, veçanërisht për sa i përket vajzave të këtyre komuniteteve. Fëmijët shpesh i nënshtrohen diskriminimit, dhe ekziston mungesa e mësuesve dhe e personelit të këtyre komuniteteve, si dhe mungesa e materialeve dhe edukimit cilësor në gjuhën amtare.¹

Sfidat e posaçme me të cilat përballen këto komunitete janë pranuar nga ana e Qeverisë së Kosovës, siç pasqyrohet edhe me miratimin e Strategjisë për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në Republikën e Kosovës 2009-2015 (Strategjia)² dhe Planin e Veprimit për zbatimin e saj.³ Të dy këto instrumente përfshijnë një komponent të arsimit, i cili synon të sjellë përmirësime të rëndësishme për këto komunitete.⁴ Megjithatë, pavarësisht disa përpjekjeve dhe iniciativave, zbatimi i Planit të Veprimit në nivel qendror dhe lokal mbetet kryesisht në nivel jo të kënaqshëm. Mbetet shumë për tu bërë.

Institucionet e nivelit qendror, duke përfshirë edhe Zyrën e Kryeministrit (ZKM) dhe ministritë e linjës, është menduar të luajnë një rol kyç në zbatimin, koordinimin dhe monitorimin e masave të hartuara me Planin e Veprimit. Në nivelin lokal, komunitat janë institucionet kryesore në këtë drejtim. Zyrtarët komunalë janë kështu aktorët kryesorë përgjegjës për zbatimin e komponentit të arsimit të Planit të Veprimit, si dhe ligjeve të tjera përkatëse, politikave dhe strategjive që synojnë të sigurojnë që fëmijët nga komunitetet jo-shumicë, duke përfshirë komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, mund të ushtrojnë të drejtën e tyre për arsim në mënyrë efektive dhe të drejta dhe liri të tjera të ndërlidhura.

Fushë Kosovë ishte komuna e parë në Kosovë që miratoi një Plan Komunal të Veprimit (PKV) si pjesë e Strategjisë dhe Planit të saj të Veprimit. Në mënyrë që të forcojë kapacitetin e saj për të zbatuar në mënyrë efektive veprimet e përcaktuara PKV-ë dhe të kontribuojë në përmirësimin e ofrimit të edukimit për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, Qendra Evropiane për Çështje të Pakicave në Kosovë (ECMI Kosova), e mbështetur nga Fondi i Emergjencës i Kombeve të Bashkuara për Fëmijët (UNICEF), ka realizuar projektin “Përmirësimi i ofrimit të arsimit për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian në Komunën e Fushë Kosovës” në periudhën në mes të gusht 2011 dhe tetor 2012. Ky Doracak bazohet në

¹ Për me shumë informata, shih Kapitullin 2: Sfond.

² Në dispozicion në uebfaqen e Zyrës së Kryeministrit: http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Strategy_for_the_Integration_of_Roma,_Ashkali_and_Egyptian_communities_2009-2015.pdf.

³ Në dispozicion në uebfaqen:

⁴ Shih. Faqet 20-25 të Strategjisë dhe faqet 17-44 të Planit të Veprimit.

përvojat dhe mësimet e nxjerra nga zbatimi i projektit, me qëllim për të siguruar transferimin e njohurive dhe për të lejuar përsëritjen e praktikave më të mira në komunat e tjera në tërë Kosovën.

Qëllimi dhe fushëveprimi

Ky doracak është një mjet për zyrtarët komunal për të përmirësuar ofrimin e arsimit për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian në kuadër të komunave të tyre. Në mënyrë të veçantë, Doracaku ofron udhëzime praktike, konkrete dhe hap-pas-hapi si dhe informacion se si të bëhet zhvillimi, funksionalizimi dhe zbatimi i komponentit të arsimit të Planit Komunal të Veprimit (PKV), që mbulon aspektet kryesore që lidhen me planifikimin, buxhetimin, zbatimin, monitorimin, vlerësimin dhe raportimin. Duhet të theksohet se zyrtarët komunal nga komunat të cilat nuk kanë miratuar një PKV-ë gjithashtu mund të përfitojnë nga ky Doracak, meqë Doracaku mund t'i ndihmojë ata për të trajtuar problemet dhe aktivitetet e planit lidhur me arsimin në një mënyrë më sistematike dhe efektive.

Përveç për të shërbyer si material referimi për zyrtarët komunal në punën e tyre të përditshme, ky doracak mund të përdoret si një mjet për ndërtimin e kapaciteteve të aktorëve relevantë, duke përfshirë komunat dhe organizatat e tjera që mbështesin përmirësimin e ofrimit të edukimit për fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian.

Audienca e synuar

Ky doracak është hartuar kryesisht për t'u përdorur si material referues nga zyrtarët komunalë që punojnë në institucionet që kanë të bëjnë, drejtpërdrejt ose tërthorazi, me ofrimin e arsimit për komunitetet pakicë. Këto institucione përfshijnë, por nuk kufizohen vetëm në, Drejtorinë Komunale të Arsimit (DKA), Zyrën Komunale për Komunitete dhe Kthim (ZKKK), Kuvendin Komunal (KK), Komitetin për Komunitete (KPK), dhe Drejtorinë Komunale të Ekonomisë, Financave dhe Zhvillim. Duke qenë drejtpërdrejtë përgjegjës për ofrimin e arsimit, drejtorët e shkollave, bordet e shkollave dhe mësuesit gjithashtu mund të përfitojnë nga informacioni i dhënë në këtë mjet, si dhe palë të tjera të interesuara për të avokuar dhe mbështetur përmirësimin e ofrimit të edukimit për komunitetet rom, ashkali, dhe egjiptian, duke përfshirë prindërit dhe organizatat e shoqërisë civile.

Metodologjia

Ky botim bazohet në përvojën e vlefshme të fituar, praktikatat të mira të identifikuara dhe në mësimet e nxjerra gjatë zbatimit të projektit për *Përmirësimin e ofrimit të arsimit për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian në Komunën e Fushë Kosovës prej gushtit 2011 deri në tetor 2012*. Kështu ky publikim është i bazuar kryesisht mbi rezultatet e ndërveprimit të drejtpërdrejtë me zyrtarët komunalë, diskutime, seminare dhe aktivitete të tjera të kryera në komunën e Fushë Kosovës. Përveç kësaj, botim bazohet në doracakët e mëparshëm të zhvilluara nga ECMI Kosovo të mbështetur nga UNICEF-i, *sidomos Doracaku mbi Funksionalizimin e Planeve Komunale të Veprimit: Një udhëzues hap-pas-hapi për zyrtarët komunalë*, si dhe *Mbrojtja dhe promovimi i arsimit për Komunitetet Pakicë: Një Manual për zyrtarët komunalë*.⁵

⁵ Këta doracakë janë në dispozicion në faqen e internetit të ECMI Kosovës
<http://www.ecmikosovo.org/index.php/publications/publications>.

Ligjet përkatëse vendore dhe ndërkombëtare, politikat dhe standarde të ndryshme gjithashtu kanë informuar gjerësisht këtë botim.

Ky doracak ofron informacion dhe rekomandime hap-pas-hapi, duke ofruar shembuj konkretë dhe duke theksuar praktikën e mira nga komuna e Fushë Kosovës. Kudo ku ka qenë e mundur, janë dhënë grafikë, lista dhe mjete të tjera vizuale për të ilustruar të dhënat dhe rekomandimet e paraqitura. Një seri e modeleve dhe/ose shablloneve si dhe mjeteve të dobishme të zhvilluara për të mbështetur zyrtarët komunalë në punën e tyre për të përmirësuar ofrimin e arsimit të pakicave, janë të përfshira në këtë Doracak si Shtojca.

Struktura

Ky doracak është i ndarë në tetë kapituj. Pas kësaj hyrjeje, *Kapitulli 2* paraqet një pasqyrë të gjendjes së përgjithshme të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në arsim, por është e rëndësishme që zyrtarët komunalë të jenë të vetëdijshëm dhe të kenë kuptuar qartë sfidat ekzistuese me qëllim që të adresojnë ato në një mënyrë efektive, të synuar dhe të informuar. *Kapitulli 3* përshkruan kuadrin ligjor dhe atë të politikave të rëndësishme për arsimin e minoriteteve, duke u fokusuar në obligimet ligjore dhe përgjegjësitë e zyrtarëve komunalë. Në vazhdim, institucionet kryesore të nivelit qendror dhe vendor që kanë të bëjnë me ofrimin e arsimit të pakicave, si dhe aktorë të tjerë relevantë, janë paraqitur në *Kapitullin 4*. Siç do të diskutohet në kapitujt në vijim, komunikimi dhe koordinimi mes të gjithë këtyre aktorëve është jetik.

Kapitulli 5 përshkruan pesë hapat për zhvillimin dhe/ose funksionalizimin e komponentit të arsimit të Planit Komunal të Veprimit (PKV) apo politikave të tjera në përgjithësi, duke siguruar shembuj konkretë për secilin prej tyre: përcaktimi i indikatorëve; buxhetimin i aktiviteteve të planifikuara në PKV-ë; specifikimi i përgjegjësive; përcaktimi dhe përshtatja e afateve dhe dizajnimi i një plani për vlerësim dhe monitorim. Në *kapitullin 6*, janë përcaktuar procedurat themelore të buxhetit për komunat, duke theksuar rëndësinë e tyre për të siguruar që burimet për zbatimin e aktiviteteve mund të vendosen në mënyrë efektive. *Kapitulli 7*, që trajton zbatimin e aktiviteteve, mbulon fushat e identifikimit dhe/ose të vlerësimit të nevojave, mbledhjen e të dhënave, shtrirjen në terren, dhe koordinimin dhe bashkëpunimin. Udhëzimet në lidhje me monitorimin, vlerësimin dhe raportimin janë dhënë në *Kapitullin 8*. Së fundi, *Shtojcat* e bashkëngjitura në këtë botim përfshijnë një sërë modele dhe/ose shabllone si dhe mjete të dobishme për të mbështetur zyrtarët komunalë në punën e tyre për të përmirësuar ofrimin e arsimit për fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian.

2. SFOND: SITUATA E FËMIJËVE TË KOMUNITETEVE ROM, ASHKALI DHE EGJIPTIAN NË ARSIM

Përkundër kornizës së gjerë legislative, politike dhe institucionale për promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre, komunitetet pakicë në Kosovë vazhdojnë të përballen me sfida të rëndësishme në fushën e arsimit. Edhe pse ekziston një nevojë e përgjithshme për komunat në Kosovë për të mbledhur të dhëna më të plota dhe të shpërndara, tendencat tregojnë qartë se situata e fëmijëve të komuniteteve romë, ashkali dhe egjiptian është veçanërisht e rëndë. Nevoja për të ndërmarrë përpjekje të veçanta është reflektuar në komponentin gjithëpërfshirës arsimor të Strategjisë për integrimin e komuniteteve romë, ashkali dhe egjiptian në Republikën e Kosovës, 2009-2015, dhe në planin e veprimit të kësaj Strategjie.

Me qëllim që të jenë në gjendje që në mënyrë efektive të zbatojnë aktivitetet përmirësuese për zgjidhjen e problemit, zyrtarët komunalë duhet të kenë njohuri të qarta dhe të plota të sfidave me të cilat përballen këto komunitete në sferën e arsimit në mbarë territorin e Republikës së Kosovës. Ky kapitull paraqet një pasqyrë të përgjithshme të disa prej këtyre sfidave, të ilustruar me shembuj nga hulumtimet e kryera nga ECMI Kosovo në komunën e Fushë Kosovës në fund të vitit 2011.⁶

Duhet të theksohet se komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian e konsiderojnë veten si komunitete të dallueshme dhe të veçanta, dhe për më tepër janë të njohur si të tillë. Megjithatë, ata përballen me situata shumë të ngjashme socio-ekonomike, duke përfshirë edhe fushën e arsimit. Një dallim kryesor është se shumica e pjesëtarëve të komunitetit ashkali dhe egjiptian në Kosovë flasin gjuhën shqipe dhe vijnë në mësimin në sistemin arsimor të Kosovës. Nga ana tjetër, nxënësit rom shpesh flasin gjuhën serbe dhe kështu vijnë në mësimin në sistemit e arsimit të drejtuar nga Republika e Serbisë, ndërsa në zonat me shumicë shqiptare romët në shumicën e rasteve flasin gjuhën shqipe dhe vijnë në mësimin në sistemin arsimor të Republikës së Kosovës.

Pjesëmarrja e ulët dhe shkalla e lartë e braktisjes së shkollës

Tendencat tregojnë qartë se pjesëmarrja e ulët dhe jo e rregullt në arsimin e obligueshëm në mesin e fëmijëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian është një sfida e madhe që ka nevojë të trajtohet. Kjo është në një masë të madhe rezultat i gjendjes së tyre socio-ekonomike, e karakterizuar nga përjashtimi, marginalizimi dhe varfëria. Prindërit janë shpesh në pamundësi të financojnë kostot që kanë të bëjnë me arsimin, të tilla si librat, materialet shkollore, tarifat për ekskursione, transport, veshje dhe ushqim të duhur, dhe shumë fëmijë janë të detyruar të punojnë për të mbështetur familjet e tyre, shpesh në rrugë. Faktorë të tjerë që parandalojnë fëmijët të vijnë në mësimin në shkollë përfshijnë ngacmimin dhe diskriminimin në shkollë, si dhe çështje të ndërlidhura me vështirësi gjuhësore, siç do të diskutohet më poshtë.

Pjesëmarrja e ulët dhe jo e rregullt në arsimin e obligueshëm ka ndikuar në performancën e fëmijëve, duke dërguar shpesh në braktisjen e shkollës dhe pjesëmarrjen e ulët në arsimin e lartë. Tendencat

⁶ Ky studim është përfshirë si shtojcë. Përveç kësaj, OJQ Balkan Sunflowers (BSF) ka kryer një studim gjithëpërfshirës familjar në Fushë Kosovë, i cili do të botohet gjatë vitit 2012

tregojnë se braktisja është veçanërisht e lartë në nivelin e arsimit fillor (klasat 5/6) dhe vetëm një numër i vogël i fëmijëve të këtyre komuniteteve vazhdojnë të vijnë në mësimin në shkollën e mesme. Në të njëjtën kohë, normat e braktisjes së shkollës janë veçanërisht të larta në mesin e vajzave, si rezultat i martesave të hershme dhe perceptimeve thellë të rrënjësura mbi rolet gjinore. Në këtë kontekst, pjesëmarrja e pjesëtarëve të këtyre komuniteteve në arsimin terciar (universitar) është, siç e pritur, shumë e ulët.

Që nga fundi i vitit 2011, rreth 627 nxënës nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian i vijonin mësimet në shkollën fillore në Fushë Kosovë. Në arsimin e mesëm (shkolla e mesme e lartë), numri i nxënësve nga këto komunitete tashmë është proporcionalisht më i ulët: 51 studentë. Shkalla e braktisjes fillon të rritet nga klasa e 6-gjashtë e tutje, vetëm 8 studentë kanë përfunduar shkollën e mesme të ulët (klasa 6-9) në vitin 2011. Vetëm 16 nxënës u regjistruan në arsimin e lartë. Siç mund të shihet, përqindja e pjesëtarëve të këtyre komuniteteve në arsimin e mesëm dhe të lartë është shumë më e ulët se në arsimin fillor.

Regjistrimi me vonesë dhe segregimi dhe/ose veçimi në klasa

Shumë fëmijë nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian nuk janë regjistruar në shkollë në moshën e kërkuar me ligj, që do të thotë regjistrimi në moshën 6-vjeçare. Në disa raste, kjo krijon vështirësi kur prindërit përpiqen të regjistrojnë fëmijët në shkollë. *Për shembull, në Fushë Kosovë, kanë qenë të identifikuar rastet, ku prindërit kanë hasur vështirësi kur janë përpjekur të regjistrojnë fëmijët të cilët kishin kaluar kufirin e moshës për fillimin e shkollës fillore: atyre u është thënë se ata nuk mund të pranohen sepse fëmijët e tyre nuk janë regjistruar në dy vitet e para (para se të mbushin 9 vjet). Për të adresuar situatën e fëmijëve të cilët nuk ishin të regjistruar ose që kishin braktisur shkollën, në vitin 2011 OJQ-ja 'The Ideas Partnership' (TIP) ka organizuar klasë shtesë (orë plotësuese) për nxënie dhe 52 fëmijë janë regjistruar në shkollë të rregullt. Në verën e vitit 2012, Shkolla "Selman Riza" ka organizuar orë plotësuese për rreth 30 fëmijë që nuk kanë vijuar mësimin e rregullt në shkollë, të cilët janë integruar pastaj në shkollë të rregullt.*

Regjistrimi me vonesë mund t'i atribuohet shumë faktorëve: mungesa e ndërgjegjësimit të prindërve mbi procedurat e regjistrimit, mungesa e dokumentacionit të nevojshëm për regjistrim, përkatësisht certifikatat e lindjes;⁷ mungesa e të kuptuarit të rëndësisë dhe vlerës së arsimit formal nga prindërit për shkak të nivelit të ulët arsimor dhe mungesa e perspektivave për përmirësimin e kushteve të jetesës; arsyet socio-ekonomike dhe perceptimet apo frika e prindërve nga diskriminimi dhe ngacmimi në shkollë.

Përveç kësaj, prindërit ndonjëherë nuk i regjistrojnë fëmijët para fillimit të vitit shkollor, që do të thotë se ata humbasin muajt e parë. Në të dyja rastet, regjistrimi i vonshëm e bën të vështirë që fëmijët të mbërrijnë nivelin e moshatarëve të tyre dhe ata në përgjithësi e kanë shumë të vështirë të arrijnë sukses. Një pasojë tjetër është se fëmijët nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian janë vendosur shpesh në klasa të veçanta të përbëra vetëm nga nxënësit që i përkasin komuniteteve minoritare dhe

⁷Për të regjistruar fëmijën në shkollë, zakonisht u kërkohen certifikatat e tyre të lindjes. Megjithatë, komunitete rom, ashkali dhe egjiptian të Kosovës shpesh nuk i regjistrojnë lindjet e fëmijëve të tyre për shkak të mungesës së njohurive për avantazhet e regjistrimit dhe procedurave të ndërlidhura, dhe për shkak të dokumentacionit të humbur (UNICEF, Regjistrimi i lindjeve në Kosovë. Mars 2009, f. 9).

mbesin në këto klasa gjatë gjithë ciklit të arsimit të tyre. Studimet kanë treguar se segregimi ka shumë efekte negative: ul shanset e suksesit socio-ekonomik të fëmijëve të prekur, duke ulur performancën e tyre në shkollë dhe afinitetin me shoqërinë, dhe kjo e pengon integrimin dhe forcon apo fuqizon stereotipat.

Edhe pse zyrtarët komunalë shpesh nuk janë të gatshëm të pranojnë fakte të tilla, raste segregimi janë identifikuar në mënyrë të përsëritur, duke treguar për një fenomen kronik, dhe jo të rastësishëm. Për shembull, në vitin 2010 dhe 2011, ECMI Kosovo ka identifikuar rastet e klasave të ndara në Gjakovë, Pejë dhe Ferizaj. Nëpërmjet diskutimeve me profesionistët të arsimit dhe prindërit e fëmijëve të komuniteteve, ECMI Kosovo ka konstatuar se, nga të dy palët, ka pasur një mungesë të të kuptuarit se çfarë do të thotë diskriminimi dhe efektet negative të segregimit. Në Fushë Kosovë, që nga fundi i vitit 2011, nuk ka asnjë klasë të shkollave fillore që janë thjeshtë mono-etnike dhe nxënësit nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian kanë ndjekur mësimet së bashku me pjesën tjetër të nxënësve.

Performancë e dobët dhe mospërbushje e standardeve

Për shkak të sfidave të tjera të identifikuara në këtë Kapitull, shumë fëmijë rom, ashkali dhe egjiptian shpesh kanë përbushje dhe/ose performancë të dobët në shkollë. Kjo situatë e përkeqësuar është si pasojë e një mjedis të varfër studimi në shtëpi dhe mungesa e përkrahjes së prindërve për detyrat e shtëpisë. Përveç kësaj, gjuha shpesh përbën një pengesë shtesë për fëmijët rom, ashkali dhe egjiptian: për fëmijët rom, as shqipja e as serbishtja nuk janë gjuhë e tyre amtare, gjuhët të zakonshme të procesit të mësimi në Kosovë, por është gjuha rome (Rome), ose, në rastin e fëmijëve të riatdhesuar ose të kthyer me forcë nga vendet e Evropës Perëndimore, gjuha e folur në vendin ku ata kanë jetuar para kthimit në Kosovës (p.sh. gjuha gjermane).

Përpjekjet për të korrigjuar situatën janë përgjithësisht në mungesë ose të pamjaftueshme. Ndër të tjera, mbështetje shtesë, siç janë orët plotësuese për mësimin e gjuhës, janë të rralla. Performanca e dobët akademike e studentëve të këtyre komuniteteve gjithashtu tolerohet shpesh, duke i lejuar ata që të vazhdojnë shkollimin e tyre pa përbushjen e standardeve të aplikuara për shumicën. Ulja e standardeve mund të jetë e dëmshme për fëmijët, sepse ajo inkurajon segregimin, popullarizon perceptimin se nxënësit nga komunitetet pakicë nuk janë në gjendje të përbushin standardet si moshatarët e tyre, dhe dëmton vetëbesimin e tyre. Gjithashtu mund të çojë në braktisje të shkollës, meqë fëmijët lejohen të vazhdojnë studimet-mësimet, por që në fakt ata nuk janë në gjendje të mbajnë nivelin e mësimi që kërkohet.

Mungesa e arsimit dhe materialeve në gjuhën rome

Pjesëtarët e komunitetit romë në Kosovë në përgjithësi flasin gjuhët rome dhe/ose serbe, ndërsa një pjesë e vogël e tyre flet gjuhën shqipe.⁸ Rrjedhimisht, shumica e fëmijëve rom zakonisht ndjekin mësimin në gjuhën serbe ose në gjuhën shqipe. Siç e sugjeruar më lart, kur fëmijët nuk mund ti qasen arsimit fillor në gjuhën e tyre amtare, ata janë në një pozitë të pafavorshme, gjë që shpesh ka një ndikim në

⁸Në disa komuna me shumicë shqiptare romët flasin gjuhën shqipe, si për shembull Kaçanik, Malishevë, Prizren, Pejë, Ferizaj dhe Gjakovë.

përmbushjet e tyre akademike dhe mund të çojë në braktisjen e shkollës. Edhe pse është hartuar një plan-program i mësimet në gjuhën romë, historia dhe kultura për klasat 2-9 të shkollës fillore, deri tani është zbatuar vetëm si pjesë e një pilot faze në katër shkolla në Prizren, ndërsa që ka akoma mungesë të teksteve dhe mësuesve të trajnuar për zbatimin e këtij plan-programi.

Mungesa e përfaqësimit adekuat të komunitetit në personelin e shkollës

Larmia apo shumëllojshmëria e shumë shkollave, ku vijojnë mësimet fëmijët e komuniteteve të ndryshme, në shumicën e rasteve nuk është e reflektuar në stafin e tyre. Shumë pak shkolla kanë mësues, asistentë, ose personel mbështetës nga komunitetet romë, ashkali dhe egjiptianë. Kjo ndikon në perceptimin e fëmijëve rreth përkatësisë së tyre në shkolla, duke kufizuar përfshirjen dhe integrimin e tyre. Për shembull, sipas të dhënave të mbledhura në fund të vitit 2011, nuk ka pasur asnjë mësues apo asistent nga komunitetet romë, ashkali apo egjiptian në shkollat e Fushë Kosovës.

3. KORNIZA LIGJORE DHE POLITIKE: DETYRIMET DHE PËRGJEGJËSITË E ZYRTARËVE KOMUNAL

Ofrimi i arsimit për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, si dhe komuniteteve të tjera shumicë dhe jo-shumicë, fillon në nivel qendror me zhvillimin dhe miratimin e politikave, legjislationit dhe strategjive. Institucionet komunale pastaj i marrin këto standarde dhe i sjellin ato në sistemin e arsimit. Komunitetet kanë kompetenca të plota për ofrimin e arsimit parashkollor, fillor dhe të mesëm, duke përfshirë administrimin e shkollave dhe trajnimin e instruktorëve dhe administratorëve të arsimit. Si rezultat, institucionet komunale gjithashtu kanë detyrime dhe përgjegjësi për të siguruar mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre në të gjithë sistemin arsimor.

Është pra e rëndësishme që të gjithë zyrtarët komunalë të përfshirë drejtpërsëdrejti dhe tërthorazi në arsim të jenë në dijeni të legjislationit, politikave dhe strategjive përkatëse kombëtare dhe mbi detyrimet dhe përgjegjësitë e tyre përkatëse ligjore. Megjithatë, mbesin sfidat në këtë drejtim. Për shembull, një vlerësim i nevojave të kapaciteteve kryer nga ECMI Kosovo në Fushë Kosovë ka treguar se, ndërsa vetëdija për sa i përket Strategjisë për Integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian ishte e një niveli relativisht të kënaqshëm, disa zyrtarë komunalë u mungonin njohuri të mjaftueshme dhe të kuptuarit e qartë të përgjegjësi të tyre specifike që dalin nga dokumenti. Boshllëqe të tilla janë pjesërisht rezultat i mungesës së komunikimit dhe bashkërendimit me institucionet e nivelit qendror si dhe udhëzimeve të marra nga ato.

Në mënyrë që të kontribuojë në tejkalimin e kësaj situate, ky Kapitulli së pari jep një përmbledhje të qartë të ligjeve kryesore që ndikojnë në ofrimin e arsimit për komunitetet, duke theksuar detyrimet kryesore ligjore të zyrtarëve komunal. Së dyti, ai fokusohet në përgjegjësitë dhe veprimet e kërkuara nga zyrtarët komunalë, si rezultat i Strategjisë për integrimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Kosovë dhe Planit të saj të veprimit. Ndërsa institucionet e nivelit qendror gjithashtu kanë një gamë të gjerë të obligimeve dhe përgjegjësi në lidhje me arsimin e minoriteteve, fokusi i këtij kapitulli është vetëm tek zyrtarët komunalë, që është grup i synuar i këtij doracaku.

3.1. Ligjet dhe detyrimet përkatëse

Edhe pse zyrtarët komunalë mund të punojnë në bashkëpunim me organizatat e shoqërisë civile dhe palë të tjera të interesuara, para së gjithash është përgjegjësi e tyre për të përmirësuar ofrimin e arsimit për fëmijët, duke përfshirë edhe nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian. Tabela e mëposhtme jep një pasqyrë skematike dhe një përmbledhje të qartë mbi ligjet kryesore që lidhen me ofrimin e arsimit për minoritetet, duke përfshirë komunitetet romë, ashkali dhe egjiptian, duke theksuar detyrimet ligjore të zyrtarëve komunal.

Ligjet në fuqi, përkatëse për arsimin	Nenet që i referohen detyrimeve ligjore të zyrtarëve komunalë	Veprimet e nevojshme për të përmbushur detyrimet ligjore
Kushtetuta e Republikës së Kosovës	Neni 124.6 [Komunat obligohen të respektojnë Kushtetutën, ligjet, dhe të zbatojnë vendimet gjyqësore]	Jeni të vetëdijshëm për obligimet e përcaktuara me Kushtetutë dhe zbatimin përkatës gjyqësor.
	Neni 5 [Gjuhët Zyrtare]	Jeni të vetëdijshëm se gjuhët zyrtare të Republikës së Kosovës janë gjuha shqipe dhe ajo serbe. Jeni të vetëdijshëm se gjuhët turke, boshnjake dhe rome mund të kenë statusin e gjuhëve zyrtare në nivel komunal apo mund të jenë në përdorim zyrtar në të gjitha nivelet e parashikuara me ligj.
	Neni. 47 [E Drejta për Arsimin]	Sigurohuni që çdo fëmijët në komunën tuaj të përfitojë shkollimin themelor pa pagesë. Sigurohuni që çdo fëmijë në komunën tuaj gëzon mundësi të barabarta në përputhje me aftësitë dhe nevojat e tyre specifike.
	Nenet 59.2-59.4 [të drejtat e veçanta të arsimit për pakicat]	Sigurohuni që çdo fëmijët në komunën tuaj pranon mësimin në njërën nga gjuhët zyrtare sipas zgjedhjes së tij/saj. Sigurohuni që çdo fëmijë në komunën tuaj pranon arsimin publik para-shkollor, fillor dhe të mesëm në gjuhën e tyre, deri në masën apo nivelin e përcaktuar me ligj.
Ligji kundër Diskriminimit <i>Ligji Nr. 2004/3</i>	Nenet 2-4 [Barazia dhe ndalimi i diskriminimit]	Personat fizikë dhe juridikë në nivel të komunës janë të ndaluara të diskriminojnë ndonjë person në bazë të statusit të tyre, duke përfshirë gjininë, gjuhë, paaftësinë, origjinë etnike apo sociale të tyre. Jeni të vetëdijshëm se mund të ndërmerren veprimet pozitive për të parandaluar ose kompensuar disavantazhet, me synimin për të siguruar në praktikë barazi të plotë. Sigurohuni që anëtarët e të gjitha komuniteteve të gëzojnë qasje të barabartë në arsim, dhe përfaqësim të drejtë në organet publike dhe çështjet publike.

Ligji për Barazi Gjinore <i>Ligji Nr. 2004/2</i>	Nenet 13.1-13.2 [Të drejta të barabarta në arsim]	Ofrimi i të drejtave të barabarta për arsimimin e femrave dhe meshkujve në të gjitha nivelet e arsimit të ofruar. Zbatimi i politikave për të siguruar barazinë gjinore në qasjen në arsim, si dhe pjesëmarrjen e barabartë të femrave dhe meshkujve në të gjitha aktivitetet e kohës së lirë dhe atyre sportive të shkollës.
Ligji mbi Përdorimin e Gjuhëve <i>Ligji Nr. 02/L-37</i>	Nenet 19-24 [Përdorimi i gjuhëve në arsim]	Siguroni mësim të duhur në gjuhën zyrtare të zgjedhur nga personi. Në rastet ku gjuha zyrtare e zgjedhur nga personi nuk përdoret nga asnjë shkollë si gjuhë në të cilën zhvillohet mësimi, bëni përpjekje për të siguruar mësimin e duhur në gjuhën zyrtare të zgjedhur sipas tyre.
Ligji për Vetëqeverisjen Lokale <i>Ligji Nr. 03/L-040</i>	Neni 17 [Kompetencat e komunave në arsim]	Komunat ushtrojnë kompetenca të plota dhe ekskluzive në ofrimin e arsimit publik parashkollor, arsimin fillor dhe të mesëm, duke përfshirë regjistrimin dhe licencimin e institucioneve arsimore, punësimin, pagesën e rrogave dhe trajnimin e instruktorëve dhe administratorëve të arsimit.
	Neni 4 [Përgjegjësitë e komunave]	Komunat zbatojnë politika dhe praktika për të krijuar kushtet e duhura për t'i mundësuar të gjitha komuniteteve që të shprehin, ruajnë dhe zhvillojnë identitetet e tyre kombëtare, etnike, kulturore, fetare dhe gjuhësore.
Ligji për Mbrojtjen dhe e të Drejtave të Komuniteteve dhe Pjesëtarëve të tyre në Republikën e Kosovës <i>Ligji Nr. 03/L-047 (i ndryshuar me Ligjin Nr 04/L-020)</i>	Neni 8 [Të drejtat e komuniteteve në arsim]	Ofrimi i arsimit parashkollor, fillor dhe arsimit të mesëm publik në njërën nga gjuhët zyrtare të zgjedhura nga komunitetet ose në gjuhën e tyre, madje edhe nëse nuk është gjuhë zyrtare. Sigurohuni që plan-programet dhe tekstet shkollore mbulojnë historinë, kulturën dhe attribute të tjera të komuniteteve.
Ligji mbi edukimin parashkollor <i>Ligji Nr. 02/L-52</i>	Neni 5 [Gjuha]	Në vendet me popullsi të përzier, ofroni arsimin parashkollor në gjuhët e minoriteteve, në përputhje me ligjin.

Ligji për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës <i>Ligji Nr. 04/L –032</i>	Neni 40 [Parimi i arsimit gjithëpërfshirës]	Shkollat dhe institucionet e tjera të trajnimit duhet të respektojnë parimin e arsimit gjithëpërfshirës duke akomoduar të gjithë fëmijët, pavarësisht nga kushtet e tyre fizike, intelektuale, sociale, gjuhësore apo kushteve të tjera dhe të promovojnë integrimin dhe kontaktet në mes të fëmijëve.
	Neni 3.5 [Funksionet dhe përgjegjësitë e Ministrisë, komunave dhe institucioneve arsimore/trajnuese]	Kultivoni njohuritë për kulturën, historinë, dhe gjuhët e të gjitha komuniteteve.
Ligji për Arsimin në Komunitet në Republikën e Kosovës <i>Ligji Nr. 03/L-068</i>	Neni 4 [Përgjegjësitë dhe kompetencat e komunave në arsim]	Ofrojnë arsimim publik parashkollor, fillor dhe të mesëm, duke përfshirë regjistrimin dhe licencimin e institucioneve arsimore, punësimin, pagesën e rrogave dhe trajnimin e instruktorëve dhe administratorëve të arsimit. Sigurojnë bashkëpunim të mirë me komunat dhe institucionet e tjera në fushën e arsimit.
	Neni 6 [Përgjegjësitë administrative të komunave]	Kryerja e monitorimit dhe raportimi i menaxhimit dhe veprimtarive arsimore.

3.2. Strategjia për Integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian

Përveç detyrimeve të veçanta ligjore të përshkruara më lart, zyrtarët komunalë kanë përgjegjësi që rrjedhin nga politikat dhe strategjitë që kanë të bëjnë me arsimin e pakicave. Në këtë kontekst, dokumenti më i rëndësishëm është Strategjia për integrimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Republikën e Kosovës 2009-2015 (Strategjia)⁹ një dokument gjithëpërfshirës që synon të "kontribuojë në krijimin e një shoqërie të Kosovës, në të cilën romët, ashkalinjtë dhe egjiptianët respektohen si qytetarë të barabartë, gëzojnë të gjitha të drejtat dhe liritë themelore dhe nuk janë subjekt i ndonjë forme të diskriminimit."¹⁰ Edhe Strategjia edhe dhe Plani i saj i Veprimit¹¹ përmbajnë komponentë dhe/ose elementë të rëndësishëm të arsimit.

Në bashkëpunim me, dhe mbështetje, institucionet e nivelit qendror, komunat janë institucionet kryesore përgjegjëse për zbatimin e masave të hartuar nga këto dokumente në nivelin lokal. Zyrtarët

⁹ Në dispozicion në: [http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Strategy for the Integration of Roma, Ashkali and Egyptian communities 2009-2015.pdf](http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Strategy%20for%20the%20Integration%20of%20Roma,%20Ashkali%20and%20Egyptian%20communities%202009-2015.pdf).

¹⁰ *Ibid.*, p. 12.

¹¹ Në dispozicion në [http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Action Plan on the Implementation of the Strategy for the Integration of Roma, Ashkali and Egyptian Communities 2009-2015.pdf](http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Action%20Plan%20on%20the%20Implementation%20of%20the%20Strategy%20for%20the%20Integration%20of%20Roma,%20Ashkali%20and%20Egyptian%20Communities%202009-2015.pdf).

komunalë në këtë mënyrë duhet të jetë të vetëdijshëm për rolin dhe përgjegjësitë e tyre. Ndër të tjera, atyre u kërkohet, dhe për më tepër inkurajohen, për të marrë hapat e mëposhtëm:

- Ndërgjegjësimi dhe njohuritë: Të jenë të vetëdijshëm për përgjegjësitë që rrjedhin nga Strategjia dhe Plani i saj i Veprimit dhe në mënyrë pro-aktive të ndjekin zhvillimet e vazhdueshme në nivel qendror.
- Zhvillimi dhe/ose funksionalizimi i një Plani komunal të veprimit (PKV): Zhvillimi dhe/ose funksionalizimi i një PKV-je, në bashkëpunim me aktorët përkatës. PKV duhet të identifikojë prioritetet lokale (për rekomandime praktike dhe rekomandime hap-pas-hapi për të udhëhequr një proces të tillë, shih *Kapitullin 5*).
- Bashkëpunimi dhe koordinimi: Krijon mundësi dhe promovon bashkëpunimin dhe bashkërendimin mes të gjithë aktorëve relevantë, duke përfshirë institucionet qeveritare dhe shoqërinë civile, në të dy nivelet qendror dhe lokal (për informacion të mëtejshëm mbi bashkëpunimin dhe bashkërendimin, shih *Kapitullin 7.4*).
- Qasja pjesëmarrëse: Nxiti dhe lehtëson pjesëmarrjen aktive të prindërve, përfaqësuesve të shoqërisë civile nga radhët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në proceset hartuese dhe vendim-marrëse në lidhje me politikatat dhe aktivitetet përkatëse arsimore. Siguron që mësuesit e këtyre komuniteteve janë të trajnuar dhe të përfaqësuar në arsim.
- Parandalimi i diskriminimit dhe toleranca: Kjo qasje siguron shkollat dhe personelit pedagogjik të trajnohen me qëllim për të luftuar diskriminimin dhe promovimin e tolerancës ndër-etnike dhe ndër-kulturore. Për më tepër, nxiti përfshirjen e traditës, kulturës dhe historisë së romëve, ashkalinjëve dhe egjiptianëve në arsim dhe aktivitete jashtëshkollore.
- Shtrirja në terren, ndërgjegjësimi dhe qëndrimi kundër-diskriminimit: Organizimi i fushatave të ndërgjegjësit mbi çështjet përkatëse, të tilla si rëndësia e arsimimit, parandalimi i braktisjes së shkollës dhe reduktimi i mos-vijueshmërisë së procesit mësimor, regjistrimi në shkolla dhe përfshirja e fëmijëve me nevoja të veçanta. Duke nxitur vizitat e edukatorëve dhe mësuesve në familje dhe lagje për të diskutuar me prindërit performancën e fëmijëve të tyre në shkollë, si dhe për të ndërtuar besimin dhe bashkëpunimin në mes palëve (për informacion të mëtejshëm mbi shtrirjen në terren, shih *Kapitullin 7.3*).
- Aktivitetet jashtëshkollore dhe mbështetja shtesë: Organizoni dhe mbështetni aktivitete dhe nisma për të parandaluar dhe zvogëluar analfabetizmin, mos vijueshmërinë si dhe braktisjen e shkollës. Organizimi i klasave plotësuese, ofrimi i mbështetje për sa i përket detyrave të shtëpisë, këshilla dhe forma të tjera të mbështetjes për fëmijët me vështirësi në të nxënë, të kthyerve, fëmijëve me nevoja të veçanta dhe grupeve të tjera përkatëse.
- Grumbullimi i të dhënave: Mblidhni dhe ruani të dhëna të sakta dhe të unifikuara për çështjet që lidhen me arsimimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, si dhe të dhëna për zbatimin dhe ndikimin e aktiviteteve të ndërlidhura. Bashkëpunoni dhe ndani informacion me palët përkatëse në të dy nivelet lokal dhe qendrorë (për informacion të mëtejshëm mbi mbledhjen e të dhënave, shih *Kapitullin 7.1*).

Zyrtarët komunalë mund gjithashtu të synojë të ndërtojnë komunikim dhe bashkëpunim me komunitat fqinje dhe departamentet e tyre homologe për të mësuar nga përvojat e përbashkëta dhe për të gjetur qasje të reja për zbatimin e Strategjisë. Ky Doracak bazohet në përvojat dhe mësimet e nxjerra nga aktivitetet e kryera në komunën e Fushë Kosovës, me qëllim për të siguruar transferimin e njohurive dhe lejitimin e përsëritjes së praktikave të mira në komunitat e tjera në tërë Kosovën.

4. KUADRI INSTITUCIONAL & AKTORËT PËRKATËS

Ky kapitull ofron një pasqyrë të rëndësishme të institucioneve kryesore të nivelit qendror dhe vendor, mekanizmave dhe aktorëve që janë të përfshirë drejtpërdrejt dhe tërthorazi në dizajnimin, ofrimin dhe monitorimin e arsimit, duke përfshirë edhe aktorë që kanë të bëjnë veçanërisht me Strategjinë dhe Planin e saj të Veprimit. Zyrtarët komunalë nuk duhet të jenë të vetëdijshëm vetëm për rolet, obligimet dhe përgjegjësitë e tyre në kuadër të sistemit institucional, por edhe të roleve të institucioneve dhe aktorëve të tjerë relevantë: siç u diskutua në *Kapitullin 7.4*, koordinimi dhe komunikimi në mes të gjitha palëve të interesuara është i një rëndësie të madhe për të punuar në mënyrë efektive në drejtim të zbatimit të Strategjisë dhe realizimit të të drejtave të pjesëtarëve të të gjitha komuniteteve, duke përfshirë komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian.

4.1. *Niveli Qendror*

Në nivelin qendror, institucionet e radhitura më poshtë janë përgjegjëse për miratimin dhe zbatimin e standardeve kombëtare për arsim përmes legjislacionit, politikave dhe strategjive, si dhe nëpërmjet alokimit të fondeve në nivel komunal.

4.1.1. *Institucionet e Nivelit Qendror*

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT)

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT) është autoriteti kryesor në sektorin e arsimit në Kosovë. Misioni i saj është zhvillimi i një sistemi arsimor efikas që do të kontribuojë në rritjen e mirëqenies së shoqërisë kosovare duke ofruar një arsimim me cilësi të lartë dhe kërkimit shkencor, me mundësi të barabarta për të gjithë. Sipas Nenit 5 të *Ligjit për Arsimin Parauniversitar* (2011), MASHT-i është përgjegjës për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit dhe politikave për zhvillimin e arsimit. Kjo përfshin plan-programin kombëtar, standardet mësimore, kualifikimet profesionale dhe sistemet e provimit. MASHT-i duhet të promovojë një sistem arsimor jo-diskriminues i cili siguron qasje të barabartë në arsimim cilësor për të gjithë dhe mbron grupet e cënueshme.

Detyrat të tjera të MASHT-it përfshijnë dizajnimin dhe mbikëqyrjen e formave efektive të administrimit dhe menaxhimit të institucioneve arsimore, si dhe promovimin dhe përmirësimin e cilësisë dhe efikasitetit të arsimit në të gjitha nivelet. Përveç kësaj, MASHT-i cakton buxhetet e komunave për kryerjen e funksioneve të tyre për arsimin parauniversitar (neni 28). Së fundi, MASHT-i është institucioni kryesor përgjegjës për zbatimin e masave nën komponentin arsimor të Strategjisë për Integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Republikën e Kosovës 2009-2015.

Ministria për Komunitete dhe Kthim (MKK)

Ministria për Komunitete dhe Kthim (MKK) është ministria kyçe e ngarkuar me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre. Ndër të tjera, ajo ka mandat për të zhvilluar dhe promovuar politika dhe të zbatojë ligjet për të arritur integrimin e barabartë të të gjitha komuniteteve, për të siguruar kthimin e qëndrueshëm të personave të zhvendosur dhe refugjatëve, dhe

për të siguruar që politikat në nivel qendror dhe atë komunal përmbajnë dispozita për mbrojtjen e të drejtave të komuniteteve, të drejtave të e njeriut dhe interesave të të kthyerve, duke përfshirë fushën e arsimit, shërbimeve publike komunale dhe përdorimit të gjuhëve (*Rregullorja nr. 02/2011*).

Zyra Këshillëdhënëse për Qeverisje të Mirë, të Drejta të Njeriut, Mundësi të Barabarta dhe Çështje Gjimore (ZKQM)

Zyra Këshillëdhënëse për Qeverisje të Mirë, të Drejta të Njeriut, Mundësi të Barabarta dhe Çështje Gjimore (ZKQM) vepron në kuadër të Zyrës së Kryeministrit (ZKM). Ajo është përgjegjëse për shqyrtimin e legjislacionit, politikave dhe procedurave për pajtueshmëri me standardet e zbatueshme të të drejtave të njeriut dhe të praktikave të qeverisjes së mirë, dhe për t'i bërë rekomandime Kryeministrit dhe ministrive përkatëse në përputhje me rrethanat. Edhe pse ZKQM nuk i dedikon punën e saj posaçërisht interesave të komuniteteve, ajo duhet të përfshihet dhe të angazhohet me komunitetet në kuadër të detyrimeve të saj për të mbrojtur dhe adresuar qeverisjen e mirë, të drejtat e njeriut, mundësitë të barabarta dhe çështjet gjimore. ZKQM-së i është caktuar rol kyç monitorues dhe koordinues për zbatimin e Strategjisë për Integrimin së Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Republikën e Kosovës 2009-2015.

Zyra e Kryeministrit për Çështje të Komuniteteve (ZKM/ZÇK)

Zyra për Çështje të Komuniteteve-(ZÇK), e themeluar në kuadër të Zyrës së Kryeministrit, është përgjegjëse për të siguruar zbatimin e legjislacionit dhe të politikave në lidhje me komunitetet përmes monitorimit dhe koordinimit, si dhe për vlerësimin e efektivitetit të tyre. Ajo kontribuon në edukimin e pakicave nëpërmjet shqyrtimit të draft legjislacionit, duke monitoruar dhe koordinuar zbatimin e arsimit të pakicave, si dhe duke mbështetur programet që synojnë përmirësimin e arsimit të minoriteteve, duke përfshirë programet e bursave.

Këshilli Konsultativ për Komunitete (KKK)

Këshilli Konsultativ për Komunitete (KKK), një organ me mandat-kushtetues që vepron në kuadër të Zyrës së Kryetarit të Kosovës, përbëhet nga përfaqësues të komuniteteve të ndryshme në Kosovë. Qëllimi i saj është të përfaqësojë të drejtat dhe interesat e pjesëtarëve të komuniteteve në nivelin qendror të qeverisjes. Nga viti 2010-2012, dy grupe relevante punuese kanë funksionuar në kuadër të KKK: një Grup Punues për Arsim, i cili ka trajtuar vështirësitë me të cilat ballafaqohen komunitetet në këtë fushë, si dhe një grup punues për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian.

Komisioni për të Drejtat dhe Interesat e Komuniteteve dhe Kthim (KDIK)

Komisioni për të Drejtat dhe Interesat e Komuniteteve (KDIK) është një komision i përhershëm i Kuvendit të Kosovës i cili vepron si një mbrojtës i interesave të komuniteteve në procesin legjislativ. Ai është i përbërë prej anëtarëve të Kuvendit të cilët mbajnë vende të rezervuara dhe/apo të garantuara për komunitetin serb, dhe komunitetet e tjera jo-shumicë, dhe anëtarëve të partive të komunitetit shumicë. KDIK shqyrton legjislacionin dhe bën rekomandime bazuar në të drejtat dhe interesat e komuniteteve, dhe për më tepër mund të propozojë ligje për të adresuar shqetësimet e komuniteteve (Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Nenit 64, 78).

Këshilli i Prindërve të Kosovës

Këshilli i Prindërve të Kosovës për arsim, i cili do të krijohet nga MASHT-i, është mekanizmi kryesor për të inkurajuar dhe rritur rolin e prindërve si aktorët kryesorë në promovimin e një sistemi arsimor cilësor, për t'i përcjellë MASHT-it mendimet e prindërve për çdo aspekt të arsimit parauniversitar, dhe do të jetë kanali kryesor i komunikimit dhe konsultimit midis MASHT-it, institucioneve arsimore dhe/ose trajnuese dhe prindërve (*Ligji për arsimin Parauniversitar, Art. 16*).

4.1.2. Mekanizmat koordinues, monitorues dhe vlerësues për zbatimin e Strategjisë dhe Planit të saj të Veprimit

Në nivelin qendror, janë ngritur dy mekanizma posaçërisht për koordinimin dhe monitorimin e zbatimit të Strategjisë dhe Planit të saj të Veprimit, me role të veçanta të parashikuara në Planin e Veprimit:

Grupi Teknik Punues Planit të Veprimit për Zbatimin e Strategjisë për Integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian (GTPPV)

GTPPV është një organ teknik i përbërë kryesisht nga institucionet e ekzekutivit, duke përfshirë ZKQM (Kryesues), ZÇK (Zëvendës Kryesues), ministrive të linjës (MKK, MASHT, etj) dhe organizatave donatore. Është kryesisht përgjegjës për monitorimin dhe koordinimin: i kërkohet që të monitorojë zbatimin e Planit të Veprimit, draft raportet që dokumentojnë progres dhe të rekomandojë ndryshime, si dhe për të koordinuar punën dhe investimet nga qeveria dhe donatorët në këtë fushë.

Këshilli Drejtues ndër-institucional për zbatimin e Planit të Veprimit (KDNI)

KDNI është një organ politik i kryesuar nga Zëvendës Kryeministri që, përveç institucioneve ekzekutive, përbëhet edhe nga institucionet shtetërore, Institucioni i Avokatit të Popullit, dhe KKK, si dhe përfaqësues të shoqërisë civile nga komunitetet rom, ashkali, dhe egjiptian. KDNI është organi kryesor përgjegjës për formulimin e politikave dhe prioritetëve, ai i merr vendimet me rekomandim nga PVKDNI PVGTP. Ndër të tjera, i kërkohet të sigurojë që dokumentet publike të politikave të qeverisë (p.sh. programet, strategjitë dhe planet e veprimit) janë të konsideruara dhe të koordinuara me aktivitetet e përshkruara në Planin e Veprimit, dhe për të siguruar se këto aktivitete janë të mbuluara financiarisht nga buxheti i Kosovës.

4.2. Niveli Lokal

4.2.1. Organet Komunale

Ndërsa qeveria qendrore është përgjegjëse për zhvillimin e standardeve kombëtare të arsimit, qeveria komunale është ajo e cila është përfundimisht përgjegjëse për zbatimin e tyre. Siç të përshkruara në Kapitullin 3, komunat kanë kompetenca të plota dhe ekskluzive për ofrimin e arsimit publik parashkollor, fillor dhe të mesëm, duke përfshirë regjistrimin dhe licencimin e shkollave, rekrutimin, pagesën dhe trajnimin e instruktorëve dhe administratorëve të shkollave (*Ligji për Vetëqeverisje Lokale, Neni 17*; *Ligji për Arsimin në Komunitet, Neni 4*). Në vijim janë organet dhe mekanizmat kryesorë komunalë që merren, drejtpërdrejtë dhe tërthorazi, me ofrimin e arsimit të pakicave:

Drejtoria Komunale e Arsimit (DKA)

Të gjitha komunat duhet të krijojnë Drejtori Komunale të Arsimit (DKA) me personel të mjaftueshëm profesional dhe mbështetës për të kryer detyrat dhe çështjet arsimore të komunës. Çdo DKA do të menaxhohet nga një drejtor i emëruar komunal i arsimit (DKA). Nën udhëheqjen e drejtorit, DKA është përgjegjëse për ofrimin e arsimit para-universitar publik, ndërtimin dhe mirëmbajtjen e infrastrukturës së arsimit, si dhe menaxhimin dhe trajnimin e personelit arsimor.

Zyra Komunale për Komunitete dhe Kthim (ZKKK)

Të gjitha komunave u kërkohet të krijojnë një Zyrë Komunale për Komunitete dhe Kthim (ZKKK), e cila është përgjegjëse për përmirësimin, promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të komuniteteve, duke siguruar qasje të barabartë në arsim, shëndetësi dhe shërbime të tjera publike për komunitetet në nivel komunal, për më tepër ZKKK është përgjegjëse për krijimin e kushteve për kthim të qëndrueshëm të refugjatëve, personave të zhvendosur dhe atyre të riatdhesuar.

Komiteti për Komunitete (KK)

Komiteti për Komunitete (KK), është një komitet i përhershëm i Kuvendit Komunal (KK), përbëhet nga anëtarët e KK dhe përfaqësues nga të gjitha komunitetet që jetojnë në komunë. KK është përgjegjës për shqyrtimin e të gjitha politikave komunale, praktikave dhe aktiviteteve për të siguruar që të drejtat dhe interesat e komuniteteve respektohen plotësisht. Ai gjithashtu do t'i rekomandojë masa Kuvendit Komunal për të siguruar zbatimin e dispozitave që lidhen me të drejtat dhe nevojat e komuniteteve (*Ligji mbi Vetë-Qeverisjen Lokale, Neni 53*).

Drejtoria Komunale e Financave, Ekonomisë dhe Zhvillimit

Drejtoria Komunale e Financave, Ekonomisë dhe Zhvillimit është përgjegjëse, mes tjerash, për kontrollin e buxhetit për arsimin në komunë, i ndarë si një grant specifik nga buxheti qendror i Kosovës. Drejtoria është gjithashtu përgjegjëse për shpërndarjen e granteve midis institucioneve të ndryshme arsimore.

4.2.2. Mekanizma të Tjerë të Nivelit Lokal

Në disa komuna, duke përfshirë edhe Fushë Kosovën, mekanizma të ndryshëm janë themeluar që të merren me zbatimin e Strategjisë në nivel lokal apo çështje specifike që lidhen me arsimin:

Pikat kryesore për zbatimin e Planit të Veprimit

Që nga 2012-ta, ZKQM i ka kërkuar çdo komune të emërojë një zyrtar komunal që të funksionojë si pikë kryesore e komunës për t'i raportuar ZKQM-së mbi zbatimin e Planit të Veprimit në nivel lokal.

Grupet punuese për monitorimin e zbatimit të Planit Komunal të Veprimit

Në një numër të komunave në Kosovë, Grupet Punuese (GP) janë themeluar, shpesh me iniciativë të OJQ-ve, për të monitoruar zbatimin e Planeve përkatëse komunale të veprimit, për të mbledhur informacion nga drejtoritë përkatëse, për të siguruar këshilla dhe për të hartuar projektligje. Për shembull, në Fushë Kosovë, Grupi Punues përbëhet nga nëntë-(9) anëtarë, prej të cilëve pesë janë nga drejtoritë komunale (DKA; ZKKK, Drejtoria për Kulturë, Rini dhe Sport; Drejtoria Komunale e Shëndetësisë, Drejtoria e Shërbimeve Publike) dhe katër-(4) anëtarë nga shoqëria civile (Balkan Sunflowers, Health for All, Multiethnic Culture of Kosova, dhe një student).

Ekipet për parandalim dhe reagim ndaj braktisjes dhe mos-regjistrimit në arsimin e obliguar (EPRBM)

Qëllimi i ekipeve për parandalim dhe reagim ndaj braktisjes dhe mos-regjistrimit në arsimin e obliguar (EPRBM) është të parandalojë dhe zvogëlojë braktisjen nga shkollimi para-universitar dhe mos-regjistrimin në shkolla të detyrueshëm. Këto ekipe do të vendosen në shkollë dhe nivelin komunalë (Udhëzimi Administrativ i MASHT-it 19/2012). Ndër të tjera, EPRBM janë të ngarkuara për të zhvilluar një strategji të shkollës dhe një plan të punës kundër braktisjes dhe mos-regjistrimit, për të promovuar komunikimin dhe koordinimin midis shkollës, mësuesve, nxënësve, prindërve dhe palëve të jashtme të interesuara, dhe për të menaxhuar rastet konkrete të braktisjes së shkollës.

EPRBM në nivel të shkollës: është themeluar nga Këshilli i Shkollës dhe përbëhet nga pesë anëtarë të përhershëm: një menaxher i rasteve, drejtori i shkollës, përfaqësuesi i studentëve, përfaqësuesi i prindërve dhe një përfaqësues i mësuesve. I raporton EPPMB-së së nivelit komunalë dhe DKA-së çdo muaj.

EPRBM në nivel komunal: është themeluar nga DKA dhe përbëhet nga nëntë anëtarë, duke përfshirë, prindin, mësuesin, përfaqësuesit e shkollës, anëtarë nga ERPMB e nivelit të shkollës dhe ekspertë që punojnë me fëmijët dhe të rinjtë. ERPMB takon dhe i raporton Drejtorit komunal të arsimit në çdo tre muaj.

Task Forca për parandalimin e abuzimit dhe mbrojtjen e fëmijëve nga shfrytëzimi

Që nga janari 2010, task forcat e tilla kanë vepruar në gjashtë komuna (Prishtinë, Mitrovicë, Ferizaj, Fushë Kosovë, Gjakovë dhe Pejë). Ato shërbejnë si një trup koordinues që ka për qëllim parandalimin e abuzimit dhe mbrojtjen e fëmijëve nga shfrytëzimi, dhe zakonisht janë të përbërë nga punonjës socialë, psikologë të shkollave, si dhe përfaqësues të DKA-ve, Drejtorive për Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale dhe përfaqësues nga Policia e Kosovës. Raste të identifikuara të fëmijëve viktime të abuzimit dhe punës së detyruar, përfshirë lypjen, iu referuan Task forcave përkatëse me qëllim të ofrimit të shërbimeve mbrojtëse dhe lehtësimin e ri-integritit të tyre në shoqëri, si dhe për të minimizuar kundërvajtjet. Në varësi të ndërlikueshmërisë së rasteve, ata më tej i referohen autoriteteve të ndryshme. Duke pasur parasysh pozitën e tyre veçanërisht të cenueshme, rastet shpesh kanë të bëjnë me fëmijët nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian të cilët janë jashtë-shkollave ose punojnë në rrugë.

4.2.3. Aktorët dhe Mekanizmat në Nivel të Shkollës

Ndërsa nën mbikëqyrjen e qeverisë komunale, shkollat kanë autonomi të rëndësishme në ofrimin e arsimit brenda fushës së tyre të regjistrimit. Çdo shkollë ka një përqindje të plan programit “shkollor” të cilën ata mund ta përcaktojnë, si dhe vendosjen e programeve për plan programin mësimor kombëtar. Shkollat nxisin dhe lehtësojnë regjistrimin, vijueshmërinë dhe performancën akademike. Ç'është më e rëndësishmja, shkollat janë ambienti ku fëmijët ndërveprojnë me edukatorët, si dhe me fëmijët e tjerë. Si të tilla, shkollat krijojnë mjedis të të mësuarit për çdo fëmijë dhe duhet të promovojnë qasjen kundër diskriminimit dhe përfshirjen e plotë dhe të barabartë të komuniteteve në çdo aspekt të arsimit. Në vijim janë aktorët dhe mekanizmat kryesorë në nivel të shkollës:

Drejtori i shkollës: Drejtori i shkollës është menaxher i shkollës, mes tjerash, përgjegjës për udhëheqjen e shkollës dhe sigurimin e arsimit të cilësisë së lartë dhe mundësive të barabarta për të gjithë nxënësit, sidomos vajzat dhe pjesëtarët e komuniteteve pakicë, duke krijuar një mjedis pozitiv dhe mbështetës të të mësuarit dhe duke mbikëqyrur menaxhimin financiar të shkollës. Drejtori i shkollës është përgjegjës për menaxhimin e mësuesve dhe për të siguruar zhvillimin e tyre profesional, nxitjen e përfshirjes aktive të prindërve në edukimin e fëmijëve të tyre dhe për të siguruar që nxënësit gëzojnë të drejtën për arsimim.

Bordi i shkollës: Bordet e Shkollave mbledhin së bashku partnerë të ndryshëm lokalë në arsim për të mbikëqyrur menaxhimin dhe drejtimin e shkollave, duke përfshirë në radhë të parë prindërit, mësuesit, dhe në nivelin e mesëm, nxënësit. Bordi është i përfshirë në hartimin e planit për zhvillimin e shkollës, emërimin e drejtorit të shkollës dhe alokimin e fondeve nga burime jashtë buxhetit komunal. Bordet e shkollave kanë përgjegjësinë për të siguruar barazi për të gjithë të përfshirët në shkollë, pavarësisht nga gjinia ose përkatësia etnike dhe/ose komuniteti. Drejtori i shkollës merr pjesë, por pa të drejtë të votimit.

Këshilli i Nxënësve: Bordet e shkollave duhet të krijojnë një këshill të nxënësve në të gjitha shkollat e mesme, me të paktën një përfaqësues nga çdo klasë. Këshilli synon të kontribuojë në përmirësimin e mjedisit mësimor në shkollë dhe përfaqëson interesat e nxënësve te Drejtori i shkollës dhe Bordi i shkollës.

Mësuesit: Mësuesit janë përgjegjës për të kontribuar në zhvillimin arsimor dhe social të të gjithë nxënësve dhe për të ruajtur standardet e larta të të mësuarit. Ata janë të detyruar të nënshtrohen trajnimeve të duhura profesionale dhe zhvillimit. Mësuesit duhet të përgatisin plane mësimore dhe ligjërata, të drejtojnë dhe monitorojnë të mësuarit dhe sjelljen e çdo nxënësi, dhe të nxisin interesin e nxënësve për të qenë nxënës të pavarur. Mësuesit duhet të kujdesen për të gjithë nxënësit, pavarësisht nga gjinia, përkatësia etnike, apo aftësia e nxënësve dhe për më tepër pritet nga mësuesit që të koordinojnë dhe ndërlidhin me prindërit për përparimin e fëmijëve të tyre.

Prindërit: Prindërit janë ligjërisht përgjegjës për të regjistruar fëmijët e tyre në shkollë dhe për të siguruar që fëmijët vijnë në mësimet rregullisht. Prindërit mund të mbështesin më tej arsimimin e fëmijëve të tyre duke u theksuar rëndësinë e arsimit, duke ndihmuar rreth detyrave të shtëpisë dhe duke monitoruar progresin e fëmijëve të tyre me mësuesit.

4.3. *Shoqëria Civile*

Organizatat e shoqërisë civile, që veprojnë në nivel qendror dhe lokal, kanë një rol të rëndësishëm në sigurimin e mbikëqyrjes së institucioneve qeveritare dhe mbushjen dhe/ose plotësimin e boshllëqeve për sa i përket shërbimeve që qeveria nuk mundet ose nuk do t'i menaxhojë. Me rastin e shqyrtimit të arsimit, organizatat e shoqërisë civile janë përgjegjëse për të avokuar për të drejtat dhe interesat e komunitetit të tyre në sistemin e arsimit, të ofrojnë shërbime për të plotësuar boshllëqet në arsimin e ofruar në komunë, OSHC-të gjithashtu angazhohen në ndërtimin e kapaciteteve të komunitetit të tyre për tu angazhuar me sistemin arsimor dhe palë të tjera të interesuara dhe për tu angazhuar me komunitetin e tyre për çështjet e arsimit.

5. ZHVILLIMI & FUNKSIONALIZIMI I PLANIT KOMUNAL TË VEPRIMIT

Në vitet e fundit, shumë dokumente ambicioze strategjike janë miratuar në nivel qendror, duke përfshirë Strategjinë gjithëpërfshirëse për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në Republikën e Kosovës 2009-2015 dhe Planit të saj të Veprimit. Komuna e Fushë Kosovës ishte komuna e parë në Kosovë që kishte miratuar një Plan Komunal të Veprimit (PKV) për zbatimin e Strategjisë në nivel lokal, ndërsa komunat e tjera, si Ferizaj dhe Mitrovicë, kanë qenë dy komunat e tjera që kanë miratuar PKV-në pas Fushë Kosovës. Megjithatë, shumë komuna ende nuk kanë zhvilluar një dokument të tillë, dhe angazhimi i tyre ka mbetur i margjinalizuar.

Një problem tjetër është se edhe në rastet ku janë miratuar PKV-të, zbatimi i tyre është shpesh i pakënaqshëm ose i pamjaftueshëm. Siç ilustron me rastin e komunës së Fushë Kosovës, kjo ndodh shpesh për shkak të funksionalizimit të tyre të pamjaftueshëm, mungesës së alokimit të buxhetit dhe/ose mungesës së monitorimit dhe vlerësimit. Prandaj, që një Plan komunal i veprimit të bëhet një mjet domethënës udhëzues që mund të kontribuojë për të siguruar zbatimin e duhur dhe arritjen e rezultateve konkrete, është e rëndësishme që PKV të jetë i ndërlidhur me dokumentet e nivelit qendror dhe i funksionalizuar në mënyrë të duhur: Aktivitetet duhet të jenë të detajuara dhe të buxhetuara në mënyrë adekuate, dhe të jenë përcaktuar palët përgjegjëse, si dhe afatet kohore reale dhe treguesit me qëllim të monitorimit dhe vlerësimit të zbatimit të PKV-e.

Ky Kapitull¹² i ofron zyrtarëve komunalë informata praktike hap-pas-hapi dhe rekomandime mbi hapat e nevojshëm për të zhvilluar një Plan Komunal të Veprimit tërësisht funksional ose për të funksionalizuar një plan tashmë ekzistues, i cili më pas do ti shërbejë zyrtarëve komunalë si udhëzues në punën e tyre. Pas një përmbledhjeje të shkurtër të hapave kyç të këtij procesi, secili prej tyre diskutohet në thellësi dhe/ose detaje. Përvoja konkrete e funksionalizimit të komponentin të arsimit të Planit Komunal të Veprimit (PKV) të komunës së Fushë Kosovës është përdorur si shembull. Në mënyrë të veçantë, veprimi në vijim i PKV-së do të përdoret në këtë kapitull si një ilustrim për procesin e funksionalizimit:

Objektivi 1: Përmirësim i dukshëm i pjesëmarrjes dhe cilësisë së arsimit për komunitetet rom, ashkanli dhe egjiptian			
Aktiviteti 3: Motivimi i rritjes së pjesëmarrjes në arsim			
Veprimi	Koha	Përgjegjës	Buxheti
Organizimi i fushatave të ndërgjegjësimit që synojnë që prindërit të regjistrojnë fëmijët me kohë në shkollë	Q2 – 2010 Q3 – 2011 Q2 – 2012	ZKKK, DKA, OJQ-të	Buxheti i Kosovës

¹² Ky kapitull është i bazuar në një botim të hartuar nga ECMI Kosovo: Doracak mbi Funksionalizimin e Planeve komunale të veprimit: Një udhëzues hap-pas-hapi për zyrtarët komunalë. Prill 2012. Në dispozicion në: <http://www.ecmikosovo.org/images/pdf/Reports/Manual%20on%20Operationalisation%20-%20English.pdf>.

Ky veprim do të përmirësohet pas çdo hapi të funksionalizimit gjatë këtij kapitulli. Në fund, ai do të shërbejë si një shembull i një aktiviteti që është plotësisht i jetësuar. Pjesa e fundit do të përqendrohet kryesisht në rëndësinë e planifikimit të monitorimit dhe vlerësimit të planeve të funksionalizuara të veprimit, një aspekt i cili do të mbulohet më në detaje në *Kapitullin 8*.

5.1. *Gjashtë-(6) hapat: Përmbledhje*

Procesi për përgatitjen e një plani plotësisht funksional të veprimit kërkon zbatimin e hapave si më poshtë:

HAPI 1: Përcaktimi i objektivave dhe aktiviteteve specifike

Hapi i parë është të përcaktohen objektivat dhe aktivitetet specifike të MPKV-së. Këto duhet të jenë të detajuara dhe të realizueshme, të lidhura me dokumente të nivelit qendror, dhe të bazuara në prioritetet vendore.

HAPI 2: Specifikimi i treguesve të matshëm

Treguesit janë mjete për të monitoruar progresin kundrejt veprimeve. Prandaj, është e rëndësishme të identifikohen indikatorët për çdo aktivitet.

HAPI 3: Aktivitetet për buxhetim

Funksionalizimi i një plan veprimi kërkon që aktivitetet dhe zbatimi i tyre të jenë konkrete. Në mënyrë që të arrihet kjo, duhet të kryhet buxhetimi i aktiviteteve në mënyrë që të ndahen dhe/ose vendosen burimet.

HAPI 4: Specifikimi i përgjegjësiave për çdo veprim

Për qëllime të zbatimit dhe monitorimit dhe vlerësimit, duhet të specifikohen përgjegjësitë për secilin nga aktivitetet e identifikuar. Çdo aktivitet i planit të veprimit do t'i caktohet një departamenti komunal për të vepruar si bartës i procesit.

HAPI 5: Përkufizimi dhe përshtatja e afateve

Një plan i mirë i veprimit përmban afate kohore konkrete dhe të realizueshme për zbatimin e aktiviteteve.

HAPI 6: Projektimi i një plani për monitorim dhe vlerësim

Në mënyrë që të identifikojë progresin kundrejt veprimeve dhe progresin kundrejt rezultateve, duhet të vendoset plani për monitorim dhe vlerësim. Treguesit e identifikuar janë elementet kryesorë për monitorimin e progresit.

5.2. Zhvillimi dhe funksionalizimi i komponentit të arsimit të PKV-së: Shembulli i komunës së Fushë Kosovës

Kjo pjesë e doracakut ofron rekomandime hap-pas-hapi mbi procesin e zhvillimit dhe/ose funksionalizimit të PKV-së, me fokus në komponentin e arsimit. Secili nga pesë hapat e procesit janë paraqitur dhe shpjeguar me shembullin e Fushë Kosovës. Një aktivitet konkret në kuadër të PKV-së së komunës së Fushë Kosovës, i paraqitur më lart, është zgjedhur për të ilustruar çdo fazë të procesit.

HAPI 1: Përcaktimi i Objektive dhe Aktiviteteve Specifike

Ndërsa ky hap tashmë është marrë nga komunat të cilat kanë miratuar PKV-të, Komunitat e tjera që dëshirojnë të zhvillojnë një dokument të tillë, duhet të fillojnë nga:

- (1) përcaktimi i objektive (një numër real që mund të arrihet brenda afatit të parashikuar), dhe
- (2) identifikimi i aktiviteteve dhe nën-aktiviteteve për të arritur këto objekte.

Duke bërë këto detyra, zyrtarët komunalë këshillohen të marrin parasysh çështjet si më poshtë:

- ✓ Lidhjen dhe pajtueshmërinë me Strategjinë dhe Planin e saj të veprimit: Këto dy dokumente të nivelit qendror ofrojnë një analizë të sfidave me të cilat përballen komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, si dhe një seri të masave specifike për të adresuar këto sfida. Në momentin e hartimit të një PKV-je dhe identifikimit të objektive dhe aktiviteteve, Strategjia dhe plani i saj i veprimit duhet të përdoret si material bazë. Duhet të sigurohet përputhshmëri e plotë në mes të PKV-së dhe këtyre dy dokumenteve.
- ✓ Fokusimi në prioritetet dhe nevojat lokale: Duke pasur parasysh gamën e gjerë të sfidave që duhet të trajtohen dhe burimet e kufizuara njerëzore dhe financiare që zakonisht janë në dispozicion, PKV-ë duhet të bazohet në prioritetet dhe nevojat lokale. Nëse ka një mungesë të informacionit të plotë apo të kuptuarit qartë të situatës aktuale, kryerja dhe/ose zhvillimi i një hulumtimi dhe vlerësimi të nevojave (shih *Kapitullin 7.1.*) dhe mbledhja e të dhënave (shih *Kapitullin 7.2.*) mund të përfshihet si veprimtari specifike brenda PKV-së, siç ilustron në shembullin më poshtë.
- ✓ Konsultimi dhe qasja pjesëmarrëse: Komunitat inkurajohen që të konsultohen dhe të përfshijnë përfaqësues të prindërve, nxënësve dhe të shoqërisë civile nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, si dhe palë të tjera përkatëse, në hartim dhe proceset vendim-marrëse.
- ✓ Të hollësishme, të zbërthyer dhe realiste: Së fundi, aktivitetet që do të përfshihen në PKV-ë, është shumë e rëndësishme që të jenë të detajuara sa më shumë të jetë e mundur: aktivitete që kërkojnë të arrijnë një qëllim të caktuar duhet të ndahen në veprime dhe nën-aktivitete më të veçanta. Është gjithashtu e rëndësishme që të jenë realiste në aspektin e burimeve njerëzore dhe financiare që realisht mund të priten të jenë në dispozicion brenda kornizës kohore të paraparë në PKV-ë.

Si për shembull, disa aktivitete dhe nën-aktivitete të përshkruara PKV-në e Fushë Kosovës përfshijnë:

- 1) *Kryerjen e hulumtimit mbi nevojat në fushën e arsimit parashkollor dhe fillor*
- 2) *Identifikimin e studentëve të cilët kanë braktisur shkollën ose nuk vijnë shkollën rregullisht*
- 3) *Organizimin e një fushate ndërgjegjësimi për prindërit për regjistrimin me kohë në shkollës*
- 4) *Koordinimin e punëve me MASHT-in për përfshirjen e fëmijëve me nevoja të veçanta*

Siç mund të shihet, aktivitetet dhe nën-aktivitetet specifike të identifikuar mund të përbëhen nga kryerja e një hulumtimi dhe mbledhja e të dhënave mbi sfidat kryesore të identifikuar (shembujt 1 dhe 2), siç bie fjala braktisja e shkollës, organizimi i fushatave të ndërgjegjësimi (shembulli 3), ose sigurimi i koordinimit dhe bashkëpunimit mes palëve përkatëse (shembulli 4).

HAPI 2: Specifikimi i treguesve të matshëm

Treguesit janë të përcaktuar si ndryshore-(variabla) të përdorura për të matur progresin apo ndikimin e një procesi të caktuar. Treguesit janë një element thelbësor i një sistemi monitorimi dhe vlerësimi, sepse ata përcaktojnë se çfarë duhet të matet dhe/ose monitorohet. Prandaj, është jetike për të vendosur herët çfarë do të jenë treguesit tuaj në mënyrë që ju të mund të filloni grumbullimin e informatave menjëherë. *Për shembull, ju nuk mund të përdorni numrin e transmetimeve televizive në një komunitet si një shenjë e përmirësimit të standardit të jetesës, në qoftë se ju nuk e dini se sa ka qenë në fillim të procesit.* Kjo është arsyeja pse ju duhet të identifikoni treguesit në mënyrë të tillë që do të ju ofrojnë informata të mjaftueshme për të matur se si ka qenë gjendja para se të ndërmerret veprim dhe se si është gjendja pas ndërmarrjes së veprimit.

Një tregues i përshtatshëm duhet të jetë mjaftueshëm i vlefshëm, i matshëm me një shkallë të pranueshme të saktësisë, mjaftueshëm i ndjeshëm ndaj ndryshimeve, i thjeshtë dhe sa më efikas që të jetë e mundur në lidhje me shpenzimet. Ka tre lloje kryesore të treguesve:

- (1) Treguesit e të dhënave do të ju ndihmojnë të identifikoni se cilat burime duhet të investohen në mënyrë që të sigurohet se një veprim i caktuar mund të zbatohet. Këto burime mund të jenë njerëzore dhe financiare (kush do të jetë i përfshirë, çfarë burime financiare do të jenë të nevojshme, etj.)
- (2) Treguesit e rezultateve do të vlerësojnë nxjerrjet tuaja në drejtim të produkteve dhe shërbimeve për grupin e synuar. Ata shpesh trajtojnë shqetësime mbi mallrat, shërbimet dhe infrastrukturën e realizuar me pjesëmarrjen e grupit të synuar.
- (3) Treguesit e ndikimit janë të lidhur me objektivat. Këta tregues përlllogarisin se deri në çfarë mase është arritur dhe/ose realizuar objektivi.

Më poshtë janë shënuar shembuj të të dhënave, rezultateve dhe tregues të ndikimit për veprimin e zgjedhur:

- (1) Treguesit e të dhënave: pagat, mallrat dhe shërbimet, subvencionet, transferet, kapitali
- (2) Treguesit e rezultatit: Numri i fushatave të organizuara në bashkëpunim me komunitetet
- (3) Treguesit e ndikimit: Rritja e ndërgjegjësimi të prindërve, e demonstruar nëpërmjet rritjes së numrit të regjistrimeve

Për qëllim të jetësimit PKV-së së komunës së Fushë Kosovës, u vendos që të përdoren treguesit e rezultateve, meqë u vlerësua se ata do të jenë më të përshtatshëm për të matur progresin në zbatimin e PKV-së. Një nga avantazhet e Treguesve të rezultatit është se ata janë të lehtë për tu përllogaritur dhe monitoruar, që është veçanërisht e rëndësishme në aspektin e burimeve të kufizuara financiare dhe njerëzore të vërejtura nëpër komunat e Kosovës.

Specifikimi i treguesve për veprimin e zgjedhur

Objektivi 1: Përmirësim i dukshëm i pjesëmarrjes dhe cilësia në arsim për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian	
Aktiviteti 3: Motivimi i rritjes së pjesëmarrjes në arsim	
Veprimi	Treguesi
Organizimi i fushatave të ndërgjegjësimit që synojnë që prindërit të regjistrojnë fëmijët me kohë në shkollë	Një numër i fushatave të organizuara në bashkëpunim me komunitetet

STEP 3: Aktivitetet për Buxhetim

Një plan funksional i veprimit kërkon që aktivitetet dhe zbatimi i tyre të jenë konkretë. Në mënyrë që të arrihet kjo, duhet të kryhen dy procese në lidhje me burimet: 1) Buxhetimi i aktiviteteve: duhet të identifikohen burimet e nevojshme për zbatimin e aktiviteteve dhe 2) pas procedurave buxhetore komunale: është e nevojshme të sigurohet që aktivitetet e planifikuara mund të përshtaten mirë në buxhetin komunal në mënyrë që burimet e nevojshme për zbatimin e atyre aktiviteteve të mund të vendosen në mënyrë efektive. Kjo pjesë do të adresojë para; fundit do të diskutohen në *Kapitullin 6*.

Procesi i buxhetimit të aktiviteteve përfshin një analizë të secilit prej këtyre aktiviteteve në mënyrë që të identifikohen hapat konkretë të nevojshëm për zbatimin e tyre. Pasi të jenë specifikuar hapat konkretë, duhet të zhvillohet një vlerësim i kostos për secilin prej tyre, i cili në fund do të sigurojë buxhetin për veprimtarinë përkatëse.

Gjatë procesit të buxhetimit të aktiviteteve, është e rëndësishme të dini se si janë të strukturuar buxhetet komunale. Ato janë të përgatitura në bazë të pesë kategorive ekonomike:

- (1) pagat dhe mëditjet,
- (1) mallrat dhe shërbimet,
- (2) shërbimet komunale,
- (3) subvencionet dhe transferet, dhe
- (4) shpenzimet kapitale.

Gjatë procesit të buxhetimit të aktiviteteve të komponentit të arsimit të PKV-se së Fushë Kosovë, zyrtarët përgjegjës nga DKA dhe ZKKK kanë punuar së bashku dhe kanë identifikuar hapat konkrete të nevojshëm për zbatimin e secilit aktivitet. Më pas, një vlerësim realist i kostos ishte llogaritur për çdo

hap, duke marrë parasysh përvojën e mëparshme dhe çmimet aktuale të tregut. Kjo ka përfshirë identifikimin e hapave të cilët nuk do të kërkojnë ndonjë mjet buxhetor.

Pas ushtrimit të aktiviteteve të buxhetimit të komponentit të arsimit nga zyrtarët e DKA-së dhe ZKKK-së zyrtari komunal i financave rishikon procesin për korrektësinë e tij dhe përputhshmërinë me praktikën buxhetore komunale. Të dhënat konkrete të ofruara nga zyrtari i financave ishin për sa i përket ndarjes së buxhetin të projektuar në (5)-pesë kategorive përkatëse ekonomike të përmendura më sipër. Buxheti i përgatitur për veprim konkret të PKV-së është identifikuar si më poshtë:

Aktivitetet për buxhetim

Objektivi 1: Përmirësim i dukshëm i pjesëmarrjes dhe cilësia në arsim për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian				
Aktiviteti 3: Motivimi i rritjes së pjesëmarrjes në arsim				
Veprimi 3.1: Organizimi i fushatave të ndërgjegjësimi që synojnë që prindërit të regjistrojnë fëmijët me kohë në shkollë				
	(€)	(€)	(€)	(€)
	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transfere	Paga dhe mëditjet	Shërbimet komunale
Shtypja e afisheve për fushatë - 10 afishe	90			
Takimet e drejtorëve të shkollave dhe zyrtarëve komunalë	-			
Marrje me qira e hapësirës për takime të fushatës	50			
Informim/njoftim në media (RTK në gjuhën rome)	-			
Shtypja e broshurave për fushatë - 250 kopje	200			
TOTALI	340			

Siç e tregon tabela, janë identifikuar pesë hapat e nevojshëm për të zbatuar këtë aktivitet. Në aspektin e kategorive ekonomike, të gjitha sendet e buxhetuara janë të regjistruara nën mallra dhe shërbime, meqë asnjëri prej tyre nuk korrespondon me pagat dhe mëditjet, subvencione ose shërbimet komunale. Për shembull, u vlerësua se 10 afishe do të jenë të nevojshme për vende kyçe ku jetojnë komunitetet. Përlllogaritja e 10 afisheve me një çmim prej 9€- euro rezultoi në një linjë buxhetore në total prej 90€- Eurosh.

Siç mund të shihet, jo të gjitha sendet kanë mjete buxhetore të caktuara. Kjo është për shkak se takimet me drejtorët e shkollave dhe si informimi/njoftimi në media janë identifikuar si pjesë e detyrave zyrtare dhe informimit të publikut në përgjithësi, respektivisht, gjë e cila nuk kërkonte buxhet. Për të siguruar që nuk është bërë asnjë gabim për sa i përket kostos dhe kategorive ekonomike që korrespondojnë me linjat buxhetore, rekomandohet fuqishëm që ju të bashkëpunoni aktivisht me zyrtarë nga Drejtoria komunale e financave.

Pasi që të jetë përgatitur buxheti për PKV-në, do të ishte e preferuar që Kryesuesi/Drejtori i departamentit tuaj avokon për miratimin dhe përfshirjen e saj në buxhetin komunal. Siç është diskutuar në *Kapitullin 6*, është e rëndësishme të jetë i vetëdijshëm për procedurat e zbatueshme dhe afatet e parapara në mënyrë që të planifikojnë se si dhe kur për të punojë në përfshirjen e PKV-së në buxhetin komunal. Një tjetër aspekt i rëndësishëm i aktiviteteve buxhetore është njohuria në lidhje me kërkesat financiare të secilit aktivitet, që është e rëndësishme në qasjen ndaj dhe/ose me partnerët/donatorët e jashtëm të cilët mund të jenë të interesuar për të mbështetur disa nga aktivitetet e mëparshme.

HAPI 4: Specifikimi i Përgjegjësive për Çdo Veprim

Identifikimi i departamenteve përgjegjëse apo individëve dhe partnerëve mbështetës (departamente të tjera, institucione shtetërore, OJQ-të, agjencitë ndërkombëtare, etj) është i rëndësishëm për disa arsye. Së pari, nëse veprimet nuk tregojnë një përgjegjësi të qartë, ekziston një rrezik i mungesës së pronësisë, të cilat mund të ndikojnë në angazhimin për të zbatuar veprimet. Së dyti, qartësia rreth përgjegjësive është gjithashtu e nevojshme për interes të monitorimit, raportimit dhe vlerësimit.

Në rastin tonë, zyrtarët përgjegjës komunalë të Fushë Kosovës kanë kaluar nëpër çdo aktivitet të PKV-së për të vlerësuar nëse personat e identifikuar përgjegjës në planin e miratuar fillimisht ishin ende të vlefshëm dhe/ose ende përgjegjës. Qasja në këtë ushtrim ishte për të ndarë përgjegjësitë në personat kryesorë përgjegjës dhe personat përgjegjës ndihmës. Kjo synon përcaktimin e qartë të përgjegjësive në mënyrë që të sigurohet zbatim i plotë dhe raportim dhe monitorim më i saktë.

Sa i përket aktivitetit tonë konkret, KPV-ë fillimisht ka identifikuar përgjegjësit për ZKKK-në, DKA-në dhe OJQ-të. Pas ushtrimit, ZKKK ishte identifikuar si pala kryesore përgjegjëse për këtë aktivitet, ndërsa DKA dhe OJQ-të janë përcaktuar si palë ndihmëse.

Shembull i identifikimit të individëve dhe departamenteve përgjegjëse

Objektivi 1: Përmirësim i dukshëm i pjesëmarrjes dhe cilësia në arsim për komunitetet rom, ashkanli dhe egjiptian			
Aktiviteti 3: Motivimi i rritjes së pjesëmarrjes në arsim			
Veprimi	Plani inicial	Përgjegjës kryesor	Palët ndihmëse
Organizimi i fushatave të ndërgjegjësimi që synojnë që prindërit të regjistrojnë fëmijët me kohë në shkollë	ZKKK DKA OJQ-të	ZKKK	DKA, OJQ-të

HAPI 5: Përkufizimi dhe Përshtatja e Afateve

Një komponent thelbësor i çdo aktiviteti është afati kohor. Përcaktimi i afateve është i rëndësishëm për të siguruar zbatimin me kohë të aktiviteteve. Përcaktimi i afateve është gjithashtu i rëndësishëm për të siguruar që shpenzimet buxhetore dhe raportimi janë në përputhje me kërkesat procedurale. Ju duhet të konsideroni se afatet kohore duhet të jenë të përshtatura në mënyrë periodike, në varësi të zbatimit të PKV-së dhe rritjes eventuale të veprimeve që kërkojnë zbatim urgjent.

Në shembullin e PKV-së së Fushë Kosovës, edhe pse plani fillestar kishte ofruar/dhënë afate konkrete kohore, për shkak të vonesave në zbatim ishte e nevojshme që të rishikohen dhe përshtaten afatet kohore për të siguruar që ato korrespondojnë me situatën aktuale. Afatet kohore janë detyruesisht të lidhura edhe me disponueshmërinë e buxhetit. Në qoftë se buxheti nuk është në dispozicion, zbatimi i një aktiviteti mund të shtyhet, ndërsa në qoftë se buxheti vihet në dispozicion, veprimtaria mund të zbatohet. Ishte paraparë që rregullisht të diskutohen afatet kohore në mënyrë që të identifikohen periudhat kohore më të përshtatshme për zbatimin e aktiviteteve specifike. Siç mund të shihet nga shembulli i mësipërm, ushtrimi i procesit të rishikimit solli një përshtatje të afatit kohor të jap llogari për vonesën në zbatimin e PKV-së.

Përshtatja e afateve kohore

Objektivi 1: Përmirësim i dukshëm i pjesëmarrjes dhe cilësia në arsim për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian		
Aktiviteti 3: Motivimi i rritjes së pjesëmarrjes në arsim		
Veprimi	Plani fillestar	Afati i planifikuar
Organizimi i fushatave të ndërgjegjësimit që synojnë që prindërit të regjistrojnë fëmijët me kohë në shkollë	Q2 – 2010	Q2 – 2012
	Q3 – 2011	Q3 – 2012
	Q2 – 2012	

HAPI 6: Plan Projektimi i Një Plani për Monitorim dhe Vlerësim

Monitorimi dhe vlerësimi duhet të jenë pjesë e procesit të planifikimit. Paraprakisht duhet të bëhet ngritja e sistemeve të monitorimit dhe vlerësimit. Duhet të mblidhen që nga fillimi informatat në lidhje me ecurinë dhe në lidhje me objektivat.

Monitorimi dhe vlerësimi janë ndonjëherë konfuz me njëri-tjetrin, por ka dallime të rëndësishme në mes tyre:

- (1) Monitorimi është procesi i grumbullimit të vazhdueshëm të informatave në lidhje me përdorimin aktual të burimeve nga një program ose aktivitet dhe për arritjet aktuale nëpërmjet përdorimit të këtyre burimeve. Si i tillë, ka qëllim kryesor të mbledhë informacione që mund të ndihmojnë menaxherët, stafin dhe vendimmarrësit për të mësuar në lidhje me programin ose aktivitetet dhe të

informojë ditë-për-ditë Menaxhimin. Monitorimi është kryer në bazë të informatave mbi ekzekutimin e buxhetit, informatave që vijnë nga njësitë organizative që drejtpërsëdrejti zbatojnë programin.

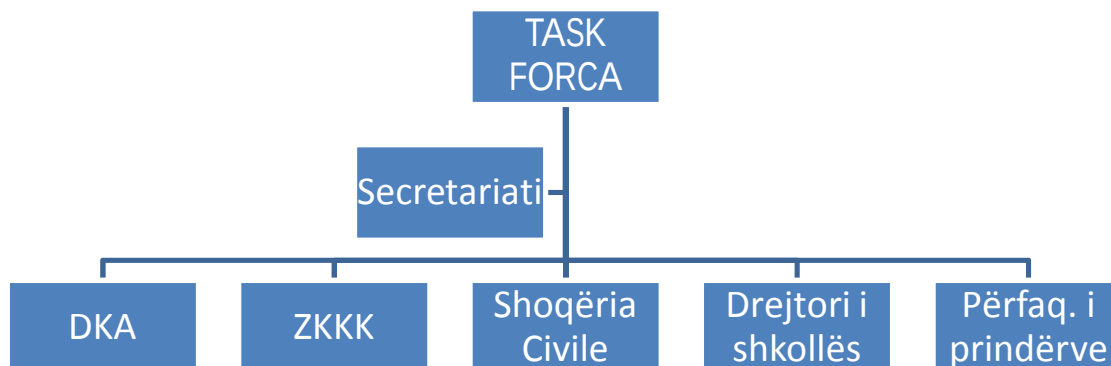
- (2) Vlerësimi, nga ana tjetër, në përgjithësi është proces më kompleksë, më i thellë dhe më aktiv se monitorimi, meqë konsiston në *analizimin e informatave të buxhetit dhe programit* që është mbledhur përmes monitorimit (si dhe informata nga burime të tjera që mund të jenë relevante) dhe më pas bën një lloj gjykimi mbi bazën e atyre informatave. Si i tillë, vlerësimi i konsideron qëllimet dhe objektivat e programit dhe i krahason rezultatet e aktiviteteve për arritjet e këtyre qëllimeve, me qëllim që të nxirren përfundime teknike dhe të mbështesë vendimet politike për sa i përket drejtimeve aktuale dhe të ardhshme të programit. Vlerësimi shpesh ka një horizont më të gjatë kohor dhe zakonisht mund të bëhet në çdo (6)-gjashtë muaj ose një herë në vit.

Projektimi një sistemi monitorimi

Gjatë projektimit të një sistemi të monitorimit, para së gjithash, është e rëndësishme për të përcaktuar rrjedhën e informacionit për qëllime të monitorimit. Rrjedhja e informacionit fillon nga mbledhja e të dhënave deri sa të shkruhet dhe të shpërndahet raporti i monitorimit. Sa i përket mbledhjes së të dhënave, është e rëndësishme të dini Treguesit tuaj në mënyrë që të mund mblidhni të dhëna dhe informata në mënyrë adekuate dhe pastaj të monitoroni progresin tuaj. Pyetjet që duhet të marrin përgjigje gjatë përcaktimit të rrjedhës së informatave janë: Çfarë të dhënash duhet të mblidhen? Ku do të mblidhen ato të dhëna? Me çfarë metodë dhe nga kush? Si do të informoheni? Kur do të informoheni?

Në rastin e komunës së Fushë Kosovës, u vendos për të ngritur një Task Forcë (TF) që do të punojë në përcaktimin e përparësive, koordinimin e aktiviteteve, si dhe monitorimin e progresit në zbatimin e PKV-së.¹³ Anëtarët e Task Forcës janë definuar me sa vijon: drejtori dhe një tjetër anëtar i stafit të DKA-së, një drejtor shkolle, një anëtar i personelit të ZKKK-së, dhe një përfaqësues nga shoqëria civile. Përveç kësaj, DKA ka emëruar në Task Forcë një përfaqësues të prindërve.

Organogrami më poshtë tregon strukturën e Task Forcës:

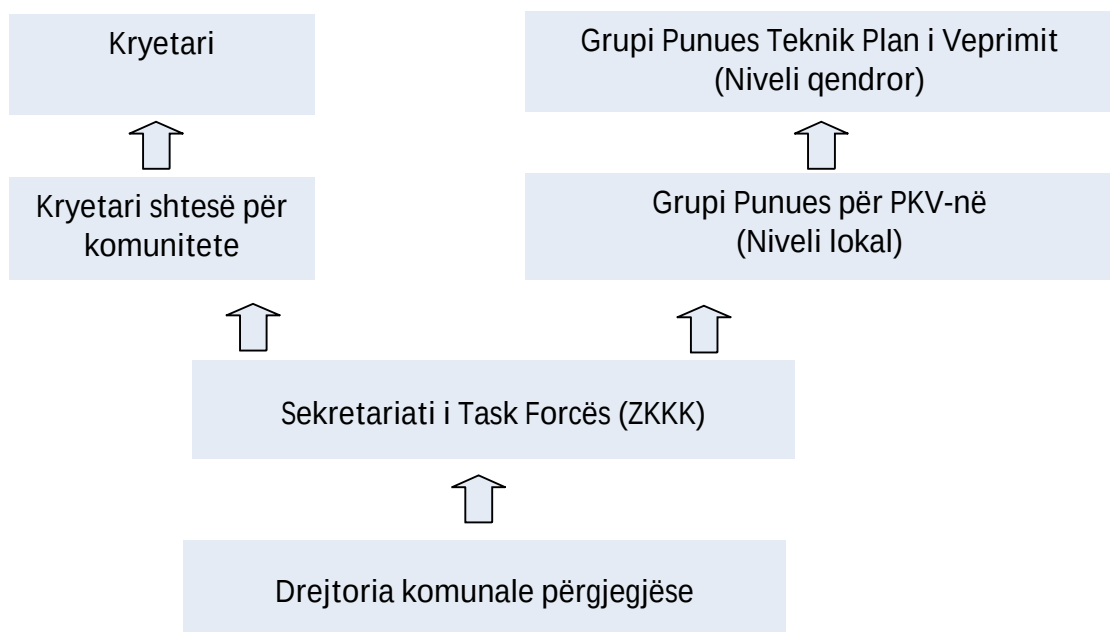

¹³ Termat e Referencës së Task Forcës së Fushë Kosovës janë përfshirë si Shtojcë 1.

ZKKK luan një rol të dyfishtë: ajo është një anëtare e plotë e Task Forcës, ndërsa ajo gjithashtu funksionon si Sekretariat i saj. Si e tillë, ZKKK është përgjegjëse për mbledhjen dhe organizimin e takimeve, për të mbledhur informacione lidhur me zbatimin e aktiviteteve, si dhe raportimin në Task Forcë. Task Forca pastaj do të bjerë dakord mbi hapat që duhet të ndërmerren dhe do të raportojë rregullisht për akterët relevantë, siç përshkruhet më poshtë. Në mënyrë që të sigurojë disponueshmërinë e mbledhjes së qëndrueshme të informacionit, është dizajnuar një formë/formular i thjeshtë me informata themelore për raportim të rregullt të informacionit për qëllime të monitorimit (shih Shtojcën).

Diagrami më poshtë përshkruan rrjedhën e përcaktuar të informatave:

Rrjedha e raportimit

Zyrtarët komunalë nga drejtoritë përgjegjëse për një aktivitet konkret janë të detyruar të përgatisin raporte mbi zbatimin e saj. Raportet e tilla janë paraqitur dhe diskutuar më vonë gjatë takimit të Task Forcës. Sekretariati i Task Forcës (ZKKK) mbledh dhe ruan të gjitha raportet dhe duhet t'i raportojë, në mënyrë ideale, mbi zbatimin e komponentit të arsimit. Grupit Punues të nivelit lokal për monitorimin e zbatimit të Planit Komunal të Veprimit (GP). Më pas, Grupi punues - GP duhet të raportojë mbi zbatimin e komponentit të arsimit në nivel lokal në Grupin Punues Teknik të Planit të Veprimit në nivel qendror për zbatimin e Strategjisë për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe Egjiptian (GTPPV) (shih *Kapitullin 4*). Paralelisht, Sekretariati i Task Forcës i raporton nënkryetarit për komunitete në lidhje me zbatimin e aktiviteteve në kuadër të komponentit të arsimit të PKV-së, i cili më pas është përgjegjës për informimin e kryetarit të komunës.

Projektimi i një sistemi të vlerësimit

Një vlerësim mund të konsiderohet një projekt (i vogël) në vete. Vlerësimi ka objektivat e veta për t'u arritur, siç janë ndërmarrja e aktiviteteve dhe rregullimi i aspekteve organizative. Procesi i vlerësimit përbëhet nga hapa të ndryshëm. Më poshtë janë disa hapa themelore për ju për t'iu referuar gjatë procesit të vlerësimit tuaj:

- (1) *Vendimi për të vlerësuar:* Së pari, duhet marrë vendimi për të kryer një vlerësim. Nga kush duhet të merret ky vendim, varet nëse bëhet fjalë për një vlerësim të brendshëm apo një vlerësim të jashtëm. Arsytet për të ndërmarrë një vlerësim duhet të jetë të qarta. Arsytet e përbashkëta për të vendosur se një vlerësim (ose shqyrtim) duhet të bëhet janë: a) për të justifikuar një vendim p.sh. vazhdimin e projektit, ii) për të zgjidhur problemet të ndërlidhura me zbatimin, iii) për të adresuar pyetjet politike, p.sh. ndikimi i një programi apo politike zhvillimore.
- (2) *Përzgjidhni ekipin e vlerësimit:* Duhet të zgjidhet vlerësuesi ose ekipi i vlerësimit. Në rastin e komunës së Fushë Kosovës, ky vlerësim mund të kryhen nga Task Forca tanimë e themeluar.
- (3) *Planifikimi dhe Puna përgatitore:* Më tej, ekipi i vlerësimit duhet të përgatisë një orar dhe/ose afat kohor dhe të finalizojë planin e punës për sa i përket metodologjisë dhe ndarjes së detyrave ndërmjet anëtarëve të ekipit.
- (4) *Zbatimi i vlerësimit:* Në fazën e zbatimit të vlerësimit, janë mbledhur të gjitha të dhënat përkatëse dhe ka filluar analiza e të dhënave. Në procesin e mbledhjes së të dhënave, ekipi i vlerësimit mund të tërheqë të dhëna ekzistuese të mbledhura më parë përmes monitorimit, ekipi i vlerësimit gjithashtu do të duhet të aranzhojë intervista, për të identifikuar respondentët për pyetësorë, për më tepër, duhet të organizojë vizita apo takime për të mbledhur informata të tjera të nevojshme shtesë.
- (5) *Përgatitja e Raportit:* Pasi që të jenë mbledhur dhe analizuar të gjitha të dhënat, ekipi i vlerësimit përgatit një projekt-version të raportit. Raporti duhet të krahasojë qëllimin e programit ose të projektit dhe qëllimet me rezultatet e aktiviteteve dhe të japë përfundime dhe rekomandime.
- (6) *Faza finale:* duhet të shpërndahej projekt-raporti mes palëve përkatëse, siç është donatori, ekipi, departamentet e tjera dhe përfaqësuesit e përfituesve për të dhënë komentet e tyre dhe për të diskutuar gjetjet. Së fundi, Ekipi i vlerësimit përgatit versionin përfundimtar të raportit dhe e shpërndan atë. Më pas, së bashku me organet përkatëse vendim-marrëse të komunës ekipi vlerësues duhet të ndjekë zhvillimet rreth rekomandimeve të bëra.

Sipas Termave të Referencës, anëtarët e Task Forcës janë përgjegjës për kryerjen e vlerësimit të zbatimit të komponentit të arsimit të Planit komunal të veprimit në bazë vjetore.

5.3. Vërejtjet përfundimtare

Si rezultat i procesit të funksionalizimit, është projektuar dhe/ose zhvilluar një komponent plotësisht funksional i arsimit në kuadër të PKV-së, i cili tani mund tu shërbejë zyrtarëve komunalë si udhëzues në punën e tyre të ofrimit të shërbimeve për qytetarët. Tabela si më poshtë tregon shembullin për veprimtarinë tonë ndërsa tabela pasuese bazohet mbi hapat që janë shpjeguar në këtë Kapitull.

PARA

Kjo tabelë është një ekstrakt nga origjinali i PKV-së së komunës së Fushë Kosovës për veprimin e përdorur gjatë këtij doracaku

Objektivi 1: Përmirësim i dukshëm i pjesëmarrjes dhe cilësia në arsim për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian			
Aktiviteti 3: Motivimi i rritjes së pjesëmarrjes në arsim			
Veprimi	Afati	Përgjegjëse	Buxheti
Organizimi i fushatave të ndërgjegjësimit që synojnë që prindërit të regjistrojnë fëmijët me kohë në shkollë	Q2 – 2010 Q3 – 2011 Q2 – 2012	ZKKK, DKA, OJQ-të	Buxheti i Kosovës

PAS

Veprim pas ushtrimit të funksionalizimit

Objektivi 1: Përmirësim i dukshëm i pjesëmarrjes dhe cilësia në arsim për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian					
Aktiviteti 3: Motivimi i rritjes së pjesëmarrjes në arsim					
Veprimi	Treguesit	Buxheti (€)	Përgjegjëse	Palë ndihmëse	Afati
Organizimi i fushatave të ndërgjegjësimit që synojnë që prindërit të regjistrojnë fëmijët me kohë në shkollë	Janë organizuar një numër i fushatave në bashkëpunim me shkollat, komunitetin dhe komunën.	340	ZKKK	DKA, OJQ-të	Q2 – 2012 Q3 – 2012

6. PROCESI I ZHVILLIMIT TË BUXHETIT KOMUNAL: HAPAT KYÇE DHE AFATET

Siç është diskutuar në *Kapitullin e 5-të*, Plani komunal i veprimit (PKV) për zbatimin e Strategjisë dhe planit të saj të veprimit, si çdo linjë tjetër veprimi, kërkon që aktivitetet konkrete të planifikuara të jenë të buxhetuara, për shkak se, burimet e nevojshme për realizimin e tyre të jenë të identifikuar dhe të vlerësuara. Ky megjithatë është vetëm hapi i parë: në mënyrë që të sigurohet që burimet e kërkuara mund të ndahen dhe caktohen në mënyrë efektive, kurse aktivitetet e planifikuara duhet të përfshihen në buxhetin komunal dhe po ashtu të miratohen.

Në vitet e mëhershme, komunat në Kosovë megjithëkëtë, kanë dështuar që të shpërndajnë fonde të veçanta për zbatimin e aktiviteteve që dalin nga Strategjia dhe Plani i saj i veprimit. Mungesa e burimeve ka qenë një pengesë madhore në arritjen e një përparimi kuptimplotë. Prandaj, rëndësia e të qenit të vetëdijshëm mbi procedurat e buxhetit dhe siguri se a janë ndarë burime të mjaftueshme për aktivitetet e planifikuara, në zonat me prioritet, nuk mund të theksohet aq sa duhet.

Kundrejt këtij sfondi, ky kapitull ofron informata të qarta dhe koncize mbi procesin e buxhetimit, si në nivelin qendror ashtu edhe në atë lokal. Pjesa e parë përshkruan procesin e përgjithshëm të zhvillimit të buxhetit në Kosovë, ndërsa pjesa e dytë dhe tabela në vijim përqendrohet në hapat kyçe dhe afatet që duhet të respektohen nga zyrtarët komunalë në të gjithë procesin e zhvillimit të buxhetit komunal, si dhe në mekanizmat që mundësojnë pjesëmarrjen dhe përpiqen të ushtrojnë gjatë tërë procesit.¹⁴

Kjo informatë nuk është e rëndësishme vetëm për zyrtarët komunalë të financave: por edhe për zyrtarë të tjerë komunalë, duke përfshirë këtu edhe ata që punojnë në DKA dhe ZKKK, ata gjithashtu duhet të jenë të vetëdijshëm për procedurat që aplikohen në mënyrë që ata të mund të avokojnë dhe të angazhohen për të siguruar përfshirjen në kohë të aktiviteteve që synojnë përmirësimin e situatës së komuniteteve të romëve, ashkalive dhe egjiptianëve, duke përfshirë këtu edhe fushën e arsimit, në buxhetin komunal. Shoqëria civile dhe palët e tjera të interesuara gjithashtu mund të mbështesin integrimin e prioriteteve dhe nevojave të tyre në buxhetin komunal, për shembull duke marrë pjesë në dëgjimet publike të Kuvendit komunal.

6.1. *Procesi i Zhvillimit të Buxhetit në Kosovë: Një Vështrim*

Procesi i përgjithshëm i buxhetit në Kosovë përbëhet nga katër faza kryesore, të cilat në praktikë mbulojnë njëra tjetrën: 1) formulimi i buxhetit, 2) miratimi i buxhetit, 3) realizimi i buxhetit, dhe 4) mbikëqyrja dhe auditimi i buxhetit. Gjatë fazës së formulimit të buxhetit, fokusi i kësaj pjese, konkretisht - qeveria, Ministria e financave (MF) - zhvillon planin buxhetor për çdo vit, gjë që specifikon shpërndarjen e burimeve për organizata të ndryshme buxhetore, duke përfshirë këtu edhe komunat. Për më tepër, një Kornizë afatmesme e shpenzimeve (KASH), është zhvilluar nga MF. KASH është një mjet i planifikimit afatmesëm qëllimi i të cilit është përmirësimi i qëndrueshmërisë dhe i parashikueshmërisë të buxhetit; përveç në vitin e ardhshëm fiskal, ajo përfshin vlerësimet për dy vitet e ardhshme fiskale.¹⁵

¹⁴ Zyrtarët komunalë këshillohen që t'i kontrollojnë datat për ndryshime të mundshme.

¹⁵ OSBE, *Libri i Referencës për Organizatat e Shoqërisë Civile: Pjesëmarrja në proceset legjislative, Mbikëqyrjes, dhe Procesit të buxhetit të Kuvendit të Kosovës*. Nëntor 2011, fq 37-40.

Gjatë përgatitjes së buxhetit, MF bën lëshimin e qarkoreve buxhetore. Këto dokumente përcaktojnë afatet kohore dhe procedurat që do të ndiqen nga komunat dhe institucionet e tjera që marrin, të cilat janë të nevojshme për dorëzimin e buxheteve të tyre të propozuara dhe kërkesave deri më 30 shtator. Këto duhet të zhvillohen në përputhje me dispozitat e aplikueshme të qarkoreve buxhetore dhe ligjeve. Më pas, në bazë të propozimeve të pranuara buxhetore, MF zhvillon Propozimin për buxhetin e konsoliduar të Kosovës dhe propozon Ligj për ndarjet buxhetore, i cili përmban dispozita të hollësishme mbi buxhetin dhe përvetësimin e tij nga ana e institucioneve që e pranojnë. Rrjedhimisht më 29 tetor dorëzohet në Qeveri për miratim përfundimtar dhe më pas deri më 31 tetor i përcillet Kuvendit të Kosovës për miratim përfundimtar deri në datën e specifikuar në *Ligjin mbi menaxhimin e financave publike dhe përgjegjësitë*.

Më poshtë ndodhen hapat kyçe dhe afatet në procesin e përgjithshëm të zhvillimit të buxhetit në Kosovë, të cilat janë me rëndësi të madhe për zyrtarët komunalë:

- ✓ **Deri më 25 prill:** Qeveria duhet të dorëzojë KASH-n në Kuvendin e Kosovës.
- ✓ **Deri më 7 maj:** MF duhet të nxjerrë Qarkoren e parë Buxhetore, duke specifikuar afatet kohore dhe procedurat që do të ndiqen nga komunat dhe institucionet e tjera buxhetore.
- ✓ **Deri më 18 qershor:** Kuvendi Komunal (KK) duhet të ketë shqyrtuar, në rast nevojë ndryshuar dhe miratuar Kornizën afatmesme buxhetore. Dokumenti duhet të botohet që publiku të ketë qasje në të dhe një kopje duhet t'i dorëzohet MF.
- ✓ **Deri më 1 shtator:** Propozimi i projekt buxhetit komunal duhet t'i dorëzohet KK-së dhe Kryetarit të komunës, duke mbuluar kërkesat për ndarje buxhetore për vitin e ardhshëm fiskal dhe vlerësimet e hershme të ndarjeve buxhetore për dy vitet e ardhshme fiskale.
- ✓ **Deri më 30 shtator:** KK duhet të ketë shqyrtuar, në rast nevojë ndryshuar, miratuar dhe dorëzuar në Ministrinë e Financave buxhetin e propozuar komunal.
- ✓ **Deri më 31 tetor:** Kuvendi i Kosovës duhet të ketë marrë parasysh Propozimin e buxhetit të konsoliduar të Kosovës dhe Propozim ligji për ndarjet buxhetore.

6.2. Zhvillimi i Buxhetit Komunal

Si rezultat i procesit të decentralizimit, komunave në Kosovë u janë transferuar një mori e gjerë e kompetencave, duke përfshirë këtu edhe kompetencat fiskale. Sipas *Ligjit për vetëqeverisjen lokale*, komunat, njësi themelore të vetëqeverisjes, gëzojnë autonomi fiskale, gjë që do të thotë se ato kanë buxhetet dhe financat e tyre, të cilat janë të rregulluara me *Ligjin për financat e pushtetit lokal*. Burimet financiare të komunave rrjedhin nga mbledhja e të hyrave vetanake dhe granteve e transfereve nga niveli qendror.

Siç është përshkruar më lartë, prej komunave kërkohet që të zhvillojnë dy dokumente kyçe: Kornizën afatmesme buxhetore komunale (KABK) dhe buxhetin vjetor komunal për vitin e ardhshëm fiskal. Ato duhet të miratohen nga Kuvendi Komunal dhe më pas ti dorëzohen Ministrisë së Financave më 30 qershor dhe respektivisht 30 shtator. Procesi që çon në miratimin e këtyre dokumenteve, i cili përfshin si organet ekzekutive ashtu edhe ato legjislative komunale, është kompleks dhe i gjerë. Afatet dhe

procedurat strikte duhet të ndiqen, të cilat janë vendosur në nivel qendror nga Kuvendi i Kosovës dhe Qeveria përmes ligjeve, rregulloreve dhe udhëzimeve, si dhe nga qarkoret buxhetore të nxjerra nga MF.¹⁶

Duke qenë të vetëdijshëm për hapat kryesore dhe afatet që duhet të ndiqen në procesin e zhvillimit të buxhetit komunal është me rëndësi për zyrtarët komunalë dhe palët e tjera të jenë në gjendje për të avokuar me organet përkatëse komunale për përfshirjen në kohë të aktiviteteve të planifikuara, duke përfshirë këtu zbatimin e Strategjisë dhe Planin e saj të veprimit, në buxhetin komunal. Në të njëjtën kohë, është e rëndësishme që aktivitetet e planifikuara të jenë të buxhetuara paraprakisht, ngase kjo do të sigurojë një bazë konkrete për avokimin për një linjë të veçantë buxhetore.

Meqë buxhetet komunale janë ato që përcaktojnë ndarjen e burimeve të rralla financiare komunale në Kosovë, është veçanërisht shumë e rëndësishme për tu siguruar që ato të reflektojnë nevojat dhe prioritetet lokale. Megjithëkëtë pavarësisht pranimi të presionit mbi nevojën urgjente për të adresuar situatën e komunitetit rom, ashkali dhe atij egjiptian, asnjë komunë në Kosovë, me përjashtim të Pejës¹⁷, gjatë vitit 2011 dhe 2012, nuk ka ndarë fonde të veçanta në buxhetet e tyre komunale për zbatimin e aktiviteteve që dalin nga Strategjia dhe Plani i saj i veprimit.¹⁸

Ky ishte madje rasti në disa komuna të cilat miratuan një Plan komunal veprimi (PKV): për shembull, në Fushë Kosovë, edhe pse ZKKK iu rikujtoi të gjitha drejtorive komunale nevojën për të përfshirë aktivitete të buxhetuara gjatë planifikimit, gjatë vitit 2012, nuk është ndarë fare buxhet për zbatimin e PKV-së.¹⁹ Për vitin 2013, Kryetari i komunës u zotua se drejtoritë komunale mund të përdorin një pjesë të buxhetit të tyre për zbatimin e aktiviteteve të PKV-së.

Përfundimi i mos-ndarjes së fondeve specifike është më se i qartë: kufiri i veprimit të udhëheqjes së këtyre aktiviteteve që synojnë përmirësimin e ofrimit të edukimit për fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, si dhe për të prekur fusha të tjera të rëndësishme, është i kufizuar. Edhe pse disa aktivitete janë ndërmarrë nga komunat me fonde nga buxheti i përgjithshëm ose nga burime të tjera, kjo zakonisht është bërë në mënyrë *ad hoc* (aty për aty) dhe ato nuk kanë qenë të mjaftueshme për të shënuar përparim kuptimplotë. Për shembull, në Fushë Kosovë, zbatimi i një numri të aktiviteteve të parapara është penguar për shkak të mungesës së resurseve të ndara për PKV-në.

Shikuar në përgjithësi një situatë e këtillë shpesh është rezultat kryesisht i mungesës së udhëzimeve adekuate nga niveli qendror dhe i mungesës së komunikimit dhe përhapjes së Strategjisë dhe planit të saj të veprimit në nivel komunal, por kjo është edhe një tregues i mungesës së vullnetit politik për të

¹⁶ Zyrtarët komunalë këshillohen që t'i kontrollojnë datat e aplikueshme.

¹⁷ Gjatë rishikimit të gjysëmvetorit të buxhetit, Pejë ka ndarë fonde për komunitetet përkatëse brenda buxhetit të zyrës së kryetarit të komunës. OSBE, 2012 Raport për vlerësimin e të drejtave të komunitetit: Botim i tretë. Korrik, 2012

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Shih p.sh. OSBE, op. cit., korrik 2012, fq. 9; OSBE (Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë), Zbatimi i Planit të veprimit mbi strategjinë për integrimin e komuniteteve romë, ashkali dhe egjiptianë në Kosovë. Maj 2011, f. 7.

plotësuar angazhimet e gjëra – me qëllim të përmirësimit të situatës së komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian.²⁰

Po ashtu është vërejtur se zyrtarëve komunal shpesh u mungon një njohuri e mjaftueshme dhe e qartë për procedurat e aplikueshme të buxhetit të komunave,²¹ një hendek i cili përmes këtij kapitulli synohet të tejkalohet. Përgjatë këtyre linjave, një sesion trajnimi për procedurat e buxhetimit komunal u organizua nga ECMI Kosovo që është mbajtur nga shefi i Zyrës së buxhetit dhe thesarit, në Fushë Kosovë, me qëllim të rritjes së njohurive dhe aftësive të stafit komunal, veçanërisht të zyrtarëve nga DKA dhe ZKKK.

Rekomandim: Nëse ka mangësi të identifikuar, komunat e tjera duhet të marrin në konsideratë shembullin e komunës së Fushë Kosovës dhe të ofrojnë trajnime për procedurat e buxhetimit komunal për zyrtarët komunalë, përfshirë këtu anëtarë të stafit nga organet të rëndësishme, duke përfshirë Drejtorinë e financave, Ekonomisë dhe zhvillimit, DKA-në, ZKKK-në. Rekomandohet që trajnimi të fokusohet në aftësi rëndësishme dhe praktike. Për shembull, nëse PKV-ja është e gatshme ose në proces të zhvillimit, atëherë mund të përdoret si bazë për trajnimin. Ky trajnim mund të përfshijë edhe çështjen e aktiviteteve të buxhetimit, të diskutuar në kapitullin e 5-të të këtij doracaku.

Tabela e mëposhtme paraqet një pasqyrë skematike dhe të qartë të hapave kryesore të përgatitjes së buxhetit dhe afateve të brendshme për komunat, duke u fokusuar në informatat më të rëndësishme për zyrtarët komunal të angazhuar në përgatitjen dhe/ose avokimin për përfshirjen e aktiviteteve të planifikuara në buxhetin komunal. Mund të jetë gjithashtu e dobishme për shoqërinë civile dhe palët të tjera të interesuara, si dhe nënvizon mënyra të mundshme të pjesëmarrjes dhe ndikimit në zhvillimin e buxhetit komunal, duke përfshirë caktimin e prioritetëve.

Tabela është e bazuar në Qarkoren e buxhetit komunal 2013/01²² të lëshuar nga MF (i zbatueshëm në përgatitjet e buxhetit për vitet 2013-2015); zyrtarët komunalë këshillohen që ti kontrollojnë datat e aplikueshme për vitet në vijim.

²⁰ Ibid.

²¹ Kjo është treguar, për shembull, nga gjetjet e vlerësimit të nevojave që është bërë në Fushë Kosovë në fund të vitit 2011.

²² Në dispozicion në <http://mf.rks-gov.net/en-us/ministriaefinancave/raportedhepublikime/qarkoretbuxhetore.aspx>

HAPI 1: Krijimi i Kornizës Afatmesme Buxhetore të Komunës

Periudha kohore & Afatet kyçe: N/A.

<i>Përshkrimi/Aktivitetet kryesore</i>	<i>Palë me rëndësi</i>	<i>Mënyrat e mundshme të pjesëmarrjes dhe ndërhyrjes</i>
Hapi i parë në përgatitjen e buxhetit komunal është zhvillimi i Kornizës afatmesme e shpenzimeve komunale (KASH). KASH-i është një dokument që përfaqëson vendimet komunale mbi të ardhurat e përgjithshme dhe objektivat e shpenzimeve, si dhe mënyrën se si do të bëhet ndarja ndërmjet kategorive ekonomike. KASH-i përcakton elementet e nevojshme për buxhetin komunal, duke reflektuar prioritetet dhe strategjitë komunale.	• Zyrtari Kryesor Financiar (ZKF) • Kryetari i Komunës • Kuvendi Komunal (KK) • Drejtoritë • Komunitetet • Etj.	<i>Derisa drejtorëve të Drejtorive do t'iu kërkohet të bëjnë vlerësime të hershme të buxheteve për të cilat kanë nevojë, procesi i zhvillimit të KASH-it ofron një mundësi të hershme për të avokuar dhe negociuar me ta për përfshirjen e aktiviteteve të KASH-it.</i> <i>Ky hap gjithashtu parashikon konsultime, duke përfshirë këtu takimet publike për të diskutuar mbi prioritetet dhe strategjitë komunale, si dhe shqyrtimin dhe miratimin nga ana e KK-së. Prandaj zyrtarë të tjerë komunalë, publikut, shoqërisë civile dhe palëve të tjera iu ofron një mundësi për të ngritur nevojat dhe shqetësimet e tyre në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe/ose nëpërmjet përfaqësuesve të tyre të zgjedhur.</i>

HAPI 2: Rishikimi i prioritetëve në Programin komunal

Periudha kohore & Afatet kyçe: Udhëzimet dhe oraret kohore mbi përfundimin e rishikimit të prioritetëve të programit do të përcaktohen nga një Qarkore e brendshme komunale numër 1 që do të lëshohet nga ZKF-ja.

<i>Aktivitetet kryesore/Proceset</i>	<i>Palët me rëndësi</i>	<i>Mënyrat e mundshme të pjesëmarrjes dhe ndikimit</i>
Gjatë këtij hapi, kryetari i komunës, ZKF-ja dhe Drejtorët, e drejtojnë procesin e rishikimit të politikave dhe prioritetëve në fushën e tyre të përgjegjësisë. Çdo program duhet të ofrojë një përmbledhje të prioritetëve të politikave të larta që do të propozohen. Nga Drejtorët e Drejtorive kërkohet që të përgatisin propozimet e tyre buxhetore dhe të rishikojnë prioritetet e drejtorive/programeve për vlerësim tek ZKF-ja. ZKF mban takime konsultative me secilin drejtor të programeve komunale.	• Kryetari i Komunës • ZKF • Drejtorët	<i>Rishikimi i prioritetëve iu lejon Drejtorëve për të konkurruar në procesin e përcaktimit të prioritetëve në një fazë të hershme të zhvillimit të buxhetit përpara se vendimet të jenë marrë. Rishikimi i prioritetëve ofron një mundësi për palë të tjera për të bashkëvepruar dhe të avokojnë me Drejtorët për prioritetet dhe përfshirjen e aktiviteteve me synim zbatimin e Strategjisë dhe Planit të saj të veprimit.</i>

HAPI 3: Kufijtë e veçantë të programeve fillestare

Periudha kohore & Afatet kyçe: Rekomandohet që kufijtë fillestarë buxhetore të përcaktohen para 1 korrikut, procedurat dhe oraret duhet të rregullohen në Qarkoren numër 2 të Buxhetit të brendshëm komunal.

Aktivitetet kryesore/Proceset

Duke u bazuar në rezultatet e Rishikimit prioritar të programit, ZKF-ja do të lëshojë Qarkoren e brendshme numër 2 duke ofruar informata dhe udhëzime mbi kufijtë e sipërm të shpenzimeve për tre vitet e ardhshme fiskale. Qarkorja gjithashtu do të përcaktojë procedurat dhe oraret që duhet të ndiqen nga programet në fjalë derisa përgatit buxhetet e tyre të propozuara dhe kërkesat për ndarjen e buxhetit.

Palët me rëndësi

- Kryetari i Komunës
- ZKF
- Drejtorët
- Zyrtarët e kyçur në definimin e shpenzimeve

Mënyrat e mundshme të pjesëmarrjes dhe ndërhyrjes

Njohja e kufijve të sipërm të shpenzimeve mund të ndihmojë në identifikimin se cila zyrë/departament/drejtori është më e përshtatshme për të avokuar për përfshirjen e aktiviteteve në buxhet. Ky hap paraqet një mundësi për planifikimin e ndarjes së burimeve në mënyrë më të përshtatshme dhe për ti bërë kërkesat e nevojshme drejtuar Drejtorive përkatëse.

HAPI 4: Dorëzimi i Propozimit të Buxhetit Komunal nga Programi

Periudha kohore & Afatet kyçe: Dorëzimi i aplikimeve për buxhet duhet të bëhet tek ZKF-ja në datën e përcaktuar në Qarkoren e brendshme numër 2 të buxhetit komunal.

Aktivitetet kryesore/Proceset

Gjatë këtij hapi, Drejtorët i përpilojnë dhe i paraqesin kërkesat e tyre buxhetore, dokumentet që përshkruajnë vlerësimet buxhetore dhe propozimet e detajuara të politikave të reja. Këto duhet të jenë në përputhje me strategjinë afatmesme fiskale.

Palët me rëndësi

- Drejtorët
- Zyrtarët e Drejtorive përkatëse

Mënyrat e mundshme të pjesëmarrjes dhe ndërhyrjes

Duke e ditur afatet kohore dhe procedurat nga Qarkores komunale të brendshme buxhetore numër 2, do të ndihmojë për të identifikuar kohën e mjaftueshme për ndërhyrjen me drejtoritë përkatëse me qëllim që në buxhet të sigurohet përfshirja e aktiviteteve.

HAPI 5: Shqyrtimet për buxhetin

Periudha kohore & Afatet kyçe: Orari dhe kërkesat për dëgjimet buxhetore do të përcaktohen nga Qarkorja e brendshme buxhetore komunale numër 3, që do të lëshohet nga ZKF-ja.

<i>Aktivitetet kryesore/Proceset</i>	<i>Palët me rëndësi</i>	<i>Mënyrat e mundshme të pjesëmarrjes dhe ndërhyrjes</i>
ZKF-ja në konsultim me kryetarin e komunës, do të shqyrtojë buxhetet e propozuara të pranuar nga çdo program (drejtori) dhe do të kryejë shqyrtimet buxhetore me synimin e zgjidhjes së çdo lloj çështjeje të rëndësishme lidhur me buxhetet e propozuara.	• ZKF • Kryetari i komunës • Publiku (individët, shoqëria civile, përfaqësuesit e komuniteteve, grupe të tjera interesi, etj.)	<i>Shqyrtimet buxhetore janë një nga mekanizmat kryesorë për të adresuar çështjet që nuk janë marrë parasysh në buxhetet e propozuara. Shqyrtimet buxhetore bëhen njëjtë si dëgjime publike; dhe si të tilla, organizimi i tyre është obligim i komunës. Individët, shoqëria civile, përfaqësues të komuniteteve, dhe grupet të tjera të interesit kanë të drejtë të marrin pjesë në shqyrtimet buxhetore dhe të propozojnë çështje dhe/ose aktiviteteve që do të mund të konsideroheshin në buxhet.</i>

HAPI 6: Përgatitja e dokumentacionit të buxhetit

Aktivitetet kryesore/Proceset: Udhëzime për dokumentacionin e kërkuar dhe afatet do të sigurohet nëpërmjet Qarkores Buxhetore të nxjerra nga Ministria e Financave.

<i>Aktivitetet kryesore/Proceset</i>	<i>Palët me rëndësi</i>	<i>Mënyrat e mundshme të pjesëmarrjes dhe ndërhyrjes</i>
<i>Pas shqyrtimeve buxhetore, ZKF-ja do të përgatisë dhe t'ia dorëzojë Kryetarit të komunës dhe drejtorëve buxhetin e propozuar komunal.</i>	• Kryetari i komunës • ZKF • Drejtorët	<i>Ky hap i paraprin shqyrtimit dhe miratimit nga Kuvendi i komunës, duke iu siguruar palëve të interesuara një mundësi për të analizuar buxhetin e propozuar dhe për të parë nëse janë përfshirë aty sugjerimet e dhëna. Nëse nuk janë përfshirë atëherë anëtarët e kuvendeve komunale dhe përfaqësues të tjerë nga administrata janë instancat për ndërhyrje me qëllim të negocimit për buxhet.</i>

HAPI 7: Shqyrtimi nga ana e Kuvendit komunal të buxhetit të propozuar komunal

Aktivitetet kryesore/Proceset: Buxheti komunal i vitit 2013 dhe informatat mbështetëse duhej të dorëzoheshin në Kuvendin komunal jo më vonë se më 1 shtator 2012. Lidhur me datat për vitet e mëvonshme, duhet të kontrollohi qarkoret përkatëse buxhetore.

<i>Aktivitetet kryesore/Proceset</i>	<i>Palët me rëndësi</i>	<i>Mënyrat e mundshme të pjesëmarrjes dhe ndërhyrjes</i>
Kryetari i komunës e dorëzon propozim për buxhet së bashku me të gjitha dokumentet përkatëse për diskutim, shqyrtim dhe miratim në Kuvendin komunal. Dokumentet mbi buxhetin do të vihen po ashtu në dispozicion të publikut. KK është lavdëruar për të organizuar një takim të veçantë për të shqyrtuar këto dokumente dhe mundësisht për ti përfshirë të dhëna nga publiku.	- Kryetari i komunës - Kuvendi komunal - Publiku (individët, shoqëria civile, përfaqësuesit e komuniteteve, grupe të tjera interesi, etj.)	Në periudhën kohore mes paraqitjes së dokumenteve nga ana e Kryetarit të komunës dhe miratimit të tyre nga ana e Kuvendi komunal, publiku ka mundësinë për të analizuar propozimin e buxhetit dhe të përcjell çfarëdolloj kontributi të mundshëm në Kuvendin komunal dhe/ose tek komisionet përkatëse, qoftë drejtpërdrejt ose nëpërmjet përfaqësuesve të zgjedhur.

HAPI 8: Miratimi i Buxhetit komunal nga Kuvendi komunal dhe dërgimi tek Ministria e Financave

Aktivitetet kryesore/Proceset: Propozimi i buxhetit komunal për vitin 2013 do të duhej të ishte përfunduar dhe miratuar nga Kuvendi komunal jo më vonë se 30 shtatori i vitit 2012. Lidhur me datat për vitet e mëvonshme, duhet të kontrollohi qarkoret përkatëse buxhetore.

<i>Aktivitetet kryesore/Proceset</i>	<i>Palët me rëndësi</i>	<i>Mënyrat e mundshme të pjesëmarrjes dhe ndërhyrjes</i>
Pasi që janë mbajtur shqyrtimet buxhetore, Kuvendi komunal do të shqyrtojë, të ndryshojë nëse është e nevojshme, të miratojë dhe t'ia dorëzojë Kryetarit të komunës buxhetin e propozuar komunal për vitin 2013 së bashku me parashikimet për tre vjet (2013-2015).	- Kuvendi Komunal - Kryetari i Komunës	Ky është hapi ku Kuvendi komunal do të bëjë rishikimin përfundimtar dhe miratimin e buxhetit të propozuar komunal. Pjesëmarrja mund të bëhet e mundur përmes përfaqësuesve të zgjedhur në KK dhe/ose përmes komisioneve përkatëse. Me tu miratuar buxheti, duhet të publikohet në uebfaqen e komunës.
Buxhetet e miratuara komunale dhe dokumentacioni mbështetës duhet të dorëzohen në MF.		

7. ZBATIMI

Zyrtarët komunalë janë palët kryesore përgjegjëse për të siguruar se që të gjithë fëmijët, përfshirë këtu fëmijët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, të kenë mundësi të barabarta në qasjen në arsim në përputhje me aftësitë dhe nevojat e tyre specifike. Strategjia dhe Plani i saj i veprimit, e miratuar nga Qeveria, ofron udhëzime se si duhen adresuar sfidat me të cilat në mënyrë sistematike përballen këto tri komunitete. Disa nga komunat i kanë miratuar Planet komunale të veprimit (PKV) të cilat pasqyrojnë prioritetet lokale dhe që shërbejnë si mjet udhëzues për të lehtësuar zbatimin në nivel lokal.

Megjithatë, edhe kur PKV-t janë adoptuar, zbatimi i aktiviteteve të përcaktuara në planet e veprimit ka qenë shpesh i pakënaqshëm ose i pamjaftueshëm. Përveç mungesës së ndarjes buxhetore dhe / ose mekanizmave efektive të monitorimit, shumë zyrtarëve komunalë u mungojnë kapacitetet e duhura për të adresuar sfidat me të cilat sistematikisht përballen këto tre komunitete. Për shembull, vlerësimi i nevojave të kapaciteteve i kryer nga ECMI Kosovo me zyrtarët e komunës së Fushë Kosovës zbuloi se shumica e detyrave janë kryer në baza aty për aty.

Ky kapitull ofron informata praktike dhe rekomandime mbi proceset e nevojshme për zbatimin e aktiviteteve që synojnë në mënyrë më sistematike dhe efektive përmirësimin e ofrimit të shërbimeve komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, gjithnjë duke u bazuar në përvojën e punës me Komunën e Fushë Kosovës. Së pari, *mbledhja e të dhënave* dhe *analiza* do të diskutohen, ngase nevojiten të dhëna të besueshme për zbatimin dhe monitorimin efektiv të politikave arsimore për komunitetet pakicë. Së dyti, për të fituar një kuptim të plotë të një problemi të caktuar ekzistues, duhet realizuar një veprimtari *hulumtuese*. Së treti, *rritja e veprimit* në terren mund të jetë e nevojshme lidhur me komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian me qëllim të rritjes së nivelit të ndërgjegjësimit mes prindërve të tyre mbi rëndësinë e arsimit, si dhe të demonstrojë ofrimin e mundësive të barabarta për fëmijët dhe për ti bërë ata që të besojnë në mjedisin shkollor. Së fundmi zyrtarët komunalë duhet rregullisht të *koordinohen* dhe të *komunikojnë* mes departamenteve të tyre përkatëse, dhe me organizatat e shoqërisë civile të komunitetit dhe palëve të tjera të rëndësishme punojnë në çështjet lidhur me arsimin.

Secila pjesë do të fillojë me sigurimin e informatave mbi rëndësinë e procesit në marrjen e masave për ngritjen e arsimit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian bashkë me një skicë të kuadrit përkatës ligjor ose institucional. Pas kësaj do të prezantohen problemet dhe sfidat që zyrtarët komunal mund ti hasin në çdonjërin nga fushat e diskutuara, pas të cilave do të prezantohen sugjerimet dhe rekomandimet se si të përmirësohet gjendja e arsimit të këtyre komuniteteve.

7.1. Mbledhja e të dhënave

Pse është me rëndësi mbledhja e të dhënave 'etnike'?

Të dhënat etnike kanë potencial të dukshëm për tu stigmatizuar, por ato gjithashtu mund të përdoren për të nxjerrë në pah rastet e diskriminimit dhe kështu t'i ndihmojë anëtarëve të grupeve të rrezikuara që ti realizojnë të drejtat e tyre. Në dritën e të kuptuarit të disavantazheve në fushën e arsimit me të

cilat përballen romët, ashkalitë dhe egjiptianët, i duhet kushtuar një rëndësi të madhe mbledhjes sistematike të të dhënave për nxënësit nga këto tri komunitete.

Mbledhja e të dhënave është e nevojshme për disa qëllime të ndryshme. Së pari, informacioni është një pjesë integrale e zhvillimit dhe zbatimit të politikave arsimore publike për komunitetet minoritare. Pra është një parakusht i çdo politike aktive arsimore me qëllim të promovimit të barazisë.

Shembull: Vende të rezervuara universitet për pjesëtarët e komuniteteve pakicë

Në vitin shkollor 2011/2012, MASHT në bashkëpunim me Universitetin e Prishtinës dhe atë të Prizrenit i ka rezervuar 239 vende për regjistrimin e studentëve nga ana e komuniteteve boshnjake, turke, rome, ashkali dhe egjiptiane. Të dhënat etnike janë të nevojshme edhe në momentin e zhvillimit të politikës ("Sa vende duhet të jenë të rezervuara për secilin nga komunitetet?"), si dhe për zbatimin e ("Cila është etnia e studentëve të cilët aplikojnë?") dhe monitorimi i politikave ("Sa student nga secila etni kanë aplikuar për vendet e rezervuara"?)

Së dyti, të dhënat janë të nevojshme për monitorimin e situatave dhe trendeve. Mbledhja e të dhënave të ndara sipas përkatësisë etnike ju lejon ju për të gjeneruar indikatorë me qëllim të vlerësimit të ofrimit të arsimit komuniteteve minoritare dhe njëkohësisht t'i vlerësojë trendet në këtë drejtim.

Së treti, të dhënat nevojiten për vlerësimin e dëshmimeve të bazuara në vlerësimin e ndikimit të nismave për komunitetet pakicë. Për shembull, të dhënat janë të nevojshme për të vlerësuar ndikimin e aktiviteteve të ndërmarra si pjesë e Strategjisë dhe Planit të saj të veprimit. Konkretisht, të dhënat ju lejojnë për të verifikuar nëse nismat e ndërmarra për të përmirësuar arsimimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian kanë kontribuar në arritjen e rezultateve të dëshiruara, ose, nëse jo, atëherë duhet bërë një rishikim i strategjive dhe veprimeve të ndërmarra.

Sfidat

Situata aktuale lidhur me grumbullimin e të dhënave është e karakterizuar nga mungesa e të dhënave të besueshme dhe të qëndrueshme për nxënësit e komuniteteve pakicë. Hulumtimi i kryer në një numër të komunave tregoi se është jashtëzakonisht e vështirë mbledhja e të dhënave të sakta statistikore mbi nivelet e regjistrimit dhe të ruajtjes. Vlerësimi i nevojave të kapaciteteve në komunën e Fushë Kosovës i ka identifikuar mungesat e mëposhtme, karakteristike kjo e situatës e pranishme në shumë komuna të Kosovës:

- Të dhëna të pazbërthyera dhe të pamjaftueshme sipas gjinisë dhe përkatësisë etnike, lidhur me ecurinë e regjistrimit dhe të avancimit. Për shembull, në disa raste, të dhënat nuk janë ndarë sipas përkatësisë etnike, në raste të tjera, etniciteti i nxënësve është regjistruar nën një shtyllë si si 'RAE'.
- Duket se nuk ka mbajtje të shënimeve mbi pjesëmarrjen: është e paqartë se kur një nxënës konsiderohet të ketë lënë shkollën. Në vend nuk ka asnjë sistem të vendosur për monitorim e vazhdueshëm për fëmijët të cilët braktisin shkollën apo që janë në rrezik ta braktisin atë. Sistemi

EMIS/SMIA aktualisht nuk lejon përcjelljen e rasteve individuale të braktisjes së shkollës. Kështu shifrat e mbajtjes janë jashtëzakonisht të pasigurta dhe jo të besueshme.

- Papajtueshmëria e të dhënave nga palë të ndryshme, sidomos mes komunës dhe shoqërisë civile. Nuk duket të ketë ndonjë sistem të verifikimit apo shkëmbimit të informatave mes shkollave, përfaqësuesve të komunitetit (duke përfshirë OJQ-të) dhe qeverisë komunale. Në komunat ku jetojnë disa komunitete pakicë, nuk ka asnjë bashkëpunim apo ndarje e informatave mes komuniteteve.
- Mungesa e informatave mbi fëmijët që ndodhen jashtë shkollës dhe fëmijëve që punojnë në rrugë. DKA rrallë arrin tek fëmijët që janë jashtë sistemit të rregullt shkollor. OJQ-të që punojnë me fëmijë që janë jashtë sistemit të rregullt shkollor i kanë të dhënat e fëmijëve jashtë shkollave, të identifikuar përmes punës së tyre.
- Ka mungesë të informatave mbi numrin e përgjithshëm të fëmijëve të moshës shkollore nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian. Mungesa e këtyre të dhënave e bën të vështirë për të marrë treguesit e nevojshëm për tendencat e monitorimit në ofrimin e arsimit, siç janë raportet e regjistrimit. Megjithatë, rezultatet e regjistrimit të vitit 2011 në Kosovë pritet të japin këto të dhëna.
- Nuk ka të dhëna të sakta për numrin e fëmijëve të kthyer dhe të riatdhesuar, sidomos përsa i përket nevojave të tyre karshi arsimit, të tilla si niveli i njohjes së gjuhëve zyrtare.
- Mungesë e mbledhjes së të dhënave që do të lejonin monitorimin dhe vlerësimin e zbatimit të Planit të komunal të veprimit.

Standardet ndërkombëtare dhe kuadri ligjor vendor lidhur me mbledhjen e të dhënave

Në Evropë, mbledhja e të dhënave etnike është ndikuar nga historia e kohëve të fundit, konflikteve etnike dhe intolerancës. Si përgjigje, udhëzime të qarta janë zhvilluar në të dyja nivelet, atë evropian dhe ndërkombëtarë me qëllim të krijimit të masa mbrojtëse kundër përdorimit pavend të të dhënave personale. Të dhënat mbi origjinën etnike, atë racore ose kombëtare, fetare, kombësisë konsiderohen si "të ndjeshme", dhe është vendosur një rregullore e veçanta lidhur me përpunimin e këtyre të dhënave. Megjithatë, këto të dhëna të ndjeshme ose personale duhet të dallohen nga të dhënat *statistikore* ose të dhënat e papërcaktuara të cilat nuk lejojnë identifikimin e një personi. Vetëm pasi të dhënat janë bërë anonimisht dhe nuk mund të lidhen më me individë, përpunimi dhe shpërndarja e tyre nuk kërkon mbikëqyrje të veçantë. Parimet kryesore në lidhje me mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave etnike janë rregulluar përmes instrumenteve ndërkombëtare dhe atyre vendore, si më poshtë:

- Vetë-identifikim i vullnetshëm: Sipas parimit të vetë-identifikimit të vullnetshëm, të përcaktuar në nenin 3 të Kornizës së konventës për mbrojtjen e pakicave kombëtare dhe që është drejtpërdrejt e zbatueshme në Kosovë, pjesëtarët e komuniteteve kanë të drejtë të zgjedhin lirisht nëse ata duan të deklarojnë veten si anëtarë ose jo të një komuniteti pakice kombëtare. Të dhënat etnike janë private dhe subjektive. Në praktikë, kjo do të thotë se përkatësia etnike duhet të regjistrohet duke u bazuar në vetë-identifikimin e personave që i përkasin komuniteteve pakicë dhe e drejta e tyre për të vendosur nëse ata duan të trajtohen ose jo si anëtar të një komuniteti të caktuar, duhet të respektohet. Ky parim u reflektua edhe në regjistrimin e fundit të kryer në vitin 2011 në Kosovë, ku iu kërkua pjesëtarëve të komuniteteve

që lirshëm ta deklarojnë etninë e tyre, derisa pyetjet lidhur me identitetin etnik dhe fetar nuk janë detyrueshme.

- Qëllimi legjitim: Të dhënat e ndjeshme personale nuk duhet të mblidhen nëse nuk ka një synim legjitim, siç është mbrojtja e rendit publik, kurse përjashtimi mund të autorizohet vetëm brenda kufijve të përcaktuar nga instrumentet e rëndësishme në fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe parandalimit të diskriminimit.
- Kërkesa për pëlqimin: Shumica e ligjeve për mbrojtjen e të dhënave gjithashtu këmbëngulin për marrjen e pëlqimit për mbledhjen e të dhënave të ndjeshme.

Ligji i Kosovës

Këto parime janë reflektuar në kornizën legislative të Kosovës në lidhje me mbrojtjen e të dhënave, që rregullohet kryesisht me Ligjin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale (Ligji 03/L-172). Informatat mbi origjinën racore ose atë etnike Ligji i përcakton si të dhëna të ndjeshme personale (neni 2). Ligji përcakton që të dhënat e ndjeshme personale mund të përpunohen vetëm nëse personi e ka dhënë pëlqimin e tij ose të saj dhe nëse informatat janë të përpunuara në përputhje me ligjin përkatës për arsye të interesit të konsiderueshëm publik (neni 6).

Në fushën e arsimit, Ligji për arsimin parauniversitar 2011/04-L-032 sqaron se të dhënat personale në lidhje me përkatësinë etnike mund të regjistrohen për qëllime statistikore të monitorimit, duke ndihmuar në promovimin e mundësive të barabarta dhe nuk mund të përdoren për ndonjë qëllim tjetër (neni 5). Mbledhja e të dhënave në institucionet e arsimit parauniversitar më tej rregullohet me Udhëzimin administrativ numër 9/2011 për *mbledhjen dhe raportimin e të dhënave nga shkollat dhe institucionet parashkollore në arsimin para-universitar duke përdorur sistemin informativ të menaxhimit arsimor (EMIS)*. Ky udhëzim përcakton procedurat për mbledhjen dhe raportimin e të dhënave statistikore në arsimin parauniversitar, nga shkollat dhe institucionet parashkollore, të kërkuara nga MASHT-i me ndihmën e sistemit SMIA.

Si mund të përmirësohet mbledhja e të dhënave?

Në vijim, do të paraqiten 4 hapat sesi zyrtarët komunalë mund të përmirësojnë mbledhjen e tyre të të dhënave:

1. Analiza e rrjedhjes aktuale të informatave

Hapi i parë në përmirësimin e proceseve të mbledhjes së të dhënave është që të analizohen praktikat e deritanishme në lidhje me grumbullimin e të dhënave në nivel komunal në mënyrë që të identifikohen boshllëqet apo mangësitë. Pyetjet që duhen bërë janë këto:

- Cilat të dhëna janë mbledhur?
Është e nevojshme që të përcaktohet se cili lloj i të dhënave është duke u mbledhur nga palët e ndryshme në nivel komunal, duke filluar nga mësuesit nëpër shkolla, drejtorët e shkollave, deri tek departamenti komunal i arsimit. Një prej aksioneve të grumbullimit të të dhënave aktuale do t'iu ndihmojë të identifikoni se çfarë informacioni përkatës ju tashmë e keni mbledhur dhe se cilat aktivitete të mbledhjes së të dhënave ju mund të kenë nevojë që ta ndryshoni.

- Si mblidhen të dhënat?

Është thelbësore që të identifikohet sesi mblidhen të dhënat. Të dhënat mund të mblidhen nëpërmjet certifikatave të fëmijës (e lindjes, e shëndetit dhe e qëndrimit), intervista me fëmijën dhe prindërit e fëmijës, ose përmes formularëve të veçantë. Informatat mund të mblidhen nëpërmjet vizitave në terren te grupet e synuara ose nëpërmes bashkëpunimit me organizatat lokale të shoqërisë civile.

- Sa shpesh mblidhen të dhënat?

Është e nevojshme për të kuptuar se kur dhe sa shpesh janë mbledhur të dhënat. Për shembull, derisa të dhënat mbi përkatësinë etnike të nxënësve do të mblidhen në momentin e regjistrimit, mbledhja e të dhënave mbi braktisjen e mësimi do të duhej të bëhej në formë të një ushtrimi të rregullt.

- Cila është rrjedha e informatave?

Është e rëndësishme që të analizohet rrjedha e të dhënave nga mësuesit, shkollat në nivel komunal. Çili është cikli i raportimit? A ka përputhje mes të dhënave të mbledhura në nivele të ndryshme? A ka humbje informatash?

Pasi të jetë bërë analiza e proceseve të grumbullimit të të dhënave, do të jetë e mundur që të identifikohen mangësitë që duhet të trajtohen. Mund të jetë e nevojshme mbledhja e të dhënave shtesë, përmirësimi i metodave të mbledhjes së të dhënave, përshtatja e frekuencave të mbledhjes së të dhënave apo edhe rritja e rrjedhës së informatave mes niveleve të ndryshme.

Për shembull, analiza e mbledhjes së të dhënave mbi përkatësinë etnike të nxënësve në komunën e Fushë Kosovës ka nxjerrë në pah se shkollat i mbledhin të dhëna në fillim të vitit, gjatë regjistrimit të fëmijëve në shkollë. Të dhënat janë mbledhur përmes intervistave me fëmijë gjithnjë në praninë e prindërve të tyre. Shkollat në procesin e mbledhjes së të dhënave nuk përdorin pyetësorë për të shënuar etninë e nxënësve. Ndonjëherë, informatat mbi përkatësinë etnike të nxënësve humbin gjatë transferimeve në shkolla. Andaj mund të merret parasysh si opsion i vlefshëm edhe mundësia e mbledhjes së informatave mbi përkatësinë etnike përmes një pyetësori të shkruar.

Studimi i rasteve në mbledhjen e të dhënave etnike në Britaninë e Madhe

Mbretëria e Bashkuar ka një nga sistemet më të sofistikuar të mbledhjes së të dhënave etnike nga të gjitha vendet evropiane. Qasja britanike është se mbledhja e të dhënave mbi racën ose prejardhjen etnike nuk është diskriminuese, dhe se a shërben për të zbatuar dhe verifikuar politikat e barazisë,

Departamenti për arsim kërkon që të gjitha shkollat të mbledhin informata në lidhje me përkatësinë etnike të nxënësve përmes një pyetësori, i cili është menduar të plotësohet në bazë të kërkesës së bërë nga prindërit e fëmijës. Do të duhej që prindërit ta klasifikojnë nxënësin në njërin nga grupet e caktuara etnike (shih Shtojcën 3). Pyetësori përmban një listë të grupeve etnike (është e mundur që të zgjidhet kategoria "tjetër"). Prindërit mund të zgjedhin që të mos e deklarojë prejardhjen etnike të fëmijës së tyre. Nëse prindërit frikësohen se mund të abuzohet me të dhënat kur dorëzohen tek mësuesin atëherë ata mund ta dërgojnë atë në njërin prej qendrave të regjistrimit. Të dhënat e marra në këtë mënyrë ruhen dhe do ta shoqërojnë fëmijën gjatë gjithë kohës sa zgjat arsimimi i tij apo i saj. Nëse prindërit ose fëmija nuk dëshirojnë ta ndryshojnë atë, atëherë nuk kanë nevojë për të plotësuar më pyetësorin.

2. Përcakto metodën e mbledhjes së të dhënave

Pasi të keni identifikuar mangësitë, ju duhet të përcaktoni se cilat janë metodat që ju do të përdorni për të mbledhur të dhënat. Të dhënat mund të mbledhen ose nëpërmjet mbledhjes së formularëve të të dhënave, nëpërmjet pyetësorëve të dizajnuara në mënyrë specifike, ose nëpërmjet intervistave me anëtarët e komunitetit ose të pjesëtarëve të organizatave të shoqërisë civile. Për disa të dhëna të tilla si për fëmijët që nuk janë pjesë e shkollës ose të fëmijëve që braktisin shkollën mund të jetë e nevojshme vendosja në nivel komunal e disa sistemeve që do të lejonin mbledhjen sistematike të të dhënave. Mund të jetë e nevojshme që përmes takimeve të rregullta formale apo informale të përmirësohet bashkëpunimi dhe shkëmbimi i informatave me organizatat lokale të shoqërisë civile. Për këtë qëllim, zyrtarët komunalë duhet të identifikojnë palët e interesuara në këtë fushë të cilët mund të sigurojnë të dhëna.

Prezantimi i një sistemi për mbledhjen e të dhënave për fëmijët që braktisin shkollën.

Për t'iu drejtuar çështjes së mungesës së të dhënave të sakta mbi braktisjen e shkollës komuna e Fushë Kosovës ka ndihmuar në zhvillimin e një formulari për mbledhjen e të dhënave për fëmijët me frekuentimin të çrregullt të mësimi ose të fëmijëve të cilët e kanë braktisur shkollën. Qëllimi ishte që të dhënat për braktisje të shkollës të përpilohen në një dokument në nivelin komunal. Formulari është bazuar në sistemin e mbledhjes së të dhënave EMIS dhe në kërkesat për grumbullimin e të dhënave të përcaktuara me Udhëzimin administrativ 9/2011. Formulari u prezantua tek palët kryesore, duke përfshirë këtu MASHT-in, drejtorë të shkollave dhe përfaqësues të shoqërisë civile, në mënyrë që të marrë komentet/sugjerimet. Formulari mund të gjendet në Shtojcën 4.

3. Mbledhja e të dhënave

Kur të dhënat mbledhen është e rëndësishme që të tjerët të kuptojnë qëllimin e të dhënave të mbledhura dhe përfitimet e ndërlidhura. Ndonjëherë romët, ashkalitë dhe egjiptianët i shmangen deklaratimit të tyre si përfaqësues të këtyre komuniteteve për shkak të stigmës së pranishme. Pjesëtarëve të këtyre komuniteteve iu duhet shpjeguar sesi ata mund të përfitojnë nga mbledhja e të dhënave. Gjithashtu, drejtorët e shkollave dhe mësuesit duhet të kuptojnë rëndësinë e mbledhjes së të dhënave të sakta në mënyrë që të shmangen zbulimi i të dhënave. Pas mbledhjes së të dhënave nga burime të ndryshme, është i nevojshëm konsolidimi i këtyre të dhënave. Rekomandohet që në krye të përditësimit të rregullt të të dhënave të qëndrojë një person. Në Fushë Kosovë zyrtari komunal përgjegjës për mbledhjen e të dhënave i ka kontrolluar emrat e nxënësve që ndodhen në listën e atyre që kanë braktisur shkollën dhe atyre me frekuentim të çrregullt të shkollës për të shmangur çdo duplikim të mundshëm.

4. Përdorni të dhënat për të ndërmarre veprime

Pasi të dhënat e sakta janë mbledhur, duhet të përdoren me qëllim të marrjes së masave ose monitorimit. Është me rëndësi të mbani në mend se të dhënat duhet të përditësohen rregullisht. Kur i ndani të dhënat me palë të tjera është e rëndësishme që të siguroni mbrojtjen e të dhënave. Të dhënat individuale duhet të mbrohen, ndërsa të dhënat e grumbulluara duhet të jenë në dispozicion për të gjitha palët e interesuara.

Përdorimi i formularit mbi braktisjen e shkollës me qëllim të marrjes së veprimeve

Pas mbushjes së formularit mbi braktisjen e shkollës në nivelin komunal, dokumenti duhet të ndahet me anëtarët e ekipeve të Parandalimit dhe të Reagimit ndaj Braktisjes dhe Jo-regjistrimit (EPRBM), të cilët janë përgjegjës për menaxhimin e rasteve të braktisjes së shkollës, të cilët do të jetë në gjendje të përdorin formularin dhe të udhëheqin veprimet e tyre për të parandaluar braktisjen e shkollës. Nga ana tjetër, komuna do të ofrojë në dispozicion një mjet i cili do të mundësojë monitorimin e situatës lidhur me braktisjen e shkollës.

Rekomandimet

- Është e rëndësishme të mbani në mend rregullat e veçanta për mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave të ndjeshme etnike dhe të respektoni parimin e vetë identifikimit të vullnetshëm.
- Është e domosdoshme për të parë ushtrimin e mbledhjes së të dhënave, si një detyrë të vazhdueshme. Që të dhënat të përdoren si bazë për zhvillim, zbatim dhe vlerësim të politikave arsimore, duhet që të jenë të përditësuara dhe të verifikuara vazhdimisht. Kjo është veçanërisht e vërtetë për mbledhjen e të dhënave lidhur me braktisjen e shkollës.
- Përveç mbledhjes së të dhënave zyrtare, komunat duhet të angazhohen edhe në mbledhjen e të dhënave substanciale mbi situatën e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian përmes informimit të komuniteteve dhe bashkëpunimit të përforcuar dhe ndarjen e informatave me organizatat lokale të shoqërisë civile.

7.2. *Vlerësim i nevojave/Studim*

Pse është e rëndësishme për të kryer vlerësimin e nevojave apo hulumtim?

Në dritën e sfidave arsimore me të cilat përballen komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, është e nevojshme që të përmirësohet mbledhja e të dhënave dhe informatave në mënyrë që të ketë një pasqyrë të qartë të gjendjes së tyre arsimore dhe të sfidave me të cilat ata ballafaqohen. Andaj është e nevojshme për të kryer rregullisht vlerësimin e nevojave me qëllim të identifikimit të nevojave të një grupi të synuar brenda një zone të caktuar, dhe duke u bazuar në gjetjet, të zhvillojë masat e duhura për t'iu përgjigjur nevojave të tyre të veçanta. Informatat e fituara përmes vlerësimit të nevojave apo hulumtimit do t'iu ndihmojë për të hartuar veprime të synuara me qëllim të përmirësimit të arsimit të këtyre tri komuniteteve në komunën tuaj.

Sfidat

Vlerësimi për nevojat e kapaciteteve i kryer në komunën e Fushë Kosovës tregoi se zyrtarët komunalë kishin pak përvojë në kryerjen e vlerësimit të nevojave ose të kërkimeve në drejtim të përzgjedhjes së metodave të përshtatshme kërkimore, projektimin dhe mbledhjen e të dhënave, planifikimin e kërkimeve, mbledhjen e të dhënave, analizën e të dhënave dhe shkrimin e raporteve hulumtuese. Nëse zhvillohen, vlerësimet e kapaciteteve zakonisht nuk bëhen në mënyrë sistematike dhe nuk janë të bazuara në të dhëna kuantitative, të cilat nuk lejojnë vendimmarrjen e bazuar në dëshmi. Shqetësimet e prekura në lidhje me grumbullimin e të dhënave dhe analizën e të dhënave (shiko *Kapitullin 7.1*), janë gjithashtu të vlefshme për kryerjen e vlerësimit të nevojave dhe hulumtimit.

Korniza ligjore dhe Politika

Strategjia parashikon që institucionet si në nivel qendror ashtu edhe në nivelin komunal të bëjnë vlerësime të rregullta të nevojave në bashkëpunim të ngushtë me përfaqësuesit e komunitetit me qëllim të mbledhjes së të dhënave dhe informatave për hartimin e masave dhe politikave të synuara. Plani i veprimit për shembull, kërkon nga MASHT-i, DKA-ja, shkollat dhe institucionet parashkollore që të kryejnë kërkime mbi nevojat për arsim para-fillor dhe para-shkollor.²³ Përveç kësaj, Plani komunal i veprimit në komunën e Fushë Kosovës gjithashtu parashikon mbajtjen e vlerësimeve mbi nevojat e fëmijëve të cilët nuk janë duke ndjekur shkollën rregullisht ose edhe të fëmijëve me nevoja të veçanta.

Si të administrohet një vlerësim i nevojave ose një kërkim - Përvoja e Fushë Kosovës

Pas një takimi të Grupit punues për arsimimin e romëve, ashkalive dhe egjiptianëve, u ra dakord për të kryer veprimtarinë 1.1 të Planit komunal të veprimit: *Identifikimi i nevojave arsimore të grupeve parashkollore dhe para-fillore*. Ky aktivitet u zhvillua në formë të një hulumtimi të vogël, të udhëhequr nga DKA-ja dhe ZKKK-ja me ndihmën e jashtme të shoqërisë civile. Duke e ditur se në arsimin parashkollor dhe para-fillor publik të komunës nuk kanë qenë të përfshirë fëmijët nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, qëllimi i hulumtimit ishte që të identifikohen nevojat e këtyre fëmijëve me qëllim që përcaktohen masat që do ta rrisin përfshirjen e tyre.

Hulumtimi është kryer përmes hapave të mëposhtëm:

1. Planifikimi dhe realizimi i hulumtimit;
 - Identifikimi i problemit
 - Definimi i metodologjisë
2. Identifikimi i detyrave, takimeve, metodave të mbledhjes së të dhënave;
 - Mbledhja e të dhënave dhe informatave nga raportet e mëparshme
 - Përgatitja e pyetësorëve
 - Identifikimi i grupeve të synuara për intervista
3. Shpërndarja e përgjegjësive, mbledhja e të dhënave aktuale;
 - Vendimi mbi përgjegjësitë në lidhje me mbledhjen e të dhënave
 - Kryerja e intervistave
 - Mbledhja e të dhënave
4. Analizimi i të dhënave dhe përgatitja e raportit
 - Analizimi i të dhënave dhe informatat e mbledhura
 - Hartimi dhe publikimi i raportit hulumtues

²³ Shiko faqen 18 të Planit të veprimit.

Duke u bazuar në këto hapa, kështu është kryer hulumtimi në Fushë Kosovë

- Hapi i 1re: Planifikimi i realizimit të hulumtimit: Është vendosur që të përdoret një kombinim i metodave hulumtuese: informatat do të mblidhen nëpërmjet pyetësorëve (të dhënat kuantitative) dhe përmes intervistave me palët e rëndësishme (të dhënat kualitative).
- Hapi i 2^{të}: Identifikimi i detyrave, takimeve, metodave të mbledhjes së të dhënave: Gjatë fazës së dytë, takimet janë mbajtur me OSHC-të aktive në këtë fushë sëbashku me institucionet arsimore, me qëllim të marrjes së informatave paraprake mbi situatën ekzistuese dhe të dhënave të disponueshme nga periudhat dhe raportet e mëparshme. Pas kësaj faze një pyetësor u hartua dhe iu dha palëve për komente (shih Shtojcën 5). Është vendosur për intervistimin e rreth 50 familjeve me fëmijë të moshës parashkollore dhe parafilllore. Përveç kësaj, intervistat do të kryhen me OSHC-të dhe institucionet arsimore për të fituar informata të mëtejshme cilësore mbi nevojat e komuniteteve.
- Hapi i 3^{të}: Shpërndarja e përgjegjësi, mbledhja e të dhënave aktuale: Është vendosur që zyrtarët nga DKA-ja dhe ZKKK-ja do të jetë përgjegjës për intervistimin e familjeve. OSHC-të aktive në këtë fushë (Balkan Sunflowers, Health for All, The Ideas Partnership and Terre des Hommes) ndihmuan me identifikimin e familjeve të synuara. Gjithsej 51 familje janë intervistuar. Për qëllime të verifikimit të të dhënave dhe informatave kualitative janë kryer intervista të mëtejshme me përfaqësues të OSHC-ve dhe institucioneve.
- Hapi i 4^{të}: Analizimi i të dhënave dhe përgatitja e raportit: Si hap i fundit, të dhënat e grumbulluara nëpërmjet pyetësorëve janë vendosur në një tabelë për tu analizuar. Për shembull, të dhënat treguan se vështirësitë ekonomike përbënin një pengesë të madhe për arsimin parashkollor dhe atë parafillor: nga 51 familje të intervistuar, vetëm 3 anëtarë të familjeve ishin duke punuar. Pasi të dhënat janë analizuar, gjetjet e rëndësishme janë përdorur për të përgatitur këtë raport të vogël në vëllim dhe për të arritur deri tek rekomandimet e rëndësishme përkatëse.

Si rezultat i këtij hulumtimi, komuna tani disponon me të dhëna konkrete dhe informata konkrete nevojat që kanë komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, lidhur me arsimin parashkollor dhe atë parafillor, këto të dhëna mund të përdoren për zhvillimin e masave specifike të për t'iu përgjigjur situatës.

Rekomandimet

Me qëllim që vendimet e tyre për përmirësimin e kushteve të ofrimit të shërbimeve arsimore për komunitetet rom, ashkali, egjiptian dhe për tu siguruar që masat e ndërmarra synojnë nevojat specifike të komuniteteve, komunat duhet të angazhohen më shpesh në kryerjen hulumtimeve dhe analizave të vlerësimit të nevojave. Ushtrimi i analizës së nevojave/hulumtimit në komunën e Fushë Kosovës ka treguar se ka nevojë për trajnime të mëtejshme por edhe për përkrahje nga ana e nivelit qendror dhe donatorëve. Është shumë i rëndësishëm bashkëpunimi me OSHC-të që punojnë drejtpërdrejt me komunitetet pasi ata kanë qasje të drejtpërdrejtë në informata dhe mund të lehtësojnë kontaktet me komunitetet.

7.3. Shtrirje në terren

Rëndësia e shtrirjes në terren

Politikat si kombëtare ashtu edhe ato ndërkombëtare mbi arsimimin rregullisht theksojnë rëndësinë e motivimit të fëmijëve për të marrë pjesë në arsimin dhe po ashtu e ngrenë vetëdijen për rëndësinë e arsimimit. Aktivitetet e shtrirjes në terren bëhen jetësore dhe ato shërbejnë si një mjet komunikimi i dyanshëm me fëmijën dhe prindërit e fëmijës, duke ofruar mundësi që të sigurohen drejtpërdrejt informata për fëmijët dhe prindërit e tyre, siç janë të drejtat dhe përgjegjësitë e tyre, dhe në të njëjtën kohë të dëgjohen shqetësimet dhe nevojat e tyre. Aktivitetet e shtrirjes në terren tek pjesëtarët e komuniteteve të marginalizuara dhe rrezikuara siç janë komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian ndihmojnë në ndërtimin e mirëkuptimit dhe besimit si dhe sigurojnë një mjet për trajtimin e çështjeve të veçanta në arsimimin e tyre - siç është braktisja e shkollës.

Sfidat

Mungesa e ndërgjegjësimit të prindërve dhe fëmijëve nga komunitetet e rrezikuara, lidhur me rëndësinë e arsimimit, besohet të jetë një nga faktorët kryesorë që çon në braktisjen e shkollës. Aktualisht nuk ka asnjë strategji komunikimi që do të ndihmonte në rregullimin e detyrimeve përmes njoftimit të komuniteteve. Institucionet angazhohen në organizimin e fushatave të informimit publik dhe të aktiviteteve në terren aty për aty, shpesh duke iu lënë në dorë organizatave të shoqërisë civile, mbajtjen në terren të aktiviteteve me grupet e marginalizuara.

Korniza ligjore dhe e politikave

Informimi i publikut dhe aktivitetet e shtrirjes në terren janë të rregulluara edhe me legjislacionin primar të Kosovës dhe me dokumentet strategjike. Strategjia, e miratuar nga Qeveria, parasheh një qasje pjesëmarrëse dhe organizimin e aktiviteteve të shtrirjes në terren. Strategjia parasheh që institucionet lokale arsimore shkollat dhe OJQ-të duhet të angazhohen në aktivitete të përbashkëta që për synim kanë përmirësimin e frekuentimit e pjesëmarrjes në shkolla. Zyrtarët komunalë të arsimit janë të obliguar që të organizojnë fushata të ndërgjegjësimit mbi çështjet të ndryshme siç janë rëndësia e arsimimit, parandalimi i braktisjes së shkollës dhe reduktimi i mos-pjesëmarrjes, regjistrimi në shkollë, dhe përfshirja e fëmijëve me nevoja të veçanta. Strategjia parashikon gjithashtu që edukatorët dhe mësuesit rregullisht ti vizitojnë familjet dhe lagjet me qëllim të ndërtimit të besimit dhe për të diskutuar ecurinë në shkollë të fëmijëve të tyre.

Si të organizohen aktivitete të shtrirjes në terren

Në kushte ideale , planifikimi dhe organizimi i një aktiviteti në terren duhet të kryhet në gjashtë hapa:

- Përmes caktimit të objektivit, treguesit, grupeve të synuara;
- Identifikimit të metodës së shtrirjes në terren;
- Vendosjes për kohën e duhur dhe kohëzgjatjen;
- Planifikimin e financave/buxhetit;
- Ndarjen e përgjegjësisë;
- Vlerësimin e suksesit të shtrirjes në terren

Duke pasur në dispozicion një shumëllojshmëri të mjeteve për të komunikuar me grupet e synuara, është e rëndësishme që të bëhet një vlerësim i fondeve të duhura dhe e grupit të synuar. (nëse tek ata mund të arrihet lehtë, etj). Për lehtësi të referimit, më poshtë është një pasqyrë e mjeteve të mundshme të informimit dhe ndarja e tyre në grada sipas kostove.

Përvoja e Fushë Kosovës

Plani komunal i veprimit në Fushë Kosovë kërkon që si DKA-ja ashtu edhe ZKKK-ja në baza të rregullta ti kryejnë detyrat e informimit publik. Me qëllim të forcimit të qasjes institucionale në adresimin e sfidave konkrete në ofrimin e arsimit komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, ECMI Kosovo e ka ndihmuar komunën e Fushë Kosovës, veçanërisht shkollën Selman Riza në organizimin dhe kryerjen e aktiviteteve në terren. Qëllimi ishte për të siguruar pjesëmarrje më të madhe në arsimin joformal/orët plotësuese të organizuara gjatë muajve korrik dhe gusht 2012, përmes informimit të familjeve lidhur me vazhdimësinë e arsimit joformal/orëve plotësuese, si dhe ti inkurajojë familjet që të dërgojnë aty fëmijët e tyre, dhe t’iu komunikohet atyre se fëmijët që ndjekin më shumë se 50 për qind të këtyre klasave, në fillim të vitit shkollor, do të jenë të integruar në klasë të rregullta përkatëse në shkollë.

Bazuar në gjashtë hapa, në Fushë Kosovë shtrirjet në terren janë organizuar kështu:

- Objektivi u krijua për të siguruar pjesëmarrjen e fëmijëve në klasa dhe për të ndërtuar besimin e tyre në mjedisin shkollor. Treguesit janë definuar sipas numrit të fëmijëve që do të vazhdonin ndjekjen e klasave, ndërsa grupi i synuar ishin fëmijët nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian (nga lagjet përkatëse) që aktualisht ndodhen jashtë shkollës si dhe prindërit e tyre.
- Sa për metodën, shtrirja në terren u organizua duke përdorur mjete të lira dhe të lokalizuara më herët për shkak të urgjencës së çështjes në fjalë. Dy mësuesit që ofrojnë klasa, drejtori i shkollës, përfaqësues të OShC-të aktive në çështje që kanë të bëjnë me arsimimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptianë direkt do të vizitojnë familjet me qëllim të përcjelljes së mesazheve dhe sigurimit të reagimeve.
- Koha e vizitave të përzgjedhura do të ishte periudha e parë kohore pas realizimit të vlerësimit paraprak të pjesëmarrjes, gjatë së cilës janë identifikuar fëmijët me frekuencimin të çrregullt të shkollës. Kjo ka ndodhur gati një muaj pasi që kanë filluar klasat.
- Duke qenë se ky aktivitet i veçantë nuk ka pasur kosto të lartë, përveç pagesës së udhëtimit, aktiviteti është kryer me lehtësi dhe pa nevojën për identifikimin e fondeve dhe partnerëve të tjerë.
- Për shkak të numrit të lartë të familjeve/fëmijëve të identifikuar më parë pjesëmarrësit janë ndarë në dy grupe. Për qëllime të vazhdimësisë, secili ekip ka pasur kopje të pyetjeve të shtruara dhe mesazheve që do të dorëzohen familjeve/fëmijëve të synuar. Roli kryesor i është dhënë mësuesve si dhe drejtorit të shkollës, pasi që është vlerësuar se kjo do të rrisë besimin dhe mirëkuptimin mes shkollës dhe familjeve/fëmijëve. OShC-të e kanë mbështetur stafin e shkollës dhe kanë demonstruar që arsimimi mund të jetë i suksesshme me pjesëmarrjen e të gjithëve.
- Hapi i fundit është bërë për të vlerësuar suksesin e aktivitetit të shtrirjes në terren, duke analizuar reagimet/përgjigjet e marra nga familjet dhe të dhënat në frekuencimin e shkollës të siguruar nga ana e shkollave. Bazuar në të dhënat, është vlerësuar se nga 27 fëmijë të cilët asnjëherë nuk morën pjesë në orët shtesë, 3 djem filluan të ndjekin klasat si rezultat i vizitave.

Rekomandimet

Suksesi i aktivitetit të shtrirjes në terren, si në këtë shembull, zbuloi se janë të domosdoshme përpjekjet e përbashkëta të të gjitha palëve të interesuara. Mësuesit të cilët e kanë përçuar mesazhin në prani të fëmijëve kanë pasur ndikim më të madh në besimin e tyre në mësimdhënës sesa kur mesazhi është dhënë nga të tjerët. Gjithashtu, institucionet do të jenë përgjegjësit kryesorë për organizimin e aktiviteteve të shtrirjeve në terren, dërgimin e mesazheve si dhe marrjen e reagimeve nga grupet e synuara. Megjithatë, për të siguruar qëndrueshmërinë e aktiviteteve të tilla, duhen përgatitur plane afatgjatë siç është një strategji komunikimi e cila parashikon aktivitete të rregullta dhe sistematike të shtrirjes së aktiviteteve në terren, si dhe iu duhet siguruar buxheti.

7.4. *Koordinimi dhe bashkëpunimi*

Rëndësia e koordinimit dhe bashkëpunimit

Derisa përmirësimi në jetën e pjesëtarëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian varet nga zbatimi aktiv i masave në këtë fushë, rëndësia e koordinimit dhe bashkëpunimit midis palëve të rëndësishme nuk duhet të nënvlerësohet. Për zyrtarët komunalë, koordinimi dhe bashkëpunimi janë të rëndësishëm në tre aspekte. Së pari, Strategjia dhe Planit i veprimit i prekin vlerësimet në 9 fusha – andaj këtu koordinimi është i nevojshëm në mes të të gjitha drejtorive të përfshira komunale. Së dyti, komunat duhet të koordinojnë zbatimin e Planit komunal të veprimit me institucione të rëndësishme të nivelit qendror dhe me mekanizmat e koordinimit. Së treti, arritja e një përparimi substancial për romët, ashkalitë dhe egjiptianët kërkon një sërë masash plotësuese që lidhen me sfera të ndryshme të jetës, të zbatuar njëkohësisht nga një grup i palëve të ndryshme si qeveritare ashtu edhe dhe jo-qeveritare. Koordinimi garanton që burimet nuk humbasin në dyfishimin e panevojshëm të aktiviteteve.

Kapitulli në vijim do ti drejtohet çështjeve të koordinimit dhe bashkëpunimit nga tre këndvështrime: koordinimi midis departamenteve komunale, koordinimi mes nivelit komunal dhe atij qendror si dhe koordinimi dhe bashkëpunimi me organizatat e shoqërisë civile.

Korniza e rëndësishme ligjore dhe institucionale

Nevoja për të koordinuar dhe bashkëpunuar ndërmjet palëve të ndryshme është e njohur në mënyrë të qartë në Strategjinë dhe Planin e saj të veprimit. Bashkëpunimi efikas dhe koordinimi ndërmjet institucioneve dhe organizatave të rëndësishme ndaj arsimimit të anëtarëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian është një objektiv specifik i komponentit arsimor në Planin e veprimit.²⁴ Andaj nga zyrtarët komunal kërkohet që të mundësohet promovimi i bashkëpunimit dhe koordinimit mes të gjithë palëve të rëndësishme, duke përfshirë këtu institucionet qeveritare dhe shoqërinë civile, si në nivelin qendror ashtu edhe në atë lokal. Strategjia gjithashtu e nxit pjesëmarrjen aktive të prindërve, përfaqësuesve dhe shoqërisë civile nga komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian, në hartimin dhe proceset vendimmarrëse lidhur me aktivitetet dhe politikatat e rëndësishme arsimore.

Në nivelin qendror janë ngritur dy mekanizma institucionalë për koordinimin e zbatimit të Strategjisë dhe Planit të saj të veprimit, Grupi teknik punues i Planit të veprimit për zbatimin e Strategjisë për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian (APTWG) si dhe Komiteti drejtues ndër-institucional për zbatimin e Planit të veprimit (IISC). Në nivel lokal, një numër i komunave kanë krijuar mekanizma përgjegjës për koordinimin e zbatimit të Planeve komunale të veprimit.²⁵

Sfidat

Situata në shumë komuna të Kosovës tregon për mungesën e koordinimit dhe bashkëpunimit në mes të nivelit qendror dhe atij lokal, si dhe në mes të institucioneve dhe palëve të përfshira në nivel komunal. Gjetjet e vlerësimit të kapaciteteve të kryer në Fushë Kosovë tregojnë se nuk kishte sistem për koordinimin e zbatimit të Planit komunal të veprimit si brenda komunës ashtu edhe me palë të tjera. Sa i

²⁴ Shiko faqen 35 të Planit të veprimit

²⁵ Për informata të mëtejshme mbi mekanizmat për koordinimin e zbatimit të Strategjisë shiko kapitullin 4

përket koordinimit me partnerët e jashtëm dhe ata të nivelit qendror, nuk ka pasur takime të rregullta koordinuese derisa koordinimi është kryer kryesisht në baza *ad-hoc* sa herë që ka patur nevojë.

Si të përmirësohet koordinimi dhe bashkëpunimi?

Koordinimi dhe bashkëpunimi efektiv kërkojnë aftësinë për të krijuar partneritete, rrjete dhe mekanizma bashkëpunimi me faktorët e tjerë të rëndësishëm, si dhe aftësinë për të caktuar prioritetet. Më poshtë do të diskutohen tri mjetet më të rëndësishme të koordinimit për komunat.

Ndarja e informatave/Raportimi

Hapi i parë drejt koordinimit efektiv konsiston në ndarjen e informatave. Kjo mund të bëhet përmes shkëmbimit të rregullt të raporteve të përparimit dhe të studimeve mbi zbatimin e aktiviteteve në fushën e arsimimit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, botimin e raporteve në uebfaqet e komunave, ose nëpërmjet takimeve informative. Një aspekt i rëndësishëm i shkëmbimit të informatave është raportimi, që i referohet ushtrimit të dokumentimit të rezultateve të monitorimit dhe vlerësimit si dhe prezantimin e tyre tek palët me rëndësi. Kjo është veçanërisht e rëndësishme sidomos në lidhje me monitorimin e zbatimit si të Planit komunal të veprimit ashtu edhe të Planit të veprimit në nivel qendror.

Mbajtja e takimeve të rregullta

Mënyrë e dytë për të përmirësuar koordinimin është me anë të mbajtjes së takimeve të rregullta. Drejtoritë komunale të përfshira në zbatimin e Planit komunal të veprimit duhet të mbajnë takime të rregullta për të përditësuar njëri-tjetrin për statusin në zbatimin e aktiviteteve dhe sfidave të hasura gjatë punës di dhe ti koordinojnë përpjekjet e tyre të përbashkëta. Në rastin më të mirë takimet duhet të mbahen së paku çdo tremujor. Gjithashtu takime të rregullta koordinuese duhet të mbahen me donatorë dhe organizata të shoqërisë civile që veprojnë në komunë, në mënyrë që të sigurohet se nuk ka dyfishimin të programeve dhe projekteve që i prekin këto tre komunitete. Komuna duhet të ftojë të gjitha palët e rëndësishme që ti ndajnë informatat mbi aktivitetet e tyre, duke përfshirë këtu programet e donatorëve dhe të organizatave të shoqërisë civile që kontribuojnë në zbatimin e Planit të veprimit, si dhe të ofrojnë informata mbi ngjarjet e ardhshme. Në rastin më të mirë komuna duhet të marrë rolin udhëheqës në koordinimin e përpjekjeve të organizatave të shoqërisë civile që janë aktive në këtë fushë dhe të donatorëve që mbështesin projekte në komunë me qëllim të shmangies së çdo mbulimi apo dyfishimi të aktiviteteve.

Krijimi i mekanizmave sistematike të koordinimit

Ndër mjetet më të avancuara të koordinimit është krijimi i mekanizmave koordinues me një mandat për të koordinuar në mënyrë sistematike zbatimin e Planit komunal të veprimit. Këto mund të jenë *task force* që fokusohen në fusha të veçanta, si bie fjala një *task force* për arsimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian ose grupe punuese që koordinojnë në tërësi zbatimin e Planit komunal të veprimit. Këto mekanizma mund të përdoren për të koordinuar rregullisht përpjekjet e drejtorive të ndryshme komunale dhe palëve të jashtme, si dhe të raportohet mbi zbatimin në nivelin qendror. Përsëri, është e rëndësishme që komuna të marrë rolin udhëheqës në përcaktimin e prioritetëve të Planit komunal të veprimit.

Përvoja nga Fushë Kosova

Në nëntor të vitit 2011, ECMI Kosovo i ka ndihmuar zyrtarët komunalë në organizimin e një takimi koordinues me palët aktive në fushën e arsimit në komunë. Gjatë takimit, pjesëmarrësit prezantuan aktivitetet e tyre aktuale në fushën e përmirësimit të arsimit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian dhe diskutuan lidhur me planet e tyre të ardhshme. Kjo është bërë në mënyrë që të gjinden dhe për të shmangur mbulimin dhe dyfishimin mes projekteve të ndryshme. Takimi rezultoi në krijimin dhe forcimin e kontakteve në mes të komunës, përfaqësuesve të shoqërisë civile dhe donatorëve aktivë në Fushë Kosovë.

Pas krijimit të *task force* për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian arsimit ka rezultuar të jetë një mekanizëm i dobishëm për koordinimin e aktiviteteve sistematike mes të gjithë palëve aktive në fushën e arsimit. Funkcionet kryesore të kësaj *task force* lidhur me koordinim dhe bashkëpunim janë definuar si më poshtë:²⁶

- Shërben si pikë kontakti, në identifikimin e problemeve me të cilat në fushën e arsimit ballafaqohen komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian;
- Sigurohet që zyrtarët komunal janë të përditësuar mbi problemet e identifikuar; kryen konsultime me palët me rëndësi dhe me institucione /organizata
- Punon së afërmi me shoqërinë civile në shkëmbimin e informative mbi aktivitetet e rëndësishme, shqetësimet, nevojat, si dhe i informon ata mbi politikat dhe veprimet komunale;
- Koordinon aktivitetet e drejtorive komunale që kanë bëjnë me çështjet e arsimit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian;
- Në konsultim me palët me rëndësi, bën prioritetin e aktiviteteve dhe vendos mbi mënyrat e zbatimit të tyre

Në kohën e shkrimit janë mbajtur gjashtë takime të *task force*-s. Derisa në fillim, është paraparë që shoqëria civile të përfaqësohet vetëm nga dy anëtarë të organizatave të shoqërisë civile (1 anëtar dhe 1 vëzhgues), praktika tregoi se shumë organizata/institucione ishin të interesuara që të jenë të pranishme në mbledhje si vëzhgues. Si rezultat i kësaj *task force* tani përfshinë përfaqësuesit e të gjitha organizatave aktive në këtë komunë, qoftë si anëtarë ose si vëzhgues.

Komuna i ka përdorur takimet për të ndarë informatat, njohuritë në mesin e zyrtarëve komunal dhe me organizatat e shoqërisë civile, për t'u konsultuar për veprimet prioritare që do të zbatohen dhe për të koordinuar përpjekjet mes të gjitha palëve. Për shembull, një takim i *task force*-s është përdorur për të koordinuar datat për fushatat e regjistrimit në shkolla, duke shmangur një situatë ku dy organizata të ndryshme do të kryenin në të njëjtën kohë një fushatë në të njëjtën lagje. Si rezultat i takimeve të rregullta të *task force*-s, koordinimi në mes të palëve që punojnë në fushën e përmirësimit të arsimit të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian është rritur ndjeshëm dhe janë zgjeruar kontaktet në mes të zyrtarëve komunalë, shkollave dhe shoqërisë civile me qëllim të zbatimit të aktiviteteve të dakorduara.

²⁶ Për termat e referencës së *Task Force*-s, shiko Shtojcën 1.

Rekomandimet

Në mënyrë që të rrisin koordinimin në nivel komunal, komunat duhet të:

- Organizojnë takime të rregullta në mes të përfaqësuesve komunal me qëllim të ndarjes së informatave dhe koordinimin e zbatimit të PKV-së në nivel komunal;
- Të nisin koordinim sistematik me përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile dhe donatorëve aktivë në këtë komunë, nëpërmjet takimeve të rregullta koordinuese ose përmes pjesëmarrjes në monitorimin dhe koordinimin e mekanizmave të tillë si *task force*-at apo grupet e punës;
- Ti përfshijnë në takimet e mekanizmave koordinues drejtorët e të gjitha shkollave bashkë me të gjitha organizatat e shoqërisë civile në komunë, qoftë si anëtarë ose si vëzhgues.
- Të kenë rol aktiv në koordinimin e përpjekjeve të palëve aktive në komunë dhe në prioritetin e aktiviteteve të PKV-së.
- Të përforcojnë komunikimin dhe koordinimin me institucionet përkatës të nivelit qendror për zbatimin dhe monitorimin e Strategjisë dhe Planit të saj të veprimit.

8. MONITORIMI, VLERËSIMI DHE RAPORTIMI

Edhe pse një numër i komunave në Kosovë kanë zhvilluar dhe miratuar Planet komunale të veprimit (PKV) për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian në nivel lokal, zbatimi i tyre është shpesh jo i kënaqshëm apo i mangët. Kjo ndodhë pjesërisht për shkak të mungesës së mekanizmave apo sistemeve për monitorim, vlerësim dhe raportimin. Siç përshkruhet në *Kapitullin 5*, që një PKV të bëhet një mjet domethënës udhëzimi dhe që mund të kontribuojë për të siguruar zbatimin e duhur dhe arritjen e rezultateve konkrete, është thelbësore që rregullisht të kryhet monitorimi, vlerësimi dhe raportimi.

Derisa monitorimi siguron që secili institucion ose departament përgjegjës i plotëson veprimet e tij brenda afateve të caktuara, vlerësimi periodik garanton se plani i veprimit do të ndryshohet nëse efektet nuk janë ato që janë menduar të jenë. Për ta thënë thjeshtë, monitorimi dhe vlerësimi ju mundësojnë që të shqyrtoni përparimin, të identifikoni problemet në planifikim dhe/ose në zbatim dhe të bëni rregullime në mënyrë që veprimet tuaja të kenë më shumë gjasa për të bërë një ndryshim. Raportimi i referohet ushtrimit të dokumentimi të rezultateve të monitorimit dhe vlerësimit si dhe prezantimin e tyre para faktorëve relevantë.

Kapitulli në vijim do t'iu ofrojë zyrtarëve komunalë informata mbi proceset e vlerësimit, monitorimit dhe raportimit në lidhje me Planet komunale të veprimit, si dhe raportimit në nivel qendror për zbatimin e Strategjisë kombëtare dhe Planit të veprimit, duke u bazuar në përvojën e Fushë Kosovës.

8.1. *Monitorimi, Raportimi dhe Vlerësimi i Planit komunal të Veprimit*

Siç është diskutuar në Kapitullin 5, monitorimi i referohet procesit të mbledhjes së informatave në lidhje me përdorimin e burimeve të programit dhe në atë se çka po arrihet përmes përdorimit të këtyre burimeve. Si i tillë, qëllimi kryesor është për të mbledhur informata që mund të ndihmojnë menaxherët, stafin dhe vendimmarrësit për të mësuar mbi programin. Monitorimi i planit të veprimit kryesisht arrihet përmes grumbullimit të informatave nga departamentet apo institucionet përgjegjëse mbi veprimet e ndërmarra, buxhetin e shpenzuar, përmes treguesve, analizave të mëvonshme të këtyre të dhënave dhe përdorimin e informatave të fituara me qëllim për ta informuar procesin e vendimmarrjes.

Monitorimi mund të përmbledhet në këto 5 hapa:

- Hapi 1: Vendosja e treguesve (inputi, rezultati dhe/ose ndikimi i treguesve);
- Hapi 2: Ngritja e sistemeve të mbledhjes së informatave në lidhje me këta tregues;
- Hapi 3: Mbledhja dhe regjistrimi i informatave;
- Hapi 4: Vlerësimi i informatave;
- Hapi 5: Përdorimi i informatave për të informuar menaxhimin në baza ditore

Në vijim do të ilustruhet ushtrimi i monitorimit përmes përvojës konkrete të komunës së Fushë Kosovës.

Task Forca Komunale mbi Arsimin e Romëve, Ashkalive dhe Egjiptianëve në Fushë Kosovë

Me qëllim të përmirësimit të ofrimit të arsimit komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian, komuna e Fushë Kosovës ka krijuar një *Task force* (TF) që do të funksionojë si një mekanizëm për monitorimin dhe vlerësimin e progresit të zbatimit të PKV-së.²⁷ Para themelimit të saj zyrtarët komunalë kanë punuar në përcaktimin e treguesve të rezultateve për secilin aktivitet të komponentit të arsimit të PKV-së që do të lejonte matje e prodhimit në drejtim të produkteve dhe shërbimeve për grupin e synuar (Hapi 1 - Vendosja e treguesve)²⁸.

Më pas, termat e referencës janë hartuar dhe miratuar nga komuna, duke përshkruar funksionet dhe procedurat operative të *task force*-së, duke përfshirë përcaktimin e rrjedhës së raportimit. Konkretisht, *task force* do të jetë përgjegjëse për monitorimin e veprimeve/aktiviteteve të Planit komunal të veprimit në bazë të treguesve konkrete. Përveç kësaj, *task force* do të jetë në krye të bërjes së vlerësimit në baza vjetore, që do të vlerësojë rezultatet e aktiviteteve të ndërmarra dhe ndikimin e tyre në objektivat e përgjithshme. *Task force* do të udhëhiqet nga Drejtori Komunal i Arsimit (DKA) dhe përbëhet nga 5 anëtarë të tjerë: një tjetër përfaqësuese i DKA-së, një përfaqësues nga ZKKK-ja, një drejtor shkolle, një përfaqësues i shoqërisë civile dhe një përfaqësues i prindërve. Sekretariati i *task force*-s që ndodhet brenda ZKKK-së do të sigurojë mbështetje teknike për organizimin e takimeve. Mbledhja e parë e *task force* u mbajt në dhjetor 2011 (*Hapi 2 - Ngritja e sistemeve të mbledhjes së informatave në lidhje me këta tregues*)²⁹.

Përpara secilës mbledhje, ZKKK-ja në kapacitetin e sekretariatit të *task force*-së, dërgon një ftesë së bashku me agjendën e mbledhjes (shih Shtojcën 6). Zyrtarët komunalë përgjegjës për zbatimin e aktiviteteve prioritare të miratuara më parë i mbledhin informatat dhe përgatisin raporte mbi aktivitetet që do të paraqiten gjatë takimit të *task force*-s (*Hapi 3 - Mbledhja dhe regjistrimi i informatave*).

Për këtë qëllim ka qenë e projektuar një formë raportimi (shih Shtojcën 2). Pjesa e parë e formularit të raportimit paraqet informatat nga PKV-ja e operacionalizuar, ndërsa pjesa e dytë kërkon nga zyrtari raportues komunal që të shënojë informatat lidhur me zbatimin aktual të aktivitetit (treguesi, buxheti i shpenzuar, drejtoria komunale që e udhëheq aktivitetin, palët mbështetëse dhe afati aktual i zbatimit). Formulari i raportimit plotësohet me informata shtesë për aktivitetet që nuk janë zbatuar, pengesat në zbatimin e tyre dhe rekomandimet në lidhje me aktivitetin. Pas çdo takimi, ZKKK-ja me ndihmën e ECMI Kosovo, ka hartuar një raport i cili u është dërguar të gjithë anëtarëve dhe vëzhguesve të *task force*-s (shih Shtojcën 7 për një raport shabllon). ZKKK-ja po ashtu ka filluar të mbajë një dosje me raportet mbi aktivitetet e realizuara në kuadër të komponentit të arsimit të PKV-së. Konkretisht, raporti i mëposhtëm është përgatitur nga zyrtari komunal përgjegjës për zbatimin e veprimtarisë 2.1 të PKV-së ("Identifikimi i nxënësve të cilët kanë braktisur dhe të cilët nuk ndjekin shkollën rregullisht"):

²⁷ Termat e referencës së *task force*-s së Fushë Kosovës/Kosovo Polje janë të përfshira në formë të shtojcës.

²⁸ Shiko *Kapitullin 5* për më shumë informata më të detajizuara.

²⁹ Shiko *Kapitullin 5* për më shumë informata më të detajizuara.

KOMUNA E FUSHË KOSOVËS
RAPORT PËR ZBATIMIN E AKTIVITETEVE TË PLANIT KOMUNAL TË VEPRIMIT PËR INTEGRIMIN E KOMUNITETEVE ROM, ASHKALI DHE
EGJIPTIAN

Data e raportimit: 23.03.2012	Personi raportues:	Elmie Grajçevci-Zymberi
-------------------------------	--------------------	-------------------------

PLANIFIKUAR

Aktivitet i Planit komunal të veprimit	Treguesit	Buxhetuar	Drejtoritë përgjegjëse	Partnerët tjerë	Koha /Tremujori
Identifiko ata që braktisin shkollën dhe ata që nuk vijnë mësimin me rregull (Aktiviteti 2.1)	Raport me numrin e botuar të atyre që braktisin shkollën	450 EUR	DKA	ZKKK, shkollat OJQ-të, BSF, HFA, TIP, TDH, MKK	Tremujori I-rë 2012

REALIZUAR

Aktivitet konkret i përfunduar (sipas planifikimit)	Treguesit – Rezultatet	Shpenzuar	Drejtoria përgjegjëse	Ndihmuar nga	Koha /Tremujori Implementimin
- Mbledhja e të dhënave mbi numrin dhe emrat e fëmijëve të braktisur	Raport me numrin e atyre që braktisin shkollën (i bashkangjitur)	0 EUR	DKA	ZKKK, shkollat OJQ-të, BSF, HFA, TIP, TDH, MKK	Tremujoret I.-II. 2012 – për tu vazhduar

KOMENTE TË TJERA

Aktivitetet që nuk janë realizuar:	Vizitat tek familjet me raste të braktisjes së shkollës.
Pengesat për realizimin e objektivave:	Për shkak të motit shkolla ka qenë e mbyllur për ca kohë, mungesë Kontakti me shkollën.
Komente/Rekomandime:	Shkolla duhet të ketë informata të sakta mbi rastet e braktisjes së shkollës.

Lista e rasteve të braktisjes së shkollës të mbledhura nga shkolla i është bashkangjitur më pas formës së raportimit. Gjatë takimit të *task force*, zyrtari komunal në krye të aktiviteteve të veçanta do ta paraqesë raportin para anëtarëve të tjerë të *task force*-s, ku pas prezantimit informatat do të diskutohen. Si rezultat i diskutimeve gjatë takimit të *task force*-s për këtë aktivitet të veçantë, anëtarët e *task force* ranë dakord se çështja e grumbullimit të të dhënave mbi braktisjen e shkollës meriton vëmendje të mëtijshme. Posaçërisht do të duhej të sqarohej çështja e mungesës së të dhënave të sakta, si dhe mungesa e një listë të konsoliduar që përmban të dhëna mbi braktisjen e shkollave në tërë komunën. (Hapi 4 - Vlerësimi i informatave).

Task force ka rënë dakord për të zgjatur afatin e aktivitetit në mënyrë që të lejojë zhvillimin e një formulari ose shablloni që mund të përdoret për konsolidimin e të dhënave mbi braktisjen e shkollës në një dokument³⁰. Veçmas kësaj, u vendos që të gjitha organizatave të shoqërisë civile që punojnë me komunitetet në komunën e Fushë Kosovës ti ndajnë të dhënat dhe informatat që i kanë mbi braktisjes e shkollës. (Hapi 5 - Përdorimi i informatave për të informuar menaxhimin në baza ditore)

Siç është përmendur në *Kapitullin 5*, procesi i vlerësimit përbëhet nga analiza e informatave të buxhetit dhe programit – informata këto të mbledhura përmes monitorimit (si dhe informata nga burime të tjera që mund të jenë të rëndësishme) dhe më pas bëhet krahasimi i rezultateve të aktiviteteve me arritjen e qëllimeve të programit në mënyrë që të mbështeten vendimet e politikave aktuale dhe ato të ardhshme të programit.³¹

Thënë thjesht, vlerësimi përfshin drejtimin kah pyetjet e mëposhtme:

1. Duke kërkuar atë se çfarë ka dashur të arrijë projekti apo organizata – cili është ndryshimi që ka dashur të bëjë? Çfarë ndikimi ka dasur të bëjë?
2. Vlerësimi i përparimit drejt asaj që ka dashur të arrijë, objektivat e saja të ndikimit.
3. Duke shikuar sesi ka punuar – a ka qenë efikase në përdorimin e burimeve? Sa e qëndrueshme është mënyra në të cilën projekti apo organizata punon? Cilat janë implikimet për palët ndryshme të përfshira në mënyrën sesi punon organizata?

Në rastin e Fushë Kosovës, *task force*-a u caktua me detyrën e kryerjes së vlerësimeve vjetore të zbatimit të komponentës arsimore të PKV-së dhe për ti raportuar për zbatimin e saj kryetarit të komunës dhe nivelit qendror. Vlerësimi duhet të kryhet nga fundi i vitit 2012.

Nga ana tjetër, të dhënat janë mbledhur nga ECMI Kosovo për ti krahasuar rezultatet e studimeve bazë të kryer në vitin 2011 në fillim të vitit shkollor 2012/2013 me qëllim të vlerësimit të të tendencave në ofrimin e arsimit komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian. Të dhënat e mbledhura mund të përdoret në procesin e vlerësimit me qëllim të vlerësimit të ndikimit të aktiviteteve të ndërmarra nga ana e komunës në arritjen e rezultateve të synuara.

³⁰ Për më shumë informata shikoni *Kapitullin 7.1: Mbledhja e të dhënave*.

³¹ Për më shumë informata mbi vlerësimin shikoni *Kapitullin 5*.

8.2. Raportimi në Nivel Qendror për Vlerësimin dhe Monitorimin e Planit Qendror të Veprimit

Përveç monitorimit dhe vlerësimit të zbatimit të Planit komunal të veprimit, është e rëndësishme që komunat të raportojnë mbi aktivitetet e realizuara dhe rezultatet e arritura në nivelin qendror në mënyrë që komunat të mund të përfshihen në monitorimin dhe vlerësimin e zbatimit të Strategjisë dhe Planit të saj të veprimit në nivel kombëtar.

Siç është diskutuar në *Kapitullin 4*, mekanizmi kryesor përgjegjës për monitorimin e zbatimit të Strategjisë dhe Planit të saj të veprimit është Grupi teknik punues i Planit të veprimit për zbatimin e Strategjisë për integrimin e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian (APTWG) i kryesuar nga Zyra këshillëdhënëse për Qeverisje të mirë, të Drejtat e njeriut, Mundësitë e barabarta dhe Çështje gjinore (ZKQM). Plani i veprimit përcakton se APTWG-ja do të prodhojë raporte njëvjeçare dhe gjashtë mujore të progresit, të cilat do të vihen në dispozicion të publikut. Është pra e domosdoshme që komunat rregullisht të komunikojnë dhe të raportojnë tek ZKQM-ja për zbatimin PKV-së.

Më parë, komunikimi në mes të ZKQM-së dhe komunave është realizuar përmes Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL). Mirëpo është parë se kjo formë e bashkëpunimit nuk ishte shumë efikase, dhe ZKQM-ja vendosi të nxisë kontakt më të drejtpërdrejtë me komunat, si për shembull nëpërmjet pikave komunale kontaktit (shih *Kapitullin 4*). Përveç zyrtarëve komunalë që funksionojnë si pika kontakti, mekanizmat e monitorimit që veprojnë në nivel komunal, si task force për arsimim të romëve, ashkalitë dhe egjiptianëve apo grupet punuese për monitorimin e zbatimit të PKV-së duhet të përdoren për raportimin e rregullt të arritjeve të komunave në nivelin qendror.

Një sfidë e hasur më tej në monitorimin e zbatimit të Planit të veprimit në nivel qendror është mbledhja e të dhënave që do të lejojë matjen e progresit gjatë zbatimit. Të dhënat e pranuar nga komunat, të cilët mbajnë një përgjegjësi të madhe në zbatimin e Planit të veprimit, shpesh janë të mangëta, ose janë jo-konsistente veçanërisht për sa i përket treguesve. Kjo e vështirëson përfshirjen e rezultateve të arritura në nivel komunal në zbatimin e Planit të veprimit në nivel kombëtar. Kjo tregon, nga njëra anë, se sa e rëndësishme është për të siguruar pajtueshmërinë e PVK-së me Planin e veprimit në nivel kombëtar, veçanërisht për sa i përket treguesve, dhe nga ana tjetër, sa është e domosdoshme për të mbledhur të dhëna të sakta.

SHTOJCA I – RREGULLAT E PROCEDURËS: TASK FORCA KOMUNALE PËR ARSIMIMIN E KOMUNITETEVE ROM, ASHKALI DHE EGJIPTIAN, KOMUNA E FUSHË KOSOVËS

Rregullat e Procedurës

Task Forca Komunale për Arsimimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian Komuna e Fushë Kosovës

Tetor 2011

Hyrje

Fushë Kosova ka qenë komuna e parë në Kosovë që ka miratuar Planin e Veprimit Komunal për Integrimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian, si rezultat i përfshirjes së shoqërisë civile lokale. Qëllimi i Planit të Veprimit Komunal është të operacionalizojë ‘Strategjia për Integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Kosovë 2009-2015’ dhe gjithashtu të implementojë Planin e Veprimit që rrjedh prej saj. Me qëllim të rritjes së ofrimit të arsimit në këto komunitete, është themeluar një Task Force përkushtuar elementeve të arsimit të komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian të Planit të Veprimit Komunal të Fushë Kosovës.

Përvoja nga ky komponent pastaj mund të transferohet në sektorët tjerë brenda komunës, me qëllim të qasjes më të qëndrueshme drejt implementimit të plotë të Planit të Veprimit Komunal për integrimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian.

‘Rregullat e Procedurës’ është pjesë integrale e aktit komunal të themelimit të Task Force dhe përshkruan misionin, rolin, funksionet, anëtarësimin dhe procedurat operative të Task Force-s.

Misioni

Përmirësimi i ofrimit të arsimit të komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në komunën e Fushë Kosovës përmes monitorimit dhe koordinimit të implementimit të Planit të Veprimit Komunal si pjesë e Strategjisë për Integrimin e Komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian në Kosovë 2009-2015.

Roli

Task Forca do ketë rolet në vijim:

- Monitorimi dhe Raportimi,
- Koordinimi,
- Rol këshillues.

Monitorimi dhe Raportimi:

Monitorimi: Task Force, në përgjithësi është përgjegjës për monitorimin e implementimit të komponentit të arsimit të Planit të Veprimit Komunal. Monitorimi do të bëhet për përparim kundrejt veprimeve /aktiviteteve, të cilat janë të bazuara në Planin e Veprimit Komunal që është rishikuar dhe operacionalizuar dhe përmbajnë tregues konkretë. Task Force do të jetë gjithashtu përgjegjës për kryerjen e vlerësimeve të rregullta në bazë vjetore, ku do të vlerësojë rezultatet e aktiviteteve të ndërmarra dhe të ndikimit të tyre në objektivat e përgjithshme.

Raportimi: Raportimi do të jetë një proces i dyanshëm: në Task Force dhe nga Task Force. Task Force do të marrë raporte të rregullta mujore nga departamentet relevante komunale, shoqëria civile dhe organizatat/institucionet aktive në fushën e arsimit të komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian në Fushë Kosovë. Zyra Komunale për Komunitete dhe Kthim do të sigurojë që raportet në Task Force të dërgohen në kohën e duhur dhe se saktësitë e informacioneve që përmbanë janë të verifikuara. Pas shqyrtimit të raporteve, Task Force do të sigurojë raporte në baza tremujore për implementimin e komponentit të arsimit të Planit të Veprimit Komunal nëpërmjet Nënkrjetarit për Komunitete tek Kryetari i Komunës, si dhe Grupit Punues komunal duke koordinuar implementimin e Planit të Veprimit Komunal si të tërë. Këto raporte do të përdoren për të raportuar tek niveli qëndror, përkatësisht Plani i Veprimit Grupi Punues për Cështje Tenike - shih Republika e Kosovës Plani i Veprimit për Implementimin e Strategjisë për Integrimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian, 2009-2015.

Koordinimi:

Pas shqyrtimit të raporteve dhe monitorimin e përparimit kundrejt aktiviteteve, Task Forca do të bëjë përpjekje për të koordinuar aktivitetet e departamenteve komunale dhe akterëve tjerë në Komunë të përfshirë në arsimimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian.

Këshillëdhënës:

Task Force do të ketë rol këshillues ndaj udhëheqjes komunale dhe departamenteve, si dhe të partnerëve të jashtëm në mënyrë që të koordinojnë aktivitetet. Roli këshillues mund të kryhet mbi baza të rasteve të veçanta ose në formën e rekomandimeve gjatë raportimit për ecurinë.

Funksione

Gjatë ushtrimit të funksioneve të tij të dhëna më poshtë, Task Forca nuk do të shërbejë si një forum për diskutime të detajuara gjatë takimeve. Për më tepër, ai do të përqëndrohet në monitorimin, raportimin, dhe koordinimin e aktiviteteve të ardhshme. Funksionet kryesore të Task Forcës janë:

- Monitorimi i implementimit të komponentit të arsimit të Planit të Veprimit Komunal Monitor the implementation of the education component of the Municipal Action Plan;
- Kryerja e vlerësimeve vjetore të vlerësimit të komponentit të arsimit të Planit të Veprimit Komunal;
- Siguron raporte raporte mbi implementimin e komponentit të arsimit të Planit të Veprimit Komunal tek Kryetari i Komunës dhe Nënkrjetari për Komunitete;
- Përgatitja e raporteve për nivelin qëndror për implementimin e komponentit të arsimit të Strategjia për Integrimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian, 2009-2015.

- Të sigurohet që flukset e monitorimit dhe raportimit të respektohen;
- Të shërbejë si pikë fokale, në identifikimin e problemeve me të cilat përballen komunitetet Rom, Ashkali dhe Egjiptian, në fushën e arsimit;
- Koordinimi i aktiviteteve të departamenteve komunale në lidhje me edukimin e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian;
- Në konsultim me palët e interesuara, të prioritetizohen aktivitetet dhe të vendoset mbi mënyrat për t'i implementuar ato;
- Të punohet ngushtë me shoqërinë civile në shkëmbimin e informatave relevante për aktivitetet, shqetësimet, nevojat si dhe t'i informojnë ata për politikat dhe veprimet komunale;
- Të sigurohet se zyrtarët komunal të informohen me problemet e identifikuar; të kryhen konsultime me palët e interesuara dhe institucionet / organizatat;
- Të ndjeket roli i një organi këshillimor, duke siguruar menaxhimin e lartë komunal me rekomandime dhe këshilla në lidhje me çështjet që bien nën Planin e Veprimit Komunal dhe sektorin e arsimit në përgjithësi;
- Kryen funksione të tjera të cilat mund të lidhen me rolet e Task Force.

Anëtarësimi

Task Forca në thelb do të përbëhet nga zyrtarët komunalë. Megjithatë, me qëllim që të sigurohet se aktivitetet janë të koordinuara, partnerët dhe palët e interesuara të dhënë më poshtë janë ose me anëtarësim të plotë me të drejtë vote, ose në rolin e vëzhguesit/këshilltarit pa të drejtë vote.

Anëtarët

1. Drejtoria Komunale e Arsimit – një përfaqësues që do të ishte gjithashtu edhe përgjegjës për operacionalizimin e Planit të Veprimit Komunal dhe Drejtori i Drejtorisë që do të udhëheqë takimet e Task Force-s.
2. Zyra Komunale për Komunitete dhe Kthim - një përfaqësues aktiv dhe një që do të shërbente si sekretariat për Task Force (përfaqësuesi vepron si sekretariat të jetë një jo-anëtar);
3. Drejtori i Shkollës – një drejtor nga një shkollë që ka fëmijë të komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian; ai ose ajo duhet të përfaqësojë pikëpamjet e drejtorëve të shkollave me nxënës të komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian;
4. Shoqëria civile lokale – një përfaqësues nga ose që përfaqëson komunitetet Roma, Ashkali dhe Egjiptian; përfaqëson pikëpamjet e organizatave të shoqërisë civile lokale;

Përfaqësuesit e shënuar në pikat 1, 2 dhe 3 do të identifikohen së bashku me DKA dhe ZKKK dhe duhet të kenë pëlqimin e Kryetarit të Komunës, si dhe Nënkryetarit për Komunitete. Përfaqësuesit e shënuar nën pikën 4, do të identifikohen nga Nënkryetarin për Komunitete, pas shqyrtimit konsultimeve me palët përkatëse.

Jo-anëtarët (vetëm rol vëzhgues/këshillues)

Jo-anëtarët, përkatësisht përfaqësuesit e organizatave të tjera të tilla si ECMI Kosova, UNICEF, OSBE si dhe përfaqësues të tjerë të institucioneve të interesuara, zyra dhe shoqëria civile mund të marrin pjesë në punën e Task Forcës vetëm si vëzhgues dhe/ose vetëm me statusin e këshilluesit. Ata që janë të interesuar për t'u bërë jo-anëtarë të Task Force do t'a koordinojnë pjesëmarrjen e tyre mes tyre dhe të dërgojnë një përfaqësues që përfaqëson të tjerët. Duke marrë parasysh rolin e saj në ndihmë zyrtarëve komunal për krijimin e një Task Force të qëndrueshme, ECMI Kosovë do të ketë prioritet të veprorë si përfaqësuese për jo-anëtarët, megjithatë mbetet për palët e interesuara që të koordinojnë nga brenda praninë e tyre dhe të informojnë Sekretariatit.

Megjithatë, ky rregull nuk zbatohet nëse Task Force do të diskutojë aktivitetet konkrete apo kërkesat, shpjegime/të dhëna nga një parti të caktuar. Në këtë rast, ky person (çdo zyrtar përkatës komunal apo partner i jashtëm që kanë aktivitete drejtpërdrejtë në teren) do t'i jepet një njoftim paraprak në mënyrë që të përgatitë të dhëna për mbledhjen e Task Force.

*** Ju lutem referojuni Organogramit të bashkangjitur (Aneksi A) për përshkrimin e anëtarësimit dhe të hierarkisë.

Procedurat operative

Task Force do të takohet në baza mujore. Mbledhjet do të kryesohen nga Drejtori Komunal i Arsimit, ndërsa Nënkryetari për Komunitete do të kryesojë dy mbledhje në vit.

Votimi

Për implementim më të qëndrueshëm të aktiviteteve të arsimit, do të bëhen përpjekje për arritjen e vendimeve me konsensus. Nëse konsensusi nuk mund të arrihet, atëherë vendimet do të bëhen me shumicë votash.

Sekretariati

Task Force do të ndihmohet nga departamentet komunale/ zyrat / njësitë për të siguruar kryerjen e funksioneve të tij. Për këtë qëllim, ZKKK do të luajë rolin e Sekretariatit dhe do të sigurojë asistencë teknike në organizimin e takimeve të Task Forcës. Përgatitja do të përfshijë përgatitjen e ditës të takimit, duke dërguar ftesat, duke përgatitur përmbledhjen e diskutimeve dhe vendimeve të marra. Gjithashtu do të jetë përgjegjës për të siguruar që rekomandimet, këshillat dhe vendimet janë marrë nga përfituesit përkatës.

Sekretariati gjithashtu do të jetë përgjegjës për mbajtjen e shënimeve të rregullta (takime, shënime diskutimi, raporte, aktivitete, etj) të punës së Task Force dhe të jenë në gjendje të paraqesin të dhënat kronologjike dhe tematike, kurdo që nevojiten ato.

SHTOJCA II – FORMA E RAPORTIMIT TË AKTIVITETEVE

KOMUNA E FUSHË KOSOVËS
RAPORT PËR ZBATIMIN E AKTIVITETEVE TË PLANIT KOMUNAL TË VEPRIMIT PËR INTEGRIMIN E KOMUNITETEVE ROM, ASHKALI DHE
EGJIPTIAN

Data e raportimit:	Personi raportues:	
--------------------	--------------------	--

PLANIFIKUAR

Aktivitet i Planit komunal të veprimit	Treguesit	Buxhetuar	Drejtoritë përgjegjëse	Partnerët tjerë	Koha /Tremujori

REALIZUAR

Aktivitet konkret i përfunduar (sipas planifikimit)	Treguesit – Rezultatet	Shpenzuar	Drejtoria përgjegjëse	Ndihmuar nga	Koha /Tremujori Implementimin

KOMENTE TË TJERA

Aktivitetet që nuk janë realizuar:	
Pengesat për realizimin e objektivave:	
Komente/Rekomandime:	

Formular Informues mbi Përkatësinë Etnike

SHKOLLA:

EMRI I NXËNËSIT: _____ KLASA/PARALELJA: _____

Historiku ynë etnik përshkruan se si ne mendojmë për veten tonë. Kjo mund të bazohet në shumë gjëra, duke përfshirë, për shembull, ngjyrën e lëkurës tonë, historinë, gjuhën, kulturën, përkatësinë prindërore ose familjare. Përkatësia etnike nuk është njëjtë si kombësia ose vendi i lindjes.

Komisionari e Informacionit (ish Sekretari i mbrojtjes së të dhënave) rekomandon që të rinjtë e moshës 11 ose më të vjetër kanë mundësi të vendosin vetë identitetin e tyre etnik. Prindërve, ose atyre me përgjegjësi prindërore, u kërkohet të mbështesin apo këshillojnë fëmijët e moshës 11-15 në marrjen e këtij vendimi, kudo që është e nevojshme. Nxënësit e moshës 16 ose mbi këtë moshë mund vet të marrin këtë vendim për vetë.

Këto janë kategoritë e vetme në dispozicion për këtë mbledhje/grumbullim informacioni. Ju lutemi të studioni listën dhe shënoni në njërën kuti në faqen tjetër për të treguar historikun më të përshtatshëm etnike të nxënësve dhe të shënoni në njërën kuti më poshtë që të tregoni burimin e informacionit. Ju lutemi të siguroheni që ky Formular është nënshkruar para se të kthehet në shkollë.

Informacioni në këtë formular është dhënë nga:

- ☐ Prindi apo personi me përgjegjësi prindërore
- ☐ Nxënësi

Nënshkrimi: _____ Nënshkrimi: _____
Nxënësi Prindi/Kujdestari
(nëse është i moshës sekondare) (Nëse nxënësi është i moshës fillore)

Ju lutemi kthejeni formularin në shkollë në datën që është paraqitur në faqen e parë.
Ju faleminderit për ndihmën tuaj.

Çdo informacion që ju keni ofruar do të përdoret vetëm për të përpiluar statistikat mbi karrierën në shkollë dhe eksperiencat e nxënësve me prejardhje të ndryshme etnike, për të ndihmuar që të sigurohetse të gjithë nxënësit të kenë mundësi për të përmbushur potencialin e tyre.

Këto statistika nuk do të lejojnë që nxënësit të identifikohen individualisht. Kohë pas kohe informacioni do të kalojë tek Autoritetet Lokale dhe Departamenti për Arsim (DfE) për të kontribuar në statistikat lokale dhe kombëtare.

Informacioni gjithashtu do t'i kalojë shkollave të ardhme, për të ju kursyer që të mos keni nevojë të përgjigjeni kurdo që tu kërkohet kjo gjë përsëri.

SHTOJCA IV – FORMA E MBLEDHJES SË DHËNAVE PËR BRAKTISJET E SHKOLLËS

Nr.	Emri	Mbiemri	Parametra e Nxënësit									Informata për Gjendjen Socio-Ekonomike		
			Përkatësi a etnike	Gjinia	Data e lindjes	Vendi i lindjes	Adresa e vendbanimit	Informata për statusin (i/e kthyer, IDP etj)	Prindërit (një apo dy prindër)	Emri i prindër- ve-it	Distanca nga shkolla	Prindërit të Punësuar (Po/Jo)	Kategorizimi i ndihmës sociale (nëse aplikueshme)	Shëndeti
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														
13														
14														

Gjendja rreth shkolles					Vijueshmëria		Veprimi i Ndërmarrë					
Shkolla	Data e regjistrimit në shkollë	Klasa	Kujdestari	Suksesi mesatar	Të arsyeshme	Të pa-arsyeshme	Periudha e mungesës	Raportimi i shkollës tek EPRBM/Drejtori i shkollës	Prindi i kontaktuar	DKA e raportuar	Mediatori/OJQ-të e komuniteteve të kontaktuara	Gjendja aktuale

SHTOJCA V – PYETSORI PËR IDENTIFIKIMIN E NEVOJAVE

Hulumtim mbi nevojat e arsimit para-fillor dhe parashkollor

Pyetësor për familjet nga komunitetet rom, ashkanli dhe egjiptian në komunën e Fushë Kosovës

1. Sa anëtarë të familjes jeni?

(numri i fëmijëve, mosha, gjinia, fëmijët me nevoja të veçanta)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

2. Anëtarë të familjes të punësuar?

3. A janë të regjistruar fëmijët tuaj në arsimin parashkollor, parafillor?

4. Nëse po, mosha, gjinia e fëmijës/fëmijëve

5. Ku organizuar mësimi parashkollor (në kopshte të fëmijëve, në qendra të komunitetit, në shkollë, etj?)

6. A keni probleme të regjistroheshi në këto programe?

7. Sa orë kalojnë fëmijët në këto programe?

8. Çfarë bëjnë ata gjatë ditës? (lojëra, ushqim, gjumë, metoda të të mësuarit, tema, etj?)

9. A mësojnë dhe të luajnë në grupe?

10. Çfarë mësojnë fëmijët për historinë dhe kulturën e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian?

11. A kanë vështirësi fëmijët tuaj për të komunikuar në gjuhën shqipe?

12. A do donit t'i regjistroni fëmijët tuaj?

13. Sa e rëndësishme është pjesëmarrja e fëmijëve në këto programe?

14. Sa të përfshirë jeni ju në aktivitete (prindërit)?

15. Çfarë do të dëshironit të përmirësoni?

16. Vështirësitë

SHTOJCA VI – FORMA PËR AGJENDËN E TASK FORCE-SË

PËR	Anëtarët e Task Forcës së Arsimit për komunitetet rom, ashkanli dhe egjiptian në Komunën e Fushë Kosovës	DATA	DD / MM /VVVV
NGA	Zyra Komunale për Komunitete dhe Kthim Komuna e Fushë Kosovës		
TEMA	Takimi XX i Task Forcës për Arsimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian në Komunën e Fushë Kosovës		

Takimi i Task Forcës do të mbahet:

Më DITA, MUAJI, VITI duke filluar në ora: XX:XX në sallën e Kuvendit Komunal

Ftohen të gjithë anëtarët e Task Forcës

Agjenda-(Rendi i ditës) e propozuar është paraqitur më poshtë

RENDI I DITËS

- Që paraqet punën e ndërmarrë për zbatimin e aktiviteteve prioritare të miratuara më herët në TF [aktiviteti, Raportuesi]
Për shembull:
 - Lista përfundimtare e braktisjeve të shkollës me të dhëna nga shkollat dhe OJQ-të, zyrtari i ZKKK-së
 - përditësimi për sa i përket klasa plotësuese për fëmijët me vështirësi në të nxënë, Drejtori i shkollës
 - arsimi joformal/orët plotësuese – përditësimi dhe/ose azhurnimi mbi rezultatet dhe arritjet, Drejtori i shkollës
 - Viti i ri shkollor - regjistrimi, problemet, drejtori i DKA-së
- Çështje të tjera me rëndësi për arsimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian [Aktiviteti, Raportuesi]
Për shembull:

Kërkesa për Kuvendin Komunal për vazhdimin e vlefshmërisë së Planit të veprimit përtej 2012

 - Hapat e ndërmarra nga komuna, situata aktuale, Drejtor i DKA-së
- Aktivitetet prioritare për periudhën e ardhshme
[Aktiviteti, Personi përgjegjës]
Për shembull:
 - vazhdimi i aktiviteteve të miratuara më parë
 - Aktiviteti nr. X i PKV-së për t'u zbatuar nga zyrtari i DKA-së
- Marrëveshja për datën e takimit të ardhshëm të Task Forcës-TF

SHTOJCA VII – FORMA E SHËNIMEVE NGA TAKIMET E TASK FORCE-SË

Shënime nga mbledhja e Task Forcës për arsimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian,
Komuna e Fushë Kosovës

Mbledhja nr: XX
Data: DATA/ MUAJI / VITI
Koha: XX:XX
Pjesëmarrësit:
Anëtarët: [Emri, Funkcioni/Organizata]
Vëzhguesit: [Emri, Organizata]

Pikat e Rendit të ditës:

1. Prezantimi i punëve të ndërmarra për zbatimin e aktiviteteve prioritare të miratuara;
2. Çështje të tjera të rëndësishme për arsimin e komuniteteve rom, ashkanli dhe egjiptian;
3. Prioritetet për periudhën e ardhshme;
4. Takimi i ardhshëm.

Pika 1

Për shembull:

- *Lista përfundimtare e braktisjes së shkollës me të dhëna nga shkollat dhe OJQ-të: Komuna ka marrë listën e fëmijëve që kanë braktisur shkollën dhe të atyre që janë jashtë shkollave nga OJQ-të [emrat e individëve, organizatave], që duhet të përfshihen në tabelën e konsoliduar (Aktiviteti 2.1 i KPV-së).*
- *Azhurnim mbi klasat plotësuese për fëmijët me vështirësi në të nxënë: Klasat plotësuese për fëmijët me vështirësi në të nxënë janë mbajtur gjatë muajit qershor. Fëmijët kanë treguar interes maksimal dhe kanë ndjekur kurset. Duke pasur parasysh se kurset kanë qenë mjaft të dobishme, është sugjeruar vazhdimi i tyre.*
- *Arsimi joformal/ orët plotësuese –përditësimi mbi rezultatet dhe arritjet: Orët plotësuese janë zhvilluar në korrik dhe gusht. Rreth 30 fëmijë rregullisht morën pjesë në këto kurs mësimore. 29 nga këta fëmijë më pas janë integruar në shkollë të rregullt. Palët e interesuara kanë shprehur mirënjohjen e tyre për mësuesit për qasjen e tyre dhe për ndihmën e ofruar për fëmijët që ndoqën kurset.*
- *Viti i ri shkollor - regjistrimi, problemet: Drejtori i DKA-së konfirmoi se puna e Task Forcës dhe përpjekjet e organizatave shoqërisë civile kanë kontribuar të gjithë për rritjen e raportuar të regjistrimeve në klasën e parë. Lidhur me këtë, OJQ-të përsëritën se pavarësisht këtyre zhvillimeve pozitive, prindërit, mësuesit, komuna dhe OJQ-të duhet të jenë më të kujdesshëm në mënyrë që të parandalojnë braktisjen na shkolla. Një tjetër shqetësim ishte vendosja e fëmijëve në klasat përkatëse, veçanërisht për ata nxënës që janë më të vjetër.*

Pika 2

Për shembull:

- *Kërkesa për Kuvendin Komunal për vazhdimin e vlefshmërisë së Planit të veprimit përtej 2012: OJQ-të janë të gjitha në favor dhe/ose mbështesin zgjatjen e periudhës së vlefshmërisë së PKV-së përtej 2012. ZKKK do të koordinojë këto përpjekje dhe do të koordinojë kërkesën, e cila duhet t'i përcillet kryetarit të komunës dhe Kryesuesit të Kuvendi Komunal.*

Pika 3

Është rënë dakord që në periudhën e ardhshme të zbatohen aktivitetet e mëposhtme prioritare:

Për shembull:

- *Finalizimi i listës së braktisjeve dhe vijueshmërisë jorregullt (Aktiviteti 2.1 i PKV-së), zyrtar i ZKKK-së;*
- *Komuna të kontaktojë MASHT-in për shkollimin/regjistrimin e fëmijëve në moshë, Drejtori i DKA-së;*
- *Komuna të ndjek shqyrtimin e afateve të PKV-së nga Kuvendi të Komunës, zyrtarët e DKA-së dhe ZKKK-së;*

Pika 4

Mbledhja e ardhshme është caktuar për datën DATA /MUAJI/VITI.